Hagtíðindi
Statistical Series

Heilbrigðis- félags- og dómsmál
Health, social affairs, justice

2004:2 • 11. október 2004

Konur og karlar 2004

Women and men in Iceland 2004

Samantekt

Hagstofa Íslands hefur tvívegis gefið út smáritið *Konur og karlar*, árin 1994 og 1997. Í þeim voru töflur og skýringarmyndir settar fram til að varpa ljósi á líf og stöðu kvenna og karla í íslensku samfélagi. Í þessu hefti Hagtíðinda *Konur og karlar 2004* eru nú birtar sambærilegar upplýsingar og áður auk þess sem nýjum upplýsingum er bætt við og helstu niðurstöður settar fram í texta. Efnið skiptist í kaflana, mannfjöldi, lífsvenjur og heilsa, menntun, atvinna, laun og tekjur, og áhrifastöður. Efnið er að miklu leyti unnið úr gögnum Hagstofunnar, en einnig fengið frá öðrum aðilum og er þá getið um heimild.

Aldursskipting þjóðarinnar og fjölskylduaðstæður hafa breyst á undanförnum áratugum. Fæðingartíðni hefur lækkað og meðalævilengd kvenna og karla lengst. Meðalaldur brúðhjóna hefur hækkað og einnig meðalaldur mæðra við barnsburð. Meirihluti einstæðra foreldra eru konur, og tilheyrir tíunda hver kona 18 ára og eldri þeim hópi en 1% karla á sama aldri.

Mataræði, hreyfing, reykingar og áfengisneysla eru mismunandi eftir kyni. Hlutur kvenna og karla yfir kjörþyngd fer ört vaxandi, sýnu meira meðal karla. Fimmtungur kvenna og fjórðungur karla reykir daglega. Mun fleiri konur en karlar eru öryrkjar eða 8% kvenna samanborið við 5% karla á aldrinum 16–66 ára.

Langflest 3–5 ára börn sækja leikskóla. Skólasókn kvenna er meiri en karla í nær öllum árgöngum 16–29 ára og eru konur 63% nemenda og brautskráðra á háskólastigi. Námsval er enn nokkuð kynbundið. Fimmtungur kvenna og karla á aldrinum 25–64 ára er með háskólamenntun.

Árið 2003 var atvinnuþátttaka kvenna 78% og karla 86%. Hlutfall kvenna í fullu starfi fer stöðugt vaxandi. Atvinnuleysi er nú heldur meira meðal karla en kvenna en því var öfugt farið á tíunda áratugnum. Sé litið til atvinnugreina og starfsstétta er vinnumarkaðurinn enn kynskiptur.

Atvinnutekjur kvenna eru um 62% af atvinnutekjum karla. Konur á almennum vinnumarkaði eru með um 75% af launum karla og 77% af meðaltímakaupi karla. Þá eru konur í BSRB með 87% af taxtalaunum karla en 71% af heildarlaunum. Í BHM eru konur með um 90% af launum karla. Konur eru fjölmennari en karlar meðal bótaþega í öllum helstu bótaflokkum.

Konur eru í minnihluta í áhrifastöðum næstum hvert sem litið er. Þær eru tæpur þriðjungur þingmanna og sveitarstjórnarmanna, fjórðungur ráðherra og tæplega fimmtungur framkvæmdastjóra sveitarfélaga. Þá eru konur 29% þeirra sem sitja í opinberum nefndum og ráðum ríkisins og um fimmtungur forstöðumanna ríkisstofnana. Konur koma lítt við sögu við stjórnun samtaka atvinnulífsins og helstu fyrirtækja á markaði, og stjórnir launþegasamtaka endurspegla almennt ekki þá kynjaskiptingu sem er meðal félagsmanna.

Hagstofa Íslands

Mannfjöldi

Í kaflanum um mannfjölda er m.a. gerð grein fyrir þróun mannfjöldans, lífslíkum, frjósemi, stofnun og sliti hjónabanda og sambúða, kjarnafjölskyldum, fæðingarorlofi, fóstureyðingum og ófrjósemisaðgerðum.

Þróun mannfjöldans

Fjórföldun mannfjöldans

Þróun mannfjöldans ræðst af samspili fæðingar- og dánartíðni og fjölda aðfluttra og brottfluttra á hverjum tíma. Hér á landi fjórfaldaðist mannfjöldinn frá upphafi til loka síðustu aldar og fór úr 78 þúsundum í tæp 283 þúsund. Skipti þar langmestu fjöldi fæddra umfram dána en algengara hefur verið að fleiri flytji frá landinu en til þess. Árið 2003 bjuggu hér á landi rúm 290 þúsund manns, 145.169 konur og 145.401 karl.

Konur heldur færri en karlar

Undanfarna áratugi hafa konur hér á landi að jafnaði verið heldur færri en karlar. Árið 2003 voru 998 konur fyrir hverja 1000 karla. Karlar hafa vinninginn í næsta öllum aldurshópum upp að 60 ára aldri en þá taka konur við og eru fjölmennari í öllum aldurshópum þar fyrir ofan.

Tafla 1. Mannfjöldi 1901–2030
Table 1. Population 1901–2030

Fjöldi í þús. *In thous.*	Alls *Total*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur á hverja 1.000 karla *Women per 1,000 men*
1901	78	41	38	1.088
1920	95	49	46	1.051
1940	121	61	60	1.014
1960	176	87	89	981
1980	229	114	116	984
1990	256	127	128	993
2000	283	141	142	998
2003	291	145	145	998
2030 framreikn. *proj.*	342	172	170	1.007

Skýringar *Notes*: 1901–60 manntöl; 1980, 1990, 2000 þjóðskrá 1.12; 2003 31.12.; 2030 framr. 1. jan. *1901–60 censuses; 1980, 1990, 2000 Nat. Regist. 1.12.; 2003 31. Dec.; 2030 proj. 1 January.*

Tafla 2. Lifandi fæddir og dánir 1901–2003
Table 2. Live births and deaths 1901–2003

	Lifandi fæddir *Live births*		Dánir *Deaths*		Fæddir umfram dána *Natural increase*	
	Stúlkur *Girls*	Drengir *Boys*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1901	1.056	1.123	541	614	515	509
1920	1.251	1.376	682	678	569	698
1940	1.242	1.238	592	608	650	630
1960	2.369	2.547	582	585	1.787	1.962
1980	2.209	2.319	663	875	1.546	1.444
1990	2.328	2.440	794	910	1.534	1.530
2000	2.123	2.192	918	910	1.205	1.282
2003	2.041	2.101	925	901	1.116	1.200

Tafla 3. Búferlaflutningar milli landa 1961–2003
Table 3. External migration 1961–2003

	Aðfluttir umfram brottflutta *Net immigration*		Aðfluttir *Immigration*		Brottfluttir *Emigration*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1961	-321	-272	379	278	700	550
1980	-284	-256	963	833	1.247	1.089
1990	-275	-406	1.673	1.493	1.948	1.899
2000	877	837	2.615	2.588	1.738	1.751
2003	-71	-62	1.868	1.836	1.939	1.898

Almennt fæðast fleiri drengir en stúlkur ár hvert og algengara er að árlega deyi fleiri karlar en konur. Árið 2003 fæddust 2.041 stúlka og 2.101 drengur en fjöldi látinna var 925 konur og 901 karl. Fæddir umfram dána voru því 1.116 konur og 1.200 karlar sem nam nánast þeim fjölda sem þjóðinni fjölgaði frá árinu 2002, þar sem mismunur á fjölda aðfluttra og brottfluttra árið 2003 var óvenjulítill eða 71 kona og 62 karlar. Tafla 3 sýnir að þau ár sem eru tilgreind eru konur nær undantekningarlaust fjölmennari en karlar, bæði í hópi aðfluttra og brottfluttra, þó munurinn sé oft ekki mikill.

Aldursskipting mannfjöldans ræður miklu um þarfir þjóðfélagsins varðandi umönnun barna og aldraðra, menntun, vinnuafl og heilbrigðisþjónustu. Aldur og fjölskylduaðstæður geta haft mismunandi áhrif á líf kvenna og karla.

Hlutur þeirra yngri minnkar og aldraðra eykst

Aldursskipting mannfjöldans hefur breyst síðustu áratugina. Hlutur ungs fólks af mannfjöldanum hefur minnkað á sama tíma og hlutur aldraðra hefur aukist og útlit er fyrir frekari þróun í sömu átt. Í dag eru 29% kvenna og 30% karla undir tvítugu en verða samkvæmt framreikningi mannfjöldans um fjórðungur árið 2030. Búist er við að hlutur kvenna 65 ára og eldri hækki úr 13% í 20% og karla úr 11% í 18% á sama tíma (tafla 4).

Tafla 4. Hlutfallsleg skipting mannfjöldans eftir aldri 1930, 1960, 2003 og 2030
Table 4. Population by age 1930, 1960, 2003 and 2030. Percent distribution

Hlutfallstölur, %	Konur *Women*			Karlar *Men*		
Percentage	0–19	20–64	65–	0–19	20–64	65–
1930	40	51	9	43	50	6
1960	42	48	9	44	49	7
2003	29	58	13	30	59	11
2030 framreikn. *proj.*	25	55	20	26	56	18

Konur lifa lengur en bilið milli kynja minnkar

Konur lifa lengur en karlar en bilið milli kynja í meðalævilengd hefur farið minnkandi á undanförnum árum og er nú minna hér á landi en í flestum öðrum löndum. Tímabilið 2001–2003 voru lífslíkur stúlkna við fæðingu 82,5 ár og drengja 78,7 ár.

Mynd 1. Lífslíkur við fæðingu 1921–2003
Figure 1. Average expected lifetime at birth 1921–2003

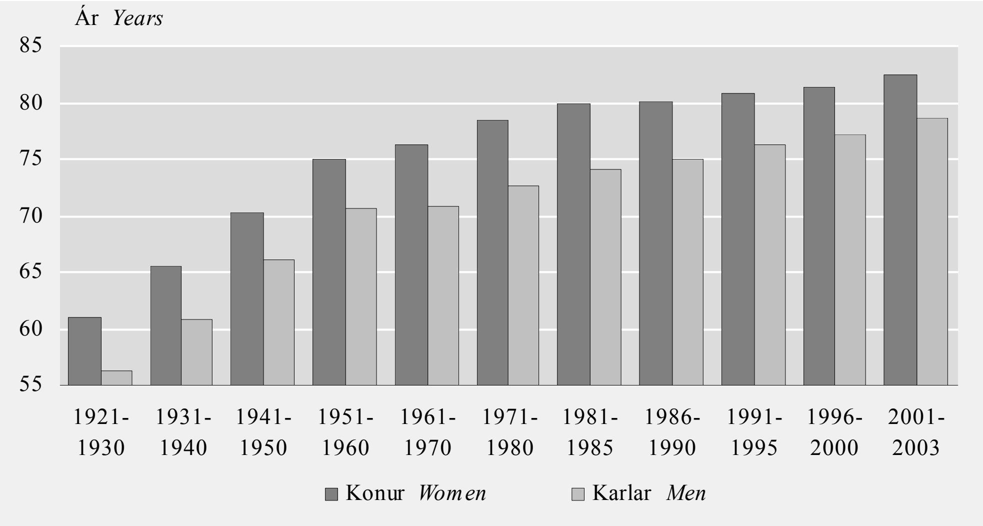

Minnkandi frjósemi

Frjósemi minnkaði verulega frá því sem hún var um 1960 (rúmlega fjögur börn á ævi hverrar konu) og framundir miðjan níunda áratuginn þegar hún náði lágmarki (tæplega tvö börn á ævi hverrar konu). Hún jókst síðan aftur en hefur verið um eða yfir tvö börn á ævi hverrar konu um skeið. Árið 2003 var þetta hlutfall hér 2,0 og óvíða hærra í Evrópu. Á hinum Norðurlöndunum var sambærilegt hlutfall árið 2002 1,7–1,8 nema í Færeyjum og á Grænlandi þar sem það var 2,5.

Mynd 2. Lifandi fædd börn á ævi hverrar konu 1961–2003
Figure 2. Total fertility rate 1961–2003

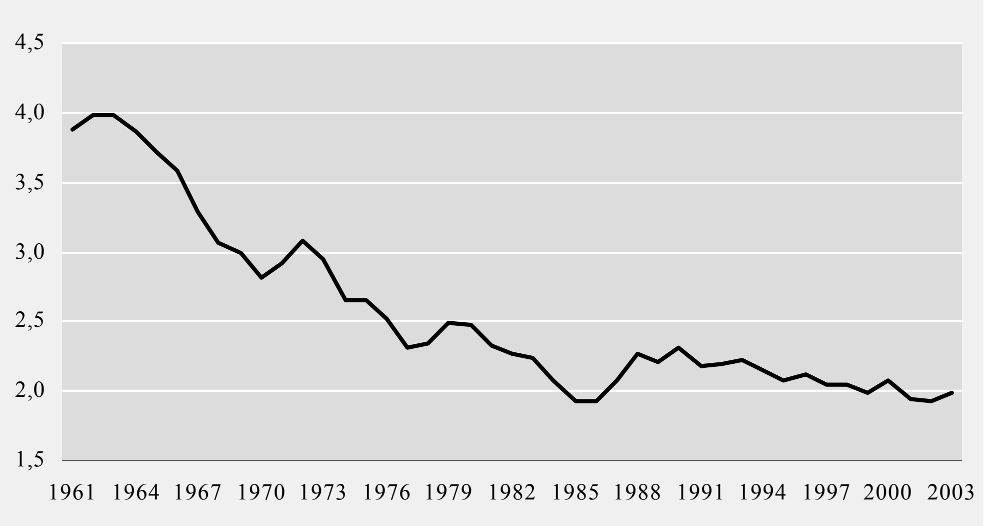

Hækkandi meðalaldur frumbyrja

Fæðingartíðnin hefur lækkað í öllum aldurshópum kvenna á barnsburðaraldri en hlutfallslega mest hjá þeim yngstu og elstu. Hefur meðalaldur mæðra hækkað úr 27,2 árum tímabilið 1961–65 í 29,3 ár árið 2003 og mæðra sem fæða sitt fyrsta barn úr 21,7 í 26,0 ár árið 2003. Tíðasti aldur frumbyrja árið 2003 var 24 ár en hafði verið 18 ár tímabilið 1961–65.

Mynd 3. Lifandi fæddir eftir meðalaldri móður 1961–2000
Table 3. Live births by mean age of mother 1961–2000

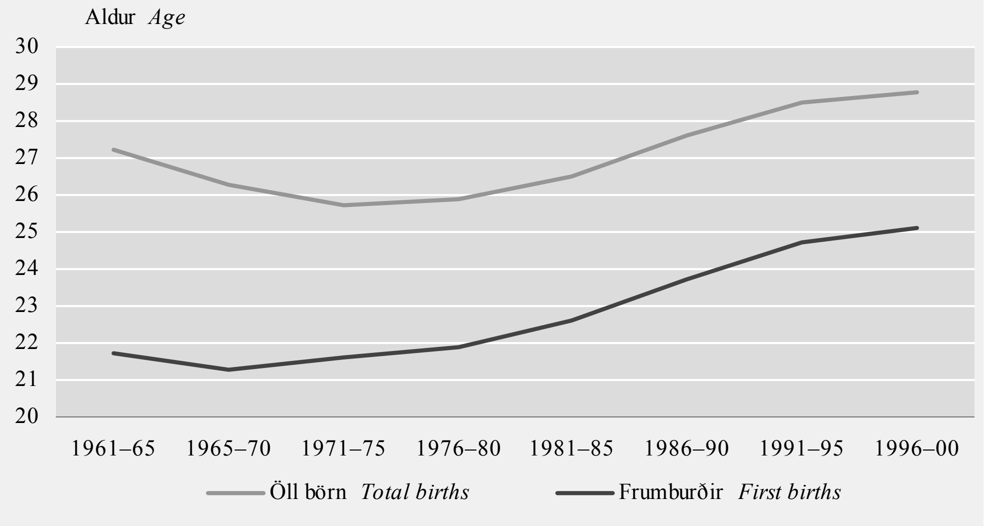

Tafla 5. Lifandi fæddir eftir aldri móður 1961–2003
Table 5. Live births by age of mother 1961–2003

Aldur *Age*	Öll börn *Total births* Meðal *Mean*	Mið *Median*	Tíðasti *Modal*	Frumburðir *First births* Meðal *Mean*	Mið *Median*	Tíðasti *Modal*
1961–1965	27,2	26,2	20	21,7	20,6	18
1971–1975	25,7	24,7	23	21,6	20,8	20
1981–1985	26,5	25,9	23	22,6	22,0	21
1991–1995	28,5	28,3	27	24,7	24,1	23
1996–2000	28,8	28,6	28	25,1	24,6	23
2003	29,3	29,1	28	26,0	25,5	24

Fjölskyldur

Stofnun sambúðar algengari en hjónavígslur

Á seinnihluta síðustu aldar fækkaði hjónavígslum hlutfallslega á meðan stofnun óvígðrar sambúðar varð æ algengari. Hjónavígslur á 1.000 íbúa fóru niður í 4,7 1991–95 en hefur síðan farið aðeins hækkandi aftur. Árið 2003 voru framkvæmdar 1.473 hjónavígslur eða 5,1 á 1.000 íbúa. Sama ár var fjöldi skráðra sambúða sem stofnað var til 1.718 eða 5,9 á 1.000 íbúa.

Karlar eru jafnan eldri en konur við giftingu og stofnun sambúðar. Meðalaldur brúðhjóna hefur farið hækkandi, einkum á síðustu tuttugu árum. Meðalaldur brúðar sem var að gifta sig í fyrsta sinn hækkaði úr 24,2 árum 1981–85 í 30,8 ár árið 2003 og brúðguma úr 26,3 í 33,0 ár á sama tíma. Árið 2003 var meðalaldur karla við stofnun sambúðar 29,6 ár og kvenna 27,4 ár.

Mynd 4. Meðalaldur við fyrstu hjónavígslu 1961–2000
Figure 4. Average age at first marriage 1961–2000

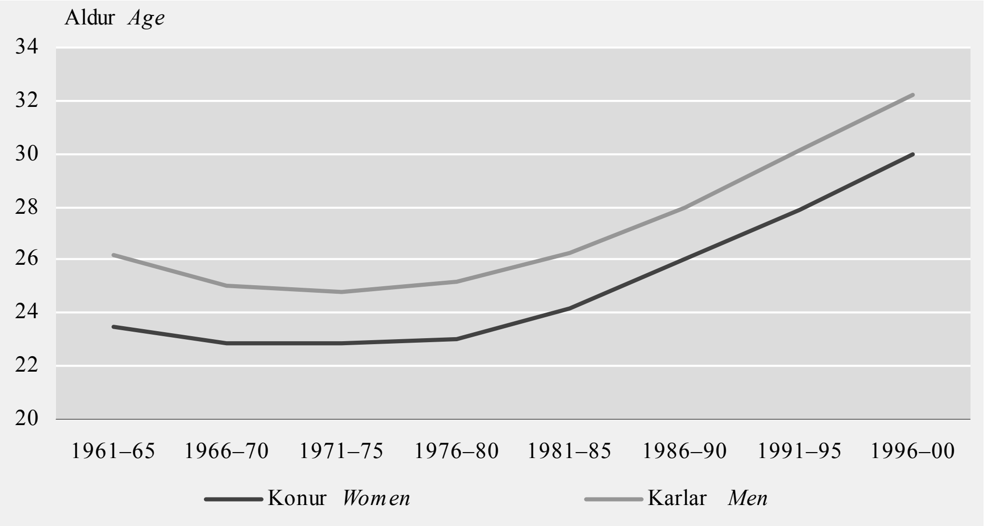

Tafla 6. Hjónavígslur og meðalaldur brúðhjóna 1961–2003
Table 6. Marriages and mean age of spouses 1961–2003

Árleg meðaltöl *Annual mean*	Hjónavígslur *Marriages*		Meðalaldur brúðhjóna *Mean age of spouses*			
			Alls *Total*		Áður ógiftar/ókvæntir *Previously single*	
	Alls *Total*	á 1.000 íbúa *per1,000 pop.*	Brúðir *Brides*	Brúðgumar *Bridegrooms*	Brúðir *Brides*	Brúðgumar *Bridegrooms*
1961–65	1.458	7,9	24,4	27,4	23,5	26,2
1966–70	1.650	8,2	23,9	26,2	22,9	25,0
1971–75	1.730	8,2	24,3	26,3	22,9	24,8
1976–80	1.511	6,7	24,6	26,9	23,0	25,2
1981–85	1.344	5,7	25,9	28,1	24,2	26,3
1986–90	1.203	4,8	27,8	30,2	26,0	28,0
1991–95	1.249	4,7	29,9	32,4	27,9	30,1
1996–00	1.539	5,6	32,1	34,8	30,0	32,2
2003 [1]	1.473	5,1	32,9	35,6	30,8	33,0

[1] Bráðabirgðatölur. *Preliminary data.*

Tafla 7. Stofnun sambúðar og meðalaldur aðila 2001–2003
Table 7. Foundation of consensual unions and mean age of partners 2001–2003

	Sambúðir *Consensual unions*		Meðalaldur aðila *Mean age of partners*			
			Alls *Total*		Áður ógiftar/ókvæntir *Previously single*	
	Alls *Total*	á 1.000 íbúa *per 1,000 pop.*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
2001	1.746	6,0	27,2	29,7	25,8	28,1
2002	1.970	6,9	27,4	29,8	26,0	28,2
2003	1.718	6,0	27,4	29,6	26,1	27,9

Mynd 5. Hjónavígslur og lögskilnaðir á hverja 1.000 íbúa 1920–2003
Figure 5. Marriages and divorces per 1,000 population 1920–2003

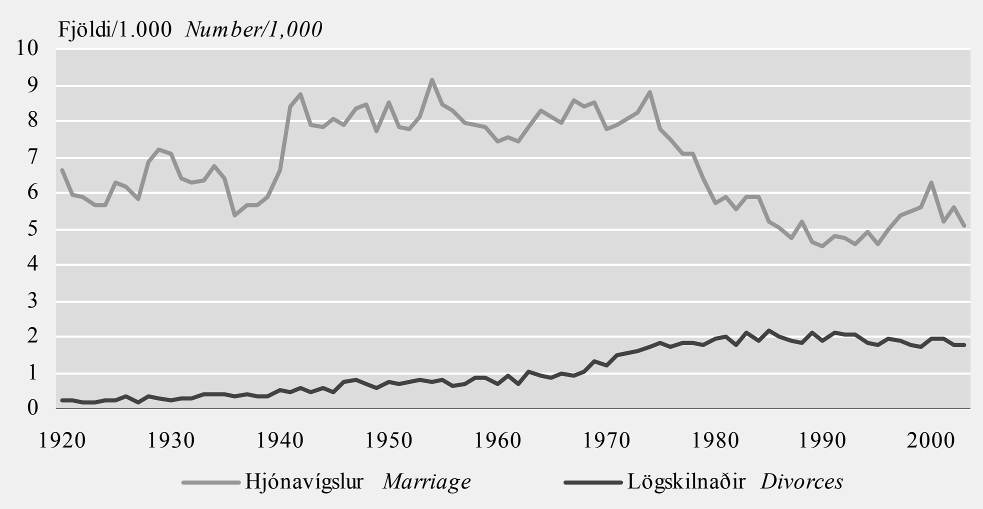

Sambúðarslit tíðari en lögskilnaðir

Árin 1961–65 var tíðni lögskilnaða 0,9 á 1.000 íbúa en var komin í 1,9 1981–85 og hélst hlutfallið svipað til aldamóta. Árið 2003 var fjöldi lögskilnaða 531 sem svarar til 1,8 af 1.000 íbúum. Árið 2003 var 764 skráðum sambúðum slitið þar sem hvorki var um lát maka né hjónavígslu að ræða en það svarar til 2,6 af 1.000 íbúum.

Sameiginleg forsjá barna við skilnað færist í vöxt

Móðir fór með forsjá um níu af hverjum tíu barna við lögskilnað árin 1981–1990 en faðir með forsjá eins af tíu. Eftir að sameiginleg forsjá var heimiluð árið 1992 hefur mynstrið breyst smám saman og er sameiginleg forsjá nú valin í æ ríkara mæli. Árið 2003 fengu meirihluti barna sameiginlega forsjá foreldra við lögskilnað, eða 363 börn (61%), 215 fengu forsjá móður (36%) og 15 forsjá föður (3%). Sameiginleg forsjá er hlutfallslega algengari við sambúðarslit en lögskilnað. Árið 2003 var hún valin fyrir nær þrjú af hverjum fjórum börnum við sambúðarslit en alls voru börnin 680.

Tafla 8. Lögskilnaðir og forsjá barna úr hjónabandi 1981–2003
Table 8. Divorces and dependent children by marriage, by place of custody 1981–2003

	Lögskilnaðir *Divorces*						
	Fjöldi *Number*	Á 1.000 íbúa *Per 1,000 population*	Börn alls *Children total*	Móðir fær forsjá *Custody of mother*	Faðir fær forsjá *Custody of father*	Sameigin-leg forsjá *Common custody*	Aðrir fá forsjá *Custody of others*
Árl. meðaltal *Annual means*							
1981–85	471	1,9	497	444	51	•	2
1986–90	487	2,0	553	492	61	•	0
1991–95 [1]	515	2,0	561	442	38	79	2
1996–00	509	1,9	562	319	20	224	0
2003 [2]	531	1,8	593	215	15	363	–

[1] Sameiginleg forsjá er vantalin vegna ófullnægjandi flokkunar á forsjá barna. *Figures on common custody are too low due to incomplete reporting.*
[2] Bráðabirgðatölur. *Preliminary data.*

Kjarnafjölskyldur

Árið 2003 voru 72.184 kjarnafjölskyldur hér á landi. Einn þriðjungur þeirra var hjónabönd með börn og annar þriðjungur hjónabönd án barna. Þá voru 12% kjarnafjölskyldna óvígð sambúð með börn og 4% óvígð sambúð án barna. Hlutur einstæðra foreldra með börn var 16%, 15% fjölskyldna voru mæður með börn (11.006) en feður með börn voru 1% (895). Tölurnar sýna jafnframt að 10% kvenna 18 ára og eldri voru í hópi einstæðra foreldra með börn en sambærilegt hlutfall karla var 1%. Rúmlega þrjú af hverjum fjórum börnum undir 18 ára bjuggu hjá tveimur fullorðnum eða 78%.

Mynd 6. Kjarnafjölskyldur 2003
Figure 6. Nuclear families 2003

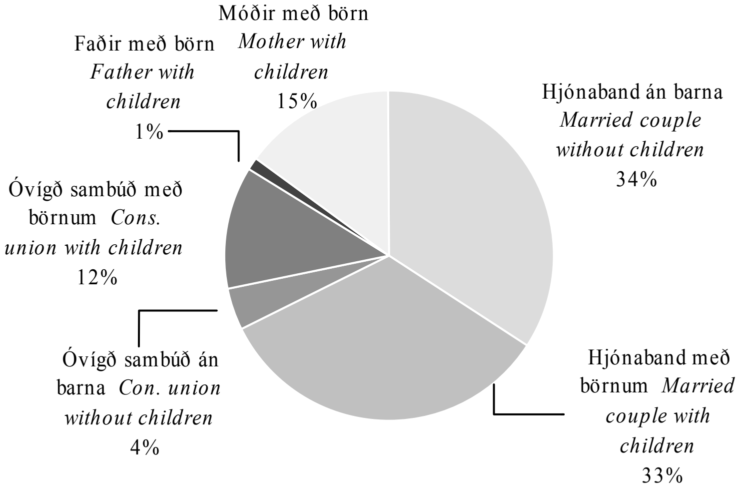

Tafla 9. Kjarnafjölskyldur 2003
Table 9. Nuclear families 2003

	Fjöldi *Number*	%
Kjarnafjölskyldur ***Nuclear families, total***	**72.184**	**100**
Hjónaband án barna *Married couple without children*	24.676	34
Hjónaband með börnum *Married couple with children*	23.735	33
Óvígð sambúð án barna *Consensual union without children*	3.153	4
Óvígð sambúð með börnum *Consensual union with children*	8.719	12
Faðir með börn *Father with children*	895	1
Móðir með börn *Mother with children*	11.006	15
Konur 18 ára og eldri ***Women 18 years and over***	**106.799**	**100**
Með maka *With spouse only*	27.830	26
Með maka og börnum *With spouse and children*	32.467	31
Með börnum *Single with children*	11.009	10
Einhleypar *Single without children*	35.493	33
Karlar 18 ára og eldri ***Men 18 years and over***	**105.229**	**100**
Með maka *With spouse only*	27.825	26
Með maka og börnum *With spouse and children*	32.446	31
Með börnum *Single with children*	895	1
Einhleypir *Single without children*	44.059	42
Börn 0–17 ára ***Children, 0–17 years***	**78.542**	**100**
Hjá tveimur fullorðnum *Children living with two adults*	60.561	78
Hjá einum fullorðnum *Children living with one adult*	17.981	22

Skýringar *Notes:* Til kjarnafjölskyldu teljast öll hjón og sambúðarfólk og börn þeirra 17 ára og yngri og einhleypir karlar og konur, sem búa með börnum 17 ára og yngri svo og þau börn. Börn 18 ára og eldri, sem búa með foreldrum sínum, teljast ekki til kjarnafjölskyldu og sama gildir um einhleypa, sem búa með börnum sínum 18 ára og eldri. *A nuclear family refers to couples (married and in consensual union) and their children under 18 years, and single men and women living with their children under 18 years. Persons 18 years and over who live with their parents are not included in nuclear families and the same applies to single parents with children 18 years and over.*

Lífshlaup kvenna og karla er mismunandi eftir aldri

Fram hefur komið að konur eru yngri en karlar þegar stofnað er til sambúðar eða hjónabands og meðalævi þeirra er lengri en karla. Þessi kynjamunur endurspeglast í tölum um konur og karla eftir hjúskaparstöðu og aldri. Er munurinn mestur hjá þeim yngstu og elstu. Hærra hlutfall ungra kvenna en karla á sama aldri eru giftar eða í sambúð. Það sama á við um fólk 35-44 ára. Eftir 65 ára aldur er þessu öfugt farið því þá er mun hærra hlutfall karla en kvenna enn í hjónabandi eða í sambúð eða 68% karla á móti 45% kvenna. Hins vegar eru 38% kvenna á þessum aldri, ekkjur samanborið við 13% karla sem eru ekklar. Það er því algengara hlutskipti kvenna en karla að vera einar í heimili á efri árum.

Mynd 7. Konur eftir aldri og hjúskaparstöðu 2002
Figure 7. Women by age and marital status 2002

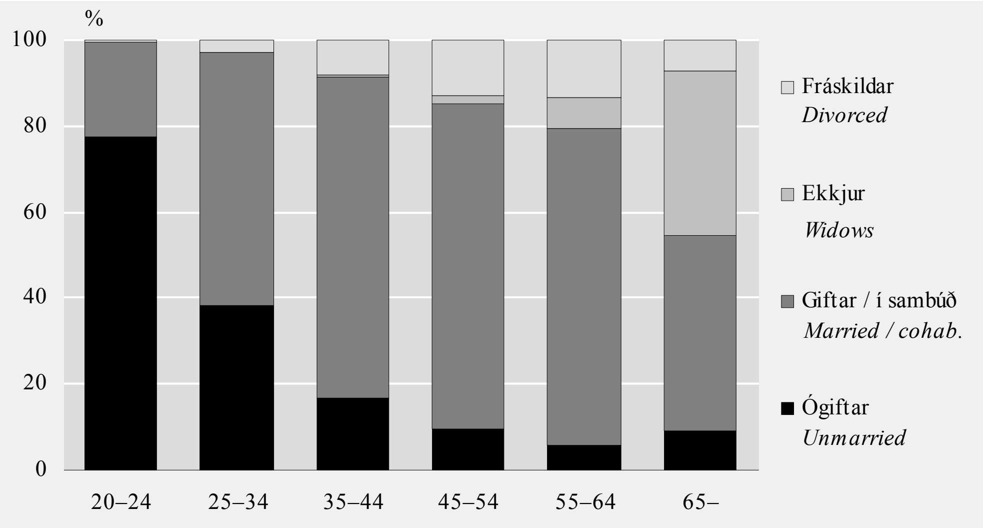

Mynd 8. Karlar eftir aldri og hjúskaparstöðu 2002
Figure 8. Men by age and marital status 2002

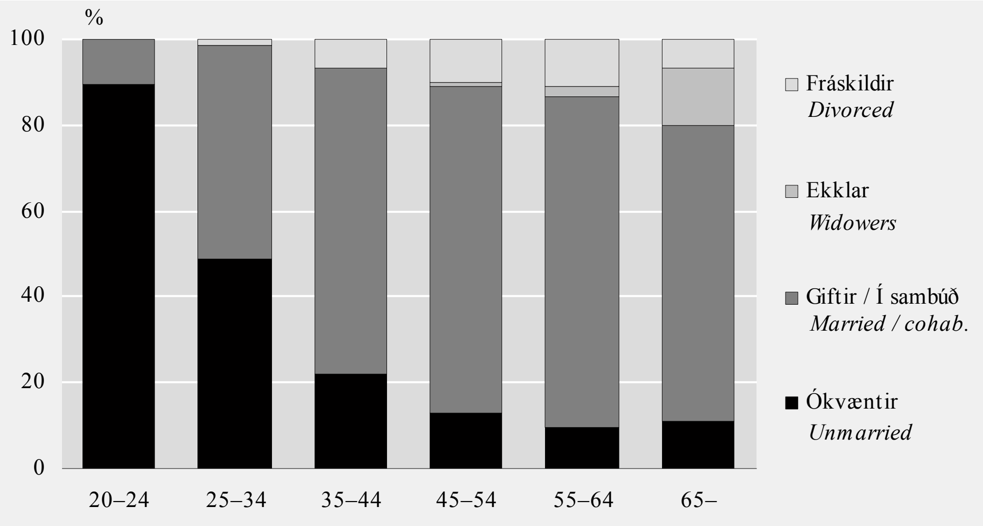

Vaxandi fjöldi karla tekur fæðingarorlof

Ný tilhögun greiðslna í fæðingarorlofi tók gildi 1. janúar 2001. Í megindráttum felst hún í því að móðir og faðir á hvort um sig rétt á greiðslum í fæðingarorlofi í þrjá mánuði auk þess sem þau geta síðan skipt með sér öðrum þremur mánuðum. Það kemur ekki á óvart að það eru fleiri konur en karlar sem fá greiðslur í

fæðingarorlofi en áhugavert er að sjá hve margir feður nýta sér þennan rétt líka. Hefur þeim fjölgað jafnt og þétt þessi þrjú ár sem lögin hafa verið í gildi. Tölurnar í töflu 10 sýna alla þá sem fengu greiðslur viðkomandi ár en ekki bara þá sem hófu töku orlofs viðkomandi ár. Þannig getur sami aðili komið við sögu t.d. bæði árin 2002 og 2003 ef orlofið hefur náð yfir áramót eða verið skipt.

Tafla 10. Viðtakendur greiðslna vegna fæðingarorlofs 2001–2003
Table 10. Recipients of payments in relation to maternity/paternity leave 2001–2003

	Foreldrar á vinnumarkaði[1] *Parents in labour market[1]*		Foreldrar utan vinnumarkaðar[2] *Parents outside labour market[2]*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
2001	3.223	2.524	850	224
2002	5.056	3.513	1.205	304
2003	5.149	4.431	1.189	293

[1] Foreldrar sem fá orlofsgreiðslur á árinu. *Parents who receive maternity/paternity payments in the year.*
[2] Námsmenn eða einstaklingar í minna en 25% starfi (miðað við fullt ársverk) sem fá styrk á árinu. *Students or persons having less than a quarter of a full-time-equivalent employment who receive grants in the year.*

Heimild Source**:** Tryggingastofnun ríkisins. *State Social Security Institute.*

Ófrjósemisaðgerðir og fóstureyðingar

Ófrjósemisaðgerðum karla fer ört fjölgandi

Hér á landi eru ófrjósemisaðgerðir heimilaðar að ósk viðkomandi sé hann/hún orðinn 25 ára og engar læknisfræðilegar ástæður mæli gegn aðgerð. Aðrar reglur gilda um slíkar aðgerðir hjá fólki undir 25 ára. Lengst af voru það aðallega konur sem gengust undir ófrjósemisaðgerð og voru gerðar yfir 500 aðgerðir árlega hjá konum samanborið við um þrjátíu að meðaltali hjá körlum árin 1981–1990. Það var ekki fyrr en líða tók á áratuginn 1991–2000 að karlar fóru í vaxandi mæli í slíkar aðgerðir og um leið fækkaði aðgerðum kvenna. Árið 2003 var fjöldi ófrjósemisaðgerða alls 6 á 1.000 konur 25–54 ára og 4,3 á 1.000 karla á sama aldri. Árin 1981–1985 voru sambærileg hlutföll 13,6 hjá konum og 0,7 hjá körlum.

Tafla 11. Ófrjósemisaðgerðir 1981–2003
Table 11. Sterilizations 1981–2003

Árlegt meðaltal	Fjöldi *Number*			Fjöldi alls á 1.000 25–54 ára *Total no. per 1,000 25–54 years*	
Annual mean	Konur *Women*	Karlar *Men*	Alls *Total*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1981–1985	577	29	606	13,6	0,7
1986–1990	553	31	583	11,7	0,6
1991–1995	567	59	626	10,8	1,1
1996–2000 [1]	579	171	750	10,0	3,0
2001 [1]	406	252	658	6,7	4,2
2002 [1]	365	298	663	6,0	5,0
2003 [1]	358	261	619	6,0	4,3

[1] Bráðabirgðatölur. *Preliminary.*

Heimild *Source:* Landlæknisembættið. *Directorate of Health.*

Mynd 9. Ófrjósemisaðgerðir 1981–2003
Figure 9. Sterilizations 1981–2003

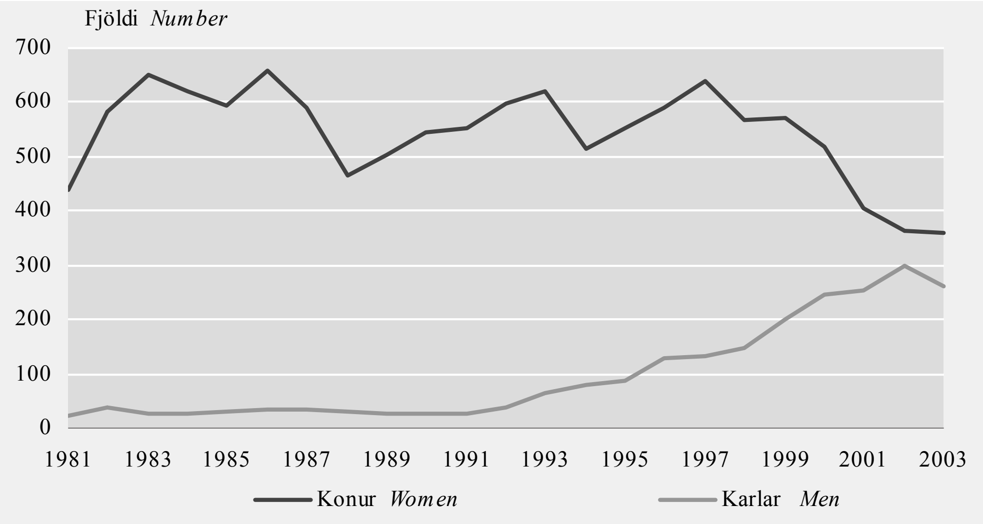

Skýring *Note*: 1998–2003 bráðabirgðatölur. *Preliminary data.*

Heimild *Source:* Landlæknisembættið. *Directorate of Health.*

Nálægt 1.000 fóstureyðingar á ári

Núgildandi lög um fóstureyðingar eru frá árinu 1975. Algengt er að skoða þróun fjölda fóstureyðinga ýmist miðað við fjölda kvenna á barnsburðaraldri eða fjölda lifandi fæddra ár hvert. Með hliðsjón af þessu hvoru tveggja hélst fjöldi fóstureyðinga nokkuð stöðugur áratuginn 1981–1990 en fór síðan vaxandi eftir það. Fóstureyðingar voru flestar árið 2000 eða 987 en heldur færri árið 2002 eða 926.

Mynd 10. Framkvæmdar fóstureyðingar 1961–2002
Figure 10. Induced abortions 1961–2002

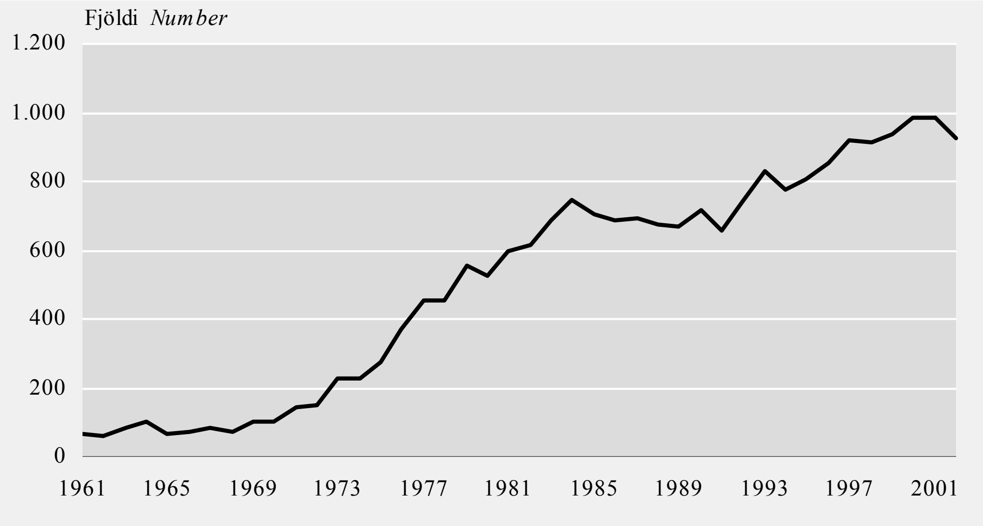

Skýring *Note*: Ný löggjöf 1975. *New legislation 1975.*

Heimild *Source:* Landlæknisembættið. *Directorate of Health.*

Tafla 12. Framkvæmdar fóstureyðingar 1961–2002
Table 12. Induced abortions 1961–2002

		Af 1.000 *Per 1,000*	
	Árlegur fjöldi *Annual average*	konum 15–44 ára *women 15–44 years*	lifandi fæddum *live births*
1961–1965	77	2	16
1966–1970	87	2	20
1971–1975	203	5	46
1976–1980	472	10	110
1981–1985	670	13	160
1986–1990	687	12	157
1991–1995	762	13	169
1996–2000	922	15	219
2001[1]	984	16	241
2002[1]	926	15	229

[1] Bráðabirgðatölur. *Preliminary.*

Heimild *Source:* Landlæknisembættið. *Directorate of Health.*

Lífsvenjur og heilsa

Í kaflanum er greint frá niðurstöðum rannsókna um mataræði, hreyfingu og þyngd fólks, reykingar og áfengisneyslu. Ennfremur er fjallað um nýgengi helstu krabbameina, sjúkrahúslegur, örorkuþega, dánartíðni og dánarorsakir.

Lífsvenjur

Neysluvenjur kynja mismunandi

Mataræði kvenna og karla er nokkuð mismunandi samanber niðurstöður Landskannana Manneldisráðs Íslands á mataræði árin 1990 og 2002. Er athyglisvert að sjá þær miklu breytingar sem orðið hafa hjá báðum kynjum á ekki lengri tíma. Neysla grænmetis, ávaxta og kjöts hefur aukist en neysla fisks minnkað. Þá hefur stórlega dregið úr neyslu nýmjólkur en neysla léttmjólkur og undanrennu aukist. Konur borða sem fyrr áberandi meira en karlar af grænmeti og ávöxtum en karlar borða meira en konur af kjöti og fiski. Hins vegar neyta kynin svipaðs magns af léttmjólk og undanrennu.

Tafla 13. Mataræði íslenskra kvenna og karla 15–80 ára 1990 og 2002
Table 13. The diet of Icelandic women and men 15–80 years 1990 and 2002

Hlutfallslegt magn nokkurra fæðutegunda, grömm /10 MJ[1] *Consumption of foods in grams/10 MJ diet[1]*	1990		2002	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Grænmeti *Vegetables*	87	58	148	107
Ávextir *Fruit*	100	41	137	73
Kjöt *Meat*	90	113	115	138
Fiskur *Fish*	69	73	47	56
Nýmjólk *Whole milk*	266	348	93	126
Léttmjólk og undanrenna *Low-fat milk and skimmed milk*	187	138	209	204

[1] Þar sem heildarneysla karla er meiri en kvenna er magn fæðutegunda hér umreiknað og miðað við samræmda orkuinntöku karla og kvenna þ.e.10 MJ (Mega-Joule). Að öðrum kosti væri ekki um raunhæfan samanburð að ræða. *The average daily consumption is higher for men than women. In order to produce comparable figures the quantities of each food type have been adjusted to a daily intake of 10 MJ (Mega-Joule) per day for both sexes.*

Heimild *Source*: Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 1990; 2002. *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 1990; 2002.*

Næringarráðleggingum ekki náð

Þó breytingar séu í rétta átt varðandi hlutfall orkuefna í fæði kvenna og karla hér á landi vantar enn nokkuð upp á að það samsvari opinberum næringarráðleggingum samanber töflu 14. Hlutfall fitu og próteins þarf að lækka og kolvetnis að hækka.

Tafla 14. Hlutfall orkuefna í fæði íslenskra kvenna og karla 1990 og 2002
Table 14. Energy nutrients as percentage of total energy 1990 and 2002

Hlutfallstölur, % *Percentage*	1990		2002		Íslenskar næringar-ráðleggingar
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	*Icelandic nutritional goals*
Kolvetni *Carbohydrate*	42	39	46	44	55–60
Fita *Fat*	40	43	35	36	30
Prótein *Protein*	18	18	18	18	≥10

Heimild *Source:* Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 1990; 2002. *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 1990; 2002.*

Tæplega 6 af 10 körlum og 4 af 10 konum yfir kjörþyngd

Konum og körlum yfir kjörþyngd hefur farið hlutfallslega fjölgandi síðustu árin og eru tölur þar að lútandi sýnu hærri hjá körlum en konum. Árið 1990 voru 34% kvenna 15–74 ára og 39% karla á sama aldri yfir kjörþyngd en árið 2002 voru hlutföllin komin í 39% hjá konum og 57% hjá körlum. Í yngsta hópnum þ.e. 15–24 ára var fjórðungur karla og 15% kvenna yfir kjörþyngd og í þeim næsta 25–34 ára var þriðjungur kvenna og helmingur karla yfir kjörþyngd. Fór hlutfallið hækkandi með hærri aldri.

Offita er talin vaxandi vandamál í heiminum í dag og á það einnig við hér á landi. Á ofangreindu tímabili hefur hlutfall karla með offitu aukist um nær helming eða úr 7% árið 1990 í 13% árið 2002. Hjá konum hefur samsvarandi hlutfall einnig hækkað umtalsvert eða úr 9% í 12%.

Mynd 12. Konur og karlar yfir kjörþyngd eftir aldri 2002
Figure 12. Women and men over ideal weight by age 2002

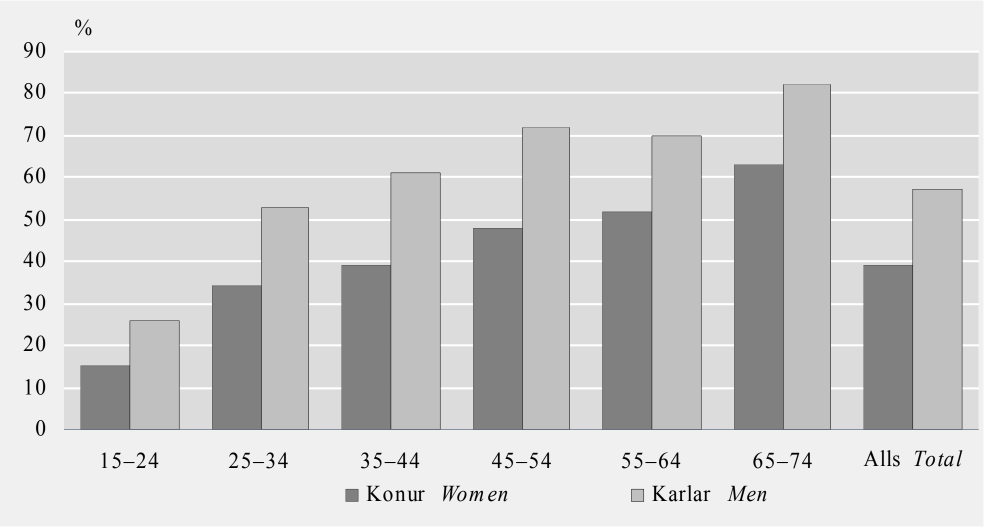

Tafla 15. Hlutfall þeirra sem eru yfir kjörþyngd eftir aldri 1990 og 2002
Table 15. People over ideal weight by age 1990 and 2002

Hlutfallstölur, % *Percentage*	1990 Konur *Women*	1990 Karlar *Men*	2002 Konur *Women*	2002 Karlar *Men*
Alls *Total*	**34**	**39**	**39**	**57**
15–24 ára *years*	17	9	15	26
25–34 ára	22	30	34	53
35–44 ára	35	49	39	61
45–54 ára	45	58	48	72
55–64 ára	55	66	52	70
65–74 ára	61	55	63	82
Of feitir alls *Obese total*	**9**	**7**	**12**	**13**

Skýringar *Notes:* BMI (Body Mass Index) er þyngd einstaklings í kg deilt með kvaðrati af hæð hennar/hans í metrum. Ef BMI er 25 eða yfir telst einstaklingur yfir kjörþyngd. Ef BMI er 30 eða meira telst einstaklingur of feitur. Í könnunum Manneldisráðs er stuðst við uppgefna þyngd og hæð en ekki mælda. *BMI is defined as body weight in kilograms divided by squared meters of height. Over ideal weight is defined as BMI 25 or over. Obese is defined as BMI 30 or over. The figures here are based on reported weight and height but not examined.*

Heimild *Source:* Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 1990; 2002. *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 1990; 2002.*

Einn af hverjum þremur hreyfði sig ekkert

Samkvæmt könnun Manneldisráðs árið 2002 gaf þriðjungur kvenna og karla 15–80 ára til kynna að þau hefðu ekki stundað líkamsrækt eða hreyft sig rösklega í viðmiðunarviku og um 30% kvenna og 25% karla hreyfðu sig tiltölulega lítið eða í í 1–3 klst. Um fimmtungur kvenna og karla sinntu líkamsrækt í 4–6 klst. og 16% kvenna og 22% karla í 7 klst. eða lengur. Ástundun líkamsræktar/hreyfingar fer minnkandi með hækkandi aldri bæði hjá konum og körlum.

Mynd 13. Stundaði líkamsrækt /hreyfði sig rösklega. Fólk 15–80 ára 2002
Figure 13. Physical exercise. People 15–80 years old 2002

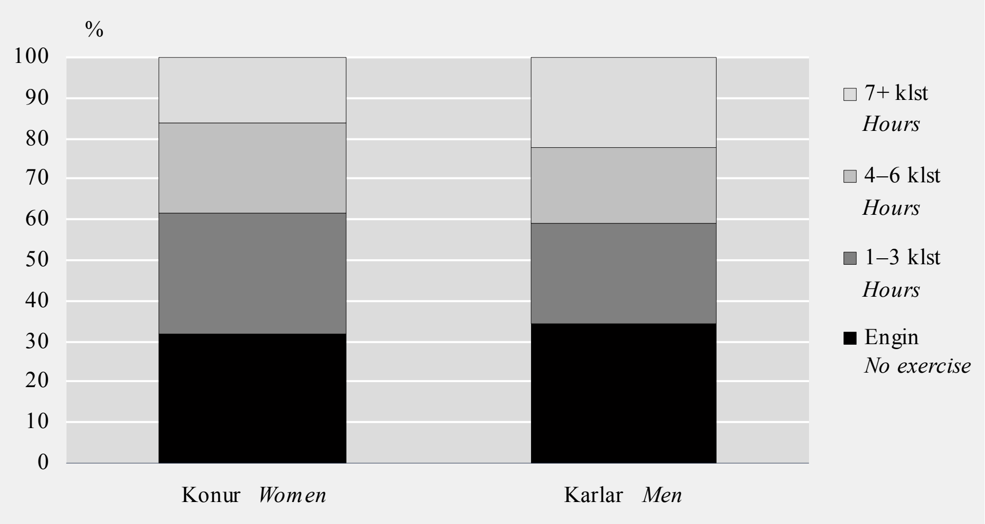

Skýringar *Notes:* Spurt var: Í hve margar klukkustundir stundaðir þú líkamsrækt eða hreyfðir þið rösklega í síðustu viku? *Question asked: How many hours did you spend in some kind of physical exercise during the last week?*

Heimild *Source:* Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 2002. *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 2002.*

Tafla 16. Hreyfing fólks eftir aldri í viðmiðunarviku 2002
Table 16. Physical exercise by age in reference week 2002

Hlutfall af aldurshópi, % *Percentage of age-group*	Engin hreyfing *No Exercise*		1–3 klst. *hours*		4–6 klst. *hours*		7 klst. eða meira *hours or more*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**32**	**34**	**30**	**25**	**22**	**19**	**16**	**22**
15–24	21	20	23	19	29	23	27	38
25–44	25	34	34	23	23	22	18	20
45–64	38	37	32	32	21	14	9	17
65–80	51	49	25	25	14	11	11	14

Skýringar *Notes:* Spurt var: Í hve margar klukkustundir stundaðir þú líkamsrækt eða hreyfðir þið rösklega í síðustu viku? *Question asked: How many hours did you spend in some kind of physical exercise during the last week?*

Heimild *Source:* Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 2002 *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 2002.*

Fimmtungur kvenna og fjórðungur karla reykir daglega

Árið 1987 reyktu 31% kvenna 15–79 ára daglega samanborið við 36% karla á sama aldri. Hefur smám saman dregið úr reykingum hér á landi en árið 2003 reyktu 20% kvenna daglega og 25% karla. Sé litið á aldursskiptingu þeirra sem reyktu 2003 sést að hlutfallið var hærra hjá körlum í næstum öllum aldurshópum nema hjá þeim yngstu og elstu. Í hópi 15–19 ára stúlkna reyktu 19% samanborið við 15% pilta á sama aldri. Hlutfall reykinga var hæst á aldrinum 40−49 ára bæði hjá konum og körlum um eða yfir 30%.

Mynd 14. Hlutfall 15–79 ára fólks sem reykir daglega 1987–2003
Figure 14. Percentage of daily smokers 15–79 years old 1987–2003

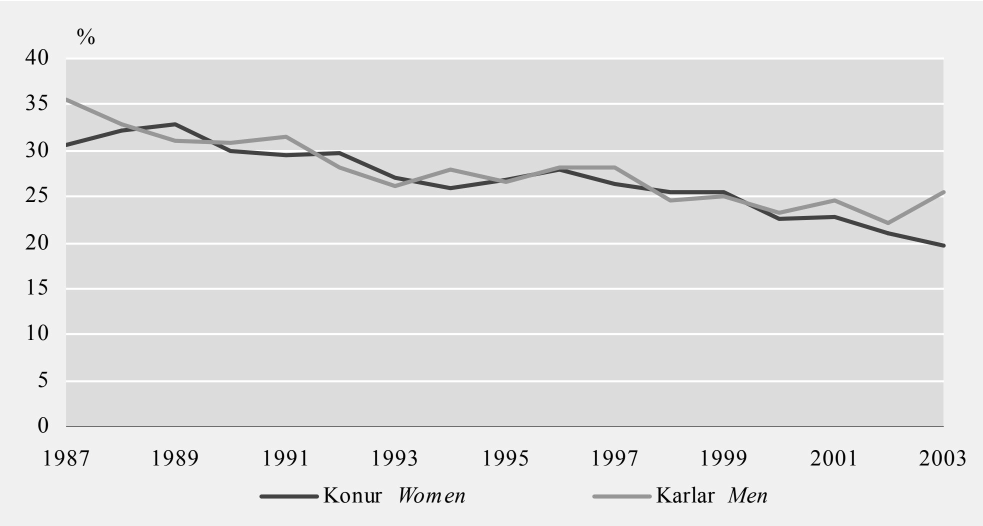

Mynd 15. Hlutfall þeirra sem reykja daglega eftir aldri 2003
Figure 15. Percentage of daily smokers by age 2003

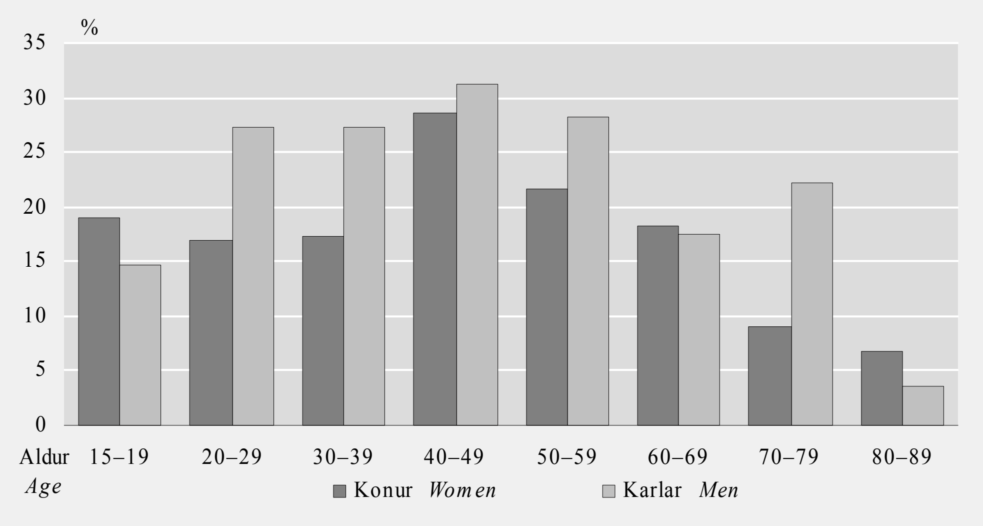

Heimild *Source:* Tóbaksvarnaráð. *Committee for Tobacco Use prevention.*

Áfengisneysla er breytileg eftir kyni

Í Landskönnun Manneldisráðs árið 2002 var spurt um hve oft konur og karlar neyttu áfengis og skyldu síðustu þrír mánuðir hafðir í huga. Var neyslumynstur kvenna og karla mismunandi hvað varðar bjór og sterk vín en mjög svipað varðandi létt vín. Hærra hlutfall karla en kvenna drakk bjór eða sterk vín óháð hve oft um var að ræða en svipað hlutfall kynjanna drakk létt vín óháð hve oft. Helmingur kvenna samanborið við fjórðung karla hafði ekki drukkið bjór á tímabilinu, helmingur kvenna og 45% karla höfðu ekki drukkið létt vín og 80% kvenna og 55% karla höfðu ekki drukkið sterk vín.

Tafla 17. Hve oft neyta konur og karlar áfengis að jafnaði?
Table 17. How often do women and men normally consume alcohol?

Hlutfallstölur, % *Percentage*	Bjór *Beer*		Léttvín *Wine*		Sterk vín *Strong spirits*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls ***Total***	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Aldrei *Never*	49	23	50	45	80	55
1 í mánuði *Once a month*	14	15	17	18	11	22
2–3 í mánuði *times per month*	17	18	16	17	7	15
1–2 í viku *times a week*	17	34	14	18	2	9
3 í viku eða oftar *times or more a week*	2	10	3	2	0	1

Skýringar *Notes:* Byggt á úrtaksathugun 1.500 manna 15–80 ára árið 2002. Spurt var: „Geturðu áætlað hversu oft þú drekkur að jafnaði bjór, vín og sterk vín? Hafðu síðustu þrjá mánuði í huga.“ *Based on a sample survey of 1,500 people aged 15–80 in 2002. Question asked: “Can you estimate how often you drink beer, wine or spirits? Consider last three months.”*

Heimild *Source:* Manneldisráð Íslands. Landskönnun á mataræði 2002. *Icelandic Nutrition Council. National Nutritional Survey 2002.*

Mynd 16. Hve oft neyta konur áfengis að jafnaði 2002?
Figure 16. How often do women normally consume alcohol 2002?

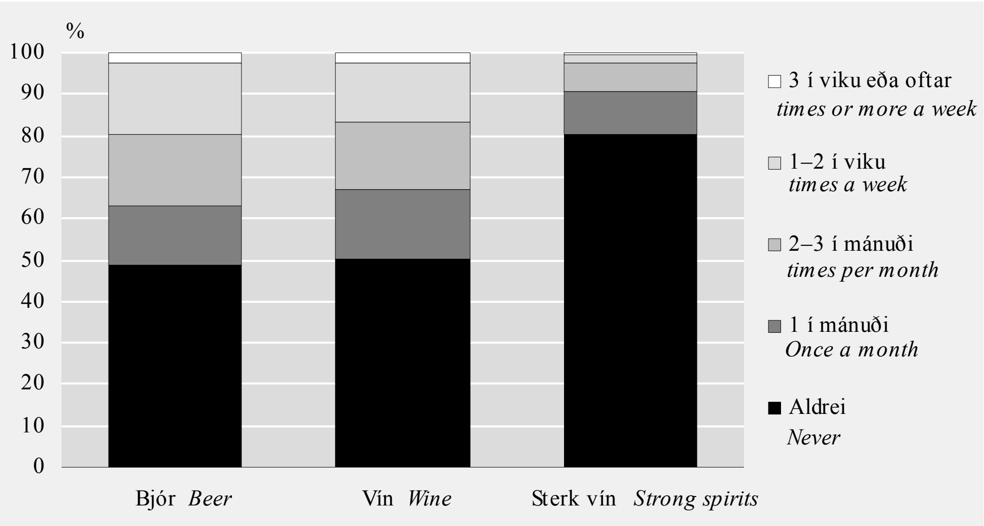

Skýring *Note*: Miðað er við síðustu þrjá mánuði fyrir könnun. *Last three months before survey to be considered.*

Mynd 17. Hve oft neyta karlar áfengis að jafnaði?
Figure 17. How often do men normally consume alcohol?

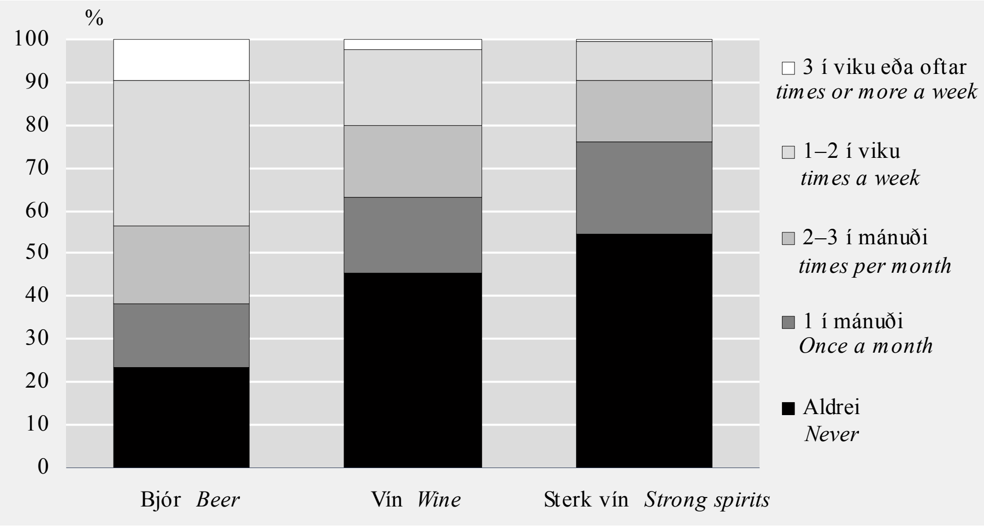

Skýring *Note*: Miðað er við síðustu þrjá mánuði fyrir könnun. *Last three months before survey to be considered.*

Krabbamein

Brjóstakrabbamein algengasta krabbamein hjá konum

Nýgengi krabbameina var svipað hjá konum og körlum á heildina litið tímabilið 1998–2002. Algengustu krabbamein hjá konum voru í brjósti, lungum, ristli, eggjakerfi og sortuæxli. Árlegt nýgengi (skilgreint sem fjöldi krabbameina sem greinist á einu ári) brjóstakrabbameins hjá konum hefur aukist jafnt og þétt á síðustu áratugum og var aldursstaðlað nýgengi 92 á 100.000 konur að meðaltali árin 1998–2002. (Eru tölur aldursstaðlaðar til að auðvelda samanburð milli ára og landa). Á sama tíma var aldursstaðlað nýgengi krabbameins 30 í lungum og 16 í ristli og eggjakerfi. Nýgengi sortuæxlis var 18 á 100.000 konur og hafði hækkað úr 7 tímabilið 1988–1992.

Krabbamein í blöðruhálskirtli algengasta krabbamein karla

Algengustu krabbamein hjá körlum nú eru í blöðruhálskirtli, lungum, ristli, blöðru og nýrum. Árlegt nýgengi krabbameins í blöðruhálskirtli hefur aukist jafnt og þétt. Aldursstaðlað nýgengi var 82 á 100.000 karla að meðaltali árin 1998–2002. Sambærilegt nýgengi krabbameins í lungum var 31 og hafði lækkað lítillega, það var 25 í ristli og 22 í blöðru en 15 í nýrum.

Mynd 18. Algengustu krabbamein hjá konum. Ný tilfelli 1958–2002
Figure 18. The most common sites of cancer in women. New cases 1958–2002

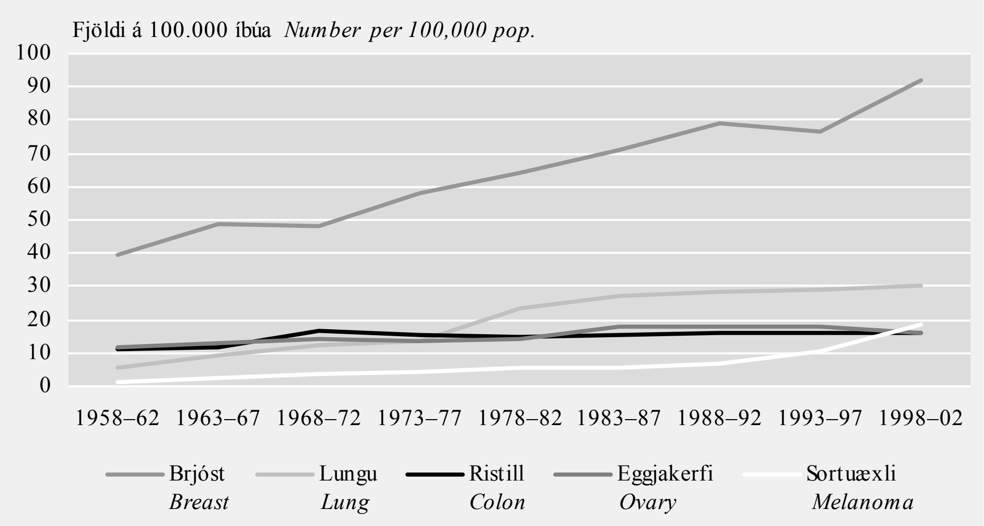

Skýring *Note*: Aldursstaðlað árlegt nýgengi af 100.000 íbúum miðað við alþjóðlegan aldursstaðal (Segi). *Age-adjusted world standardized incidence rate per 100,000 population (Segi).*

Heimild *Source*: Krabbameinsskrá Krabbameinsfélags Íslands. *Cancer Register, Iceland Cancer Society.*

Mynd 19. Algengustu krabbamein hjá körlum. Ný tilfelli 1958–2002
Figure 19. The most common sites of cancer in men. New cases 1958–2002

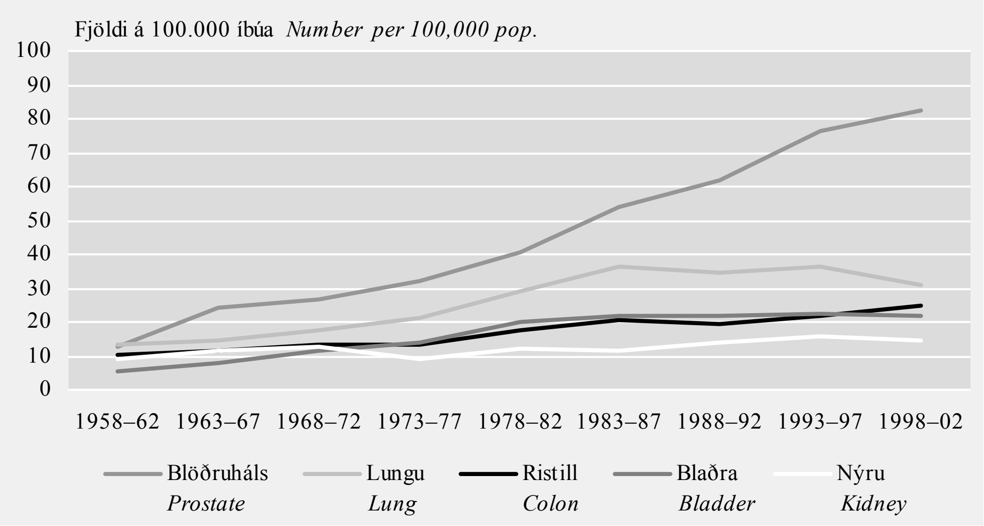

Skýring *Note*: Aldursstaðlað árlegt nýgengi af 100.000 íbúum miðað við alþjóðlegan aldursstaðal (Segi). *Age-adjusted world standardized incidence rate per 100,000 population (Segi).*

Heimild *Source*: Krabbameinsskrá Krabbameinsfélags Íslands. *Cancer Register, Iceland Cancer Society.*

Sjúkrahúslegur

Sjúkrahúslegur kvenna fleiri en karla

Á heildina litið eru sjúkrahúslegur fleiri á 1.000 konur en karla eða 190 hjá konum samanborið við 131 hjá körlum árið 2002. Eru sjúkrahúslegur kvenna áberandi fleiri en karla á aldrinum 15–44 ára sem kemur ekki á óvart þar sem hér er um barnsburðaraldur kvenna að ræða. Sjúkrahúslegur kvenna eru einnig fleiri en karla á aldrinum 45–64 ára en færri í öðrum aldurshópum.

Mynd 20. Legur á sjúkrahúsum eftir aldri 2002
Figure 20. Discharges from somatic hospital wards by age 2002

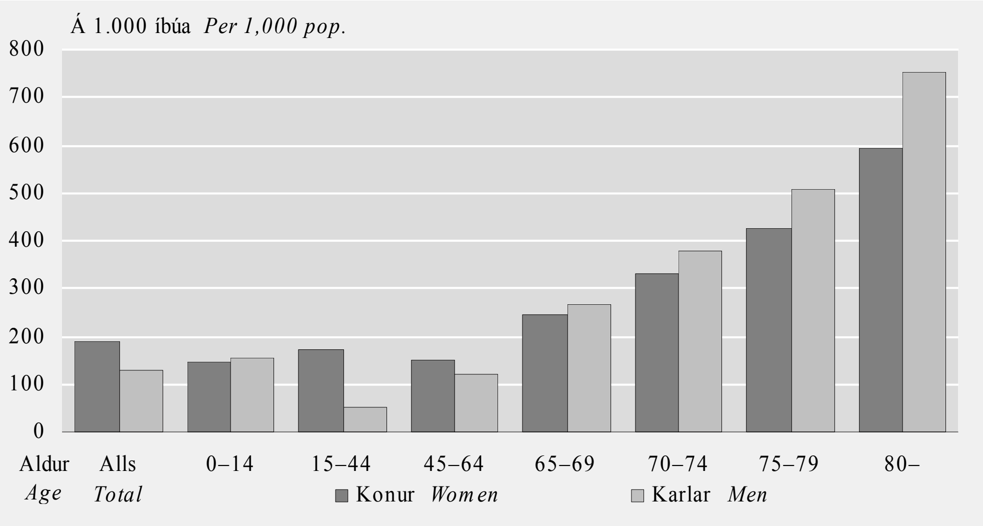

Tafla 18. Legur og meðallegutími á sjúkrahúsum eftir aldri 2002
Table 18. Discharges from somatic hospital wards and average length of stay by age 2002

	Legur *Discharges*		Legur á 1.000 íbúa *Discharges per 1,000 pop.*		Meðallegutími (dagar) *Average length of stay (days)*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**27.352**	**18.841**	**190**	**131**	4,7	5,0
0–14	4.701	5.172	145	153	2,6	2,5
15–44	10.829	3.204	172	50	2,8	3,2
45–64	4.475	3.657	150	119	4,5	4,9
65–69	1.195	1.199	247	267	6,5	5,9
70–74	1.587	1.628	333	380	7,6	7,0
75–79	1.633	1.569	425	507	8,4	8,0
80–	2.932	2.412	592	751	10,6	8,9

Skýring *Note*: Legur á almennum legudeildum, skemmri en 90 dagar. *Discharges with length of stay less than 90 days.*

Heimild *Source:* Landlæknisembættið. *Directorate of Health.*

Öryrkjar

Hærra hlutfall kvenna en karla eru öryrkjar

Árið 2003 fengu 7.382 konur og 4.917 karlar örorkulífeyri eða örorkustyrk. Þetta samsvarar 8 af hundraði kvenna og 5 af hundraði karla á aldrinum 16–66 ára. Árið 1995 var sambærilegt hlutfall kvenna 6% og karla 4%. Fjöldi örorkuþega fer vaxandi með hækkandi aldri. Tíunda hver kona á aldrinum 45–54 ára er öryrki en 7% karla og tæplega fimmta hver kona á aldrinum 55–66 ára samanborið við 11% karla.

Mynd 21. Örorkulífeyris- og örorkustyrkþegar eftir aldri 2003
Figure 21. Recipients of disability pensions/allowances by age 2003

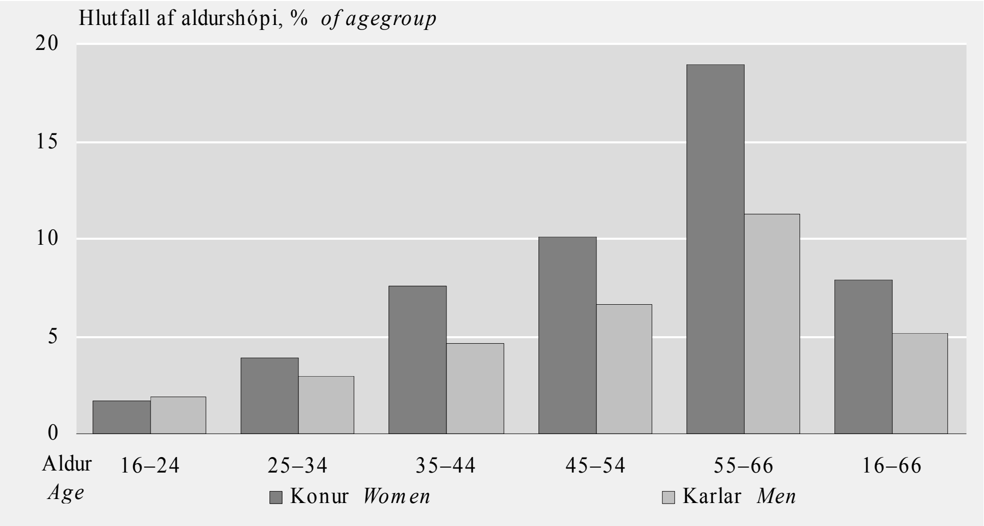

Tafla 19. Örorkulífeyris- og örorkustyrkþegar eftir aldri 2003
Table 19. Recipients of disability pensions/allowances by age 2003

Aldur *Age*	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
16–66 ára *years*	**7.382**	**4.917**	**8**	**5**
16–24	316	372	2	2
25–34	785	601	4	3
35–44	1.603	1.001	8	5
45–54	1.894	1.275	10	7
55–66	2.784	1.668	19	11

Heimild *Source:* Tryggingastofnun ríkisins. *State Social Security Institute.*

Sjúkdómar í stoðkerfi og geð- og atferlisraskanir helstu orsakir örorku

Algengustu orsakir örorku hjá konum eru sjúkdómar í stoðkerfi, 35% og geð- og atferlisraskanir, 31%. Hjá körlum eru geð-og atferlisraskanir orsök örorku í 40% tilvika en sjúkdómar í stoðkerfi 17%. Sjúkdómar í taugakerfi eru orsök örorku hjá 9% kvenna og 12% karla. Áverkar og hjartasjúkdómar eru hlutfallslega algengari orsök örorku hjá körlum en konum.

Tafla 20. Örorkulífeyris- og örorkustyrkþegar eftir sjúkdómaflokkum 2003
Table 20. Recipients of disability pensions/allowances by diagnostic group 2003

Tölur 1. desember *Data 1 December*	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
Sjúkdómaflokkur *Diagnostic groups*	Konur	Karlar	Konur	Karlar
ICD-9; ICD-10 [1]	*Women*	*Men*	*Women*	*Men*
Alls *Total*	**7.382**	**4.917**	**100**	**100**
Áverkar *External causes of injury and poisoning*	392	420	5	9
Geð- og atferlisraskanir *Mental and behavioural disorders*	2.300	1.971	31	40
Hjarta- og æðasjúkdómar *Diseases of the circulatory system*	327	441	4	9
Innkirtla- og efnaskiptasjúkd. *Endocrine, nutrit. and metab. dis.*	196	111	3	2
Sjúkdómar í stoðkerfi *Diseases of the musculo-skeletal system/*	2.572	838	35	17
Sjúkdómar í taugakerfi, augum og eyrum *Dis. of the nerv. syst.*	664	593	9	12
Sjúkdómar í öndunarfærum *Diseases of the respiratory system*	224	98	3	2
Krabbamein *Malignant neoplasm*	148	105	2	2
Meðfædd vandamál *Congenital malform. and chromos. abnorm.*	171	178	2	4
Aðrir sjúkdómaflokkar *Other*	388	162	5	3

[1] Alþjóðleg sjúkdóma- og dánarmeinaskrá. Níunda og tíunda útgáfa. *International Classification of Diseases, Ninth and Tenth Revision.*

Heimild *Source:* Tryggingastofnun ríkisins. *The State Social Security Institute.*

Dánir og dánarorsakir

Dánartíðni

Árið 2003 létust 925 konur og 901 karl. Dánartíðni kvenna var 6,4 á 1.000 íbúa og karla 6,2 en algengara er að dánartíðni karla sé hærri en kvenna. Dánartíðni karla var hærri en kvenna í flestum aldurshópum árið 2003.

Ungbarnadauði minnstur hér á landi

Vaxandi velferð og minnkandi ungbarnadauði á liðinni öld eiga stóran þátt í því hvað meðalævilengd fólks hefur vaxið. Hér á landi er ungbarnadauði einna lægstur í heiminum en árið 2003 létust 2,4 börn á fyrsta ári af hverjum 1.000 lifandi fæddum, þrír drengir og tvær stúlkur af 1.000 en dánartíðni ungbarna miðast við lifandi fædda en ekki fjölda í viðkomandi aldurshópi.

Mynd 22. Ungbarnadauði 1901–2000. Látnir á fyrsta ári af 1.000 lifandi fæddum
Figure 22. Infant mortality 1901–2000. Deaths during first year per 1,000 live births

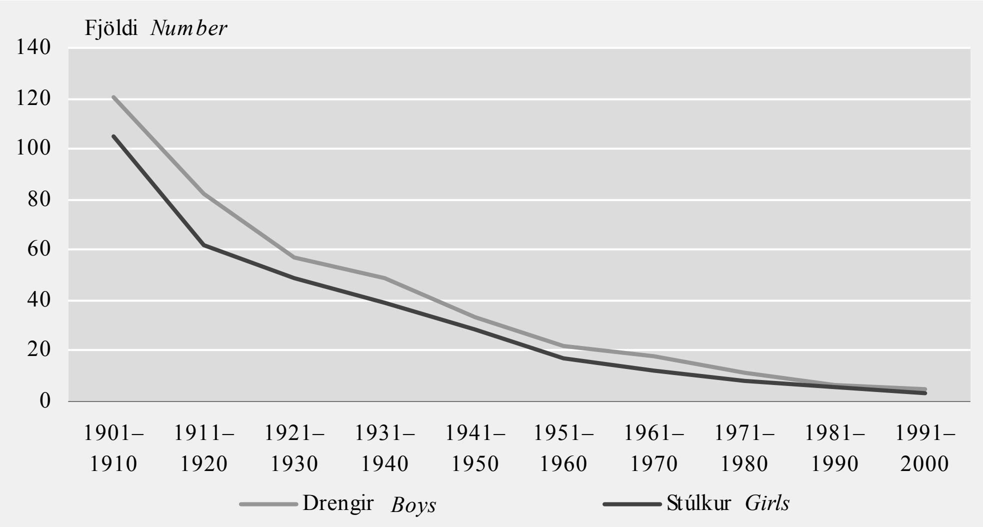

Sjúkdómar í blóðrásarkerfi og illkynja æxli algengustu dánarmeinin

Nýjustu upplýsingar sem fyrir liggja um dánarorsakir eru frá árinu 2001. Það ár létust 801 kona (5,6/1.000) og 924 karlar (6,5/1.000) hér á landi. Er þessi fjöldi kvenna óvenju lágur miðað við árin á undan og eftir en árið 2000 dóu 918 konur og 886 árið 2002. Helstu dánarorsakir beggja kynja voru sjúkdómar í blóðrásarkerfi en úr þeim dóu 38% kvenna (306) og 41% karla (376), og illkynja æxli eða krabbamein en af þeim völdum létust 26% kvenna (209) og 30% karla (276). Hærra hlutfall karla en kvenna létust vegna ytri orsaka áverka eða 10% (90) samanborið við 5% kvenna (41). Sjúkdómar í öndunarfærum orsökuðu lát 9% kvenna (76) og 7% karla (66) og geð- og atferlisraskanir 4% kvenna (35) og 2% karla (20).

Tafla 21. Dánir eftir helstu dánarorsökum 2001
Table 21. Deaths by main causes of death 2001

	Fjöldi *Number*		Á 100.000 íbúa *Per 100,000 pop*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Allar dánarorsakir ***Total deaths***	**801**	**924**	**563**	**647**
Sjúkdómar í blóðrásarkerfi *Diseases of the circulatory system* (33)	306	376	215	263
Illkynja æxli *Malignant neoplasm* (7)	209	276	147	193
Sjúkdómar í öndunarfærum *Diseases of the respiratory system* (37)	76	66	53	46
Ytri orsakir áverka og eitrana *External causes of injury and poisoning* (58)	41	90	29	63
Geðraskanir og atferlisraskanir *Mental and behav. disorders* (28)	35	20	25	14
Aðrar orsakir *Other*	134	96	94	67

Skýring *Note*: Númer í svigum vísa til númera í evrópska stuttlistanum um dánarorsakir. *Numbers in brackets refer to numbers in the European shortlist of causes of death.*

Tíðni dánarorsaka er breytileg eftir kyni og aldri

Tíðni dánarorsaka er breytileg eftir kyni og aldri. Hjá yngra fólki eru dánarmein einkum slys eða illkynja æxli auk annarra sem ekki falla undir meginflokka dánarmeina. Við 45–64 ára aldur eru illkynja æxli algengasta dánarorsökin bæði hjá konum og körlum og því næst sjúkdómar í blóðrásarkerfi en tíðni þeirra er þá hærri hjá körlum en konum. Á aldrinum 65–74 ára eru sjúkdómar í blóðrásarkerfi enn algengasta dánarorsök karla en illkynja æxli hjá konum. Sjúkdómar í öndunarfærum koma nokkuð við sögu hjá báðum kynjum á þessum aldri. Hjá 75 ára og eldri eru blóðrásarsjúkdómar aðaldánarorsök kvenna jafnt sem karla og síðan illkynja æxli en tíðni þessara dánarmeina er verulega hærri hjá körlum en konum. Þessu næst koma sjúkdómar í öndunarfærum með svipaða tíðni hjá báðum kynjum og þá geð- og atferlisraskanir með hærri tíðni hjá konum en körlum.

Menntun

Fjallað verður um öll skólastig í þessum kafla allt frá leikskólastigi til háskólastigs. Í tengslum við leikskóla er getið um dagvistun á einkaheimilum. Farið er yfir skólasókn, námsval, námsform og brautskráningar. Þá er yfirlit um mannfjöldann eftir menntunarstigi. Skólastjórnendum og kennurum eftir skólastigi eru gerð skil. Ennfremur er greint frá útskrifuðum doktorum og starfandi fólki í vísindum. Loks er sagt frá notkun kvenna og karla á tölvum og interneti.

Skólasókn

Hlutfallslega fleiri konur en karlar á háskólastigi

Haustið 2003 voru hátt í sautján þúsund börn á leikskólastigi, aðeins fleiri drengir en stúlkur. Á sama tíma voru tæp 45 þúsund börn í grunnskólum landsins einnig heldur fleiri drengir en stúlkur. Á framhaldsskólastigi stunduðu um 22 þúsund ungmenni nám og voru stúlkur heldur fleiri en piltar eða 52% nemenda. Á háskólastigi voru nemendur ríflega 15 þúsund og hlutur kvenna þar 63% og karla því 37%. Rúmlega tvö þúsund nemendur voru við nám erlendis samkvæmt upplýsingum frá Lánasjóði íslenskra námsmanna, heldur fleiri karlar en konur eða 52%.

Tafla 22. Skólasókn eftir skólastigi að hausti 2003
Table 22. Students by education level, autumn 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Leikskólastig *Pre-primary education*	8.201	8.484	49	51
Grunnskólastig *Compulsory education*	21.716	23.093	48	52
Framhaldsskólastig *Upper secondary education*	11.300	10.601	52	48
Háskólastig *Tertiary education*	9.786	5.680	63	37
Nám erlendis *Studying abroad*[1]	1.006	1.091	48	52

Skólasókn kvenna meiri en karla

Sé litið til skólasóknar árganga 16–29 ára haustið 2003 var skólasókn kvenna meiri en karla í öllum árgöngum nema 20 ára þar sem skólasókn kynja var jöfn. Munur á skólasókn kynjanna var mestur við 25 ára aldur.

Mynd 23. Hlutfallsleg skólasókn árganga 16–29 ára haustið 2003
Figure 23. Enrolment rates of age cohorts 16–29, autumn 2003

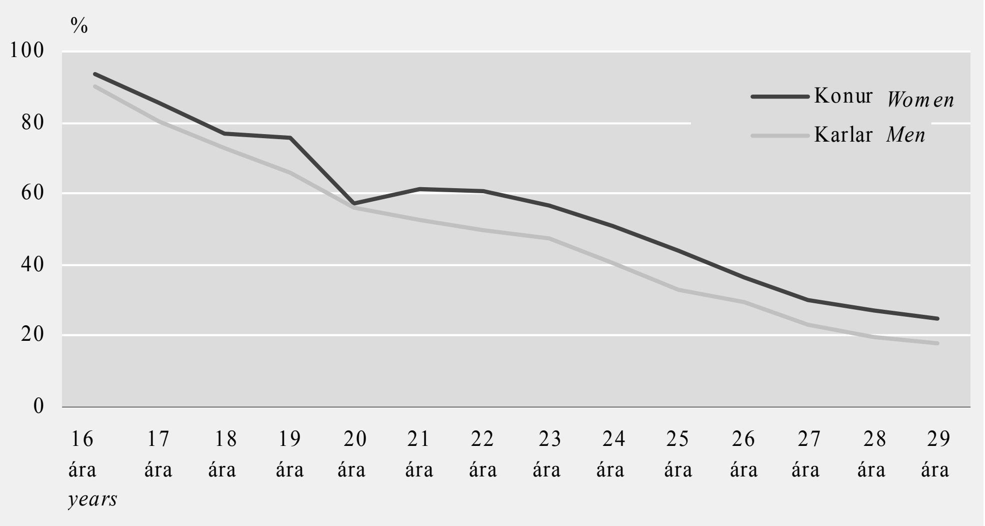

Leikskólar

Langflest 3–5 ára börn sækja leikskóla

Árið 2003 voru 16.685 börn á leikskólum landsins, 4.722 börn á aldrinum 0–2 ára sem svarar til 38% allra barna á þeim aldri og 11.963 börn 3–5 ára eða 94% allra barna á þessum aldri. Til samanburðar má nefna að árið 1991 voru 14% barna 0–2 ára og 73% 3–5 ára barna á leikskólum hér á landi.

Mynd 24. Börn í leikskólum í hlutfalli af aldursflokkum 1991–2003
Figure 24. Children in pre-primary institutions as percent of age groups 1991–2003

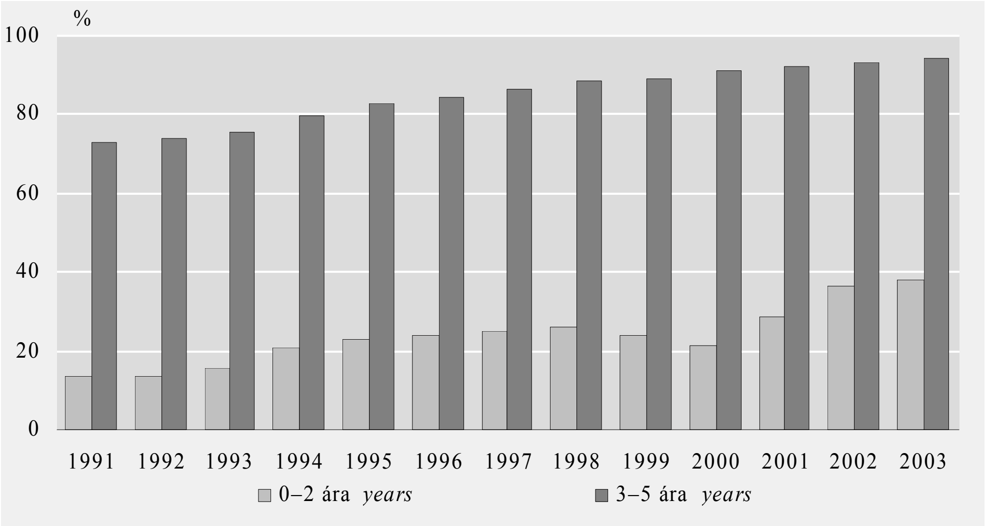

Tafla 23. Börn í leikskólum í desember 1991–2003
Table 23. Children in pre-primary institutions in December 1991–2003

	Fjöldi barna *Number of children*			Í hlutfalli af aldurshópi *As percentage of age group*		
	0–5 ára *years*	0–2 ára *years*	3–5 ára *years*	0–5 ára *years*	0–2 ára *years*	3–5 ára *years*
1991	11.138	1.901	9.237	42	14	73
1995	14.504	3.030	11.474	53	23	83
2000	14.574	2.779	11.795	57	22	91
2001	15.578	3.666	11.912	61	29	92
2002	16.282	4.509	11.773	65	37	93
2003	16.685	4.722	11.963	67	38	94

Viðvera 8 tímar eða lengur hjá 66% leikskólabarna

Það er ekki aðeins að hlutfallslega fleiri börn sæki nú leikskóla heldur er lengri viðvera þar einnig orðin algengari en áður. Viðvera á leikskólum er í fjórar til níu klst. eða lengur. Um 66% barna 0–2 ára og sama hlutfall 3–5 ára barna sem eru á leikskólum eru í 8 klst eða lengur, þriðjungur barnanna er skemur. Í hlutfalli af árgöngum eru 25% barna 2–5 ára og 62% allra 3–5 ára barna í 8 klst eða lengur á leikskólum.

16% 0–2 ára barna í dagvist á einkaheimilum

Í tengslum við umfjöllun um fjölda barna í leikskólum er rétt að nefna dagvist barna 0–5 ára á einkaheimilum. Árið 2002 voru 2.003 börn 0–5 ára í dagvist á einkaheimilum eða 8% af aldurshópnum. Langflest barnanna eða 1.963 voru á aldrinum 0–2 ára en það eru 16% barna á þeim aldri en 40 börn voru 3–5 ára eða 0,3% barna á þeim aldri og hefur sá hópur farið ört minnkandi síðustu árin.

Mynd 25. Börn í leikskólum eftir aldri og lengd viðveru 2003
Figure 25. Children in pre-primary institutions by age and daily attendance 2003

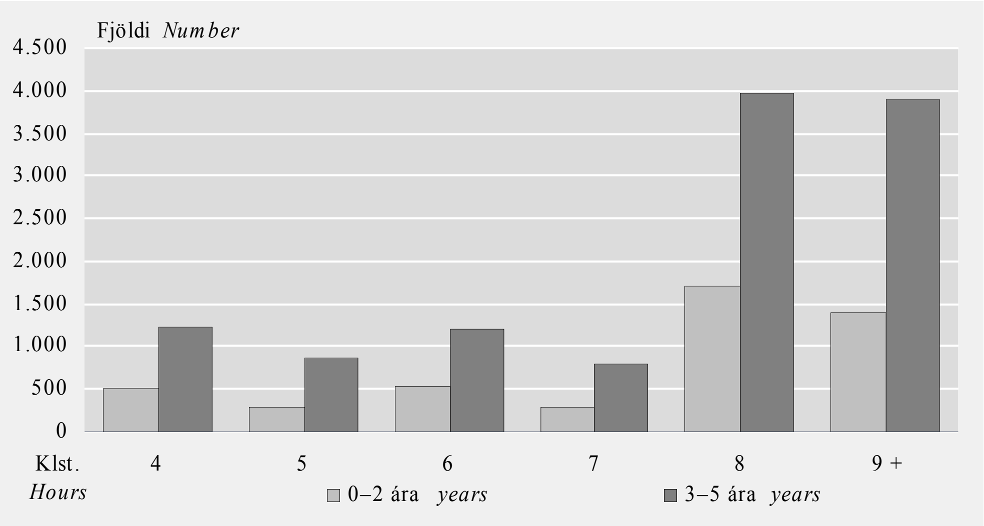

Nemendur og námsval

Kynbundið námsval enn fyrir hendi í framhaldsskólum

Konur eru 52 % nemenda á framhaldsskólastigi. Þær eru fjölmennari en karlar á flestum námsbrautum. Kynbundið námsval er enn fyrir hendi. Þannig eru stúlkur 95% nemenda á heilsubraut, 81% á málabraut og 74% á listabraut en dæmið snýst við á iðn- og tæknibrautum þar sem piltar eru 88% nemenda. Á nokkrum brautum er hlutfall stúlkna um og yfir 60% t.d. á félagsfræðibrautum sem eru einna fjölmennastar. Hlutur kynjanna er jafn á almennum brautum og raungreinabrautum sem eru með um þriðjung nemenda á þessu skólastigi.

Tafla 24. Nemendur á framhaldsskólastigi eftir flokkun náms að hausti 2003
Table 24. Students in upper secondary level by subject group, autumn 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Framhaldsskólastig ***Upper secondary level***	**11.300**	**10.601**	**52**	**48**
Heilsubrautir *Health-related programmes*	576	33	95	5
Málabrautir *Languages*	1.059	253	81	19
Listabrautir *Fine and applied arts*	743	263	74	26
Búsýslubrautir, matvælabrautir, þjónustuiðnir *Agriculture, food and service trades*	805	436	65	35
Uppeldis- og íþróttabrautir *Pedagogical and physical programmes*	238	147	62	38
Félagsfræðabrautir *Social science programmes*	2.792	1.778	61	39
Viðskipta- og hagfræðabrautir *Commerce, economics*	818	535	60	40
Almennar brautir *General programmes*	1.702	1.611	51	49
Raungreinabrautir *Natural science programmes*	2.088	2.141	49	51
Iðn- og tæknibrautir *Crafts and technical trades*	479	3.404	12	88

Konur nú 63% nemenda á háskólastigi

Nemendum á háskólastigi hefur fjölgað mikið síðustu tvo áratugi og árið 1984 voru konur í fyrsta sinn fleiri en karlar á þessu skólastigi. Konum í hópi nemenda hefur fjölgað hlutfallslega meira en körlum og staða kynja hvað þetta snertir því smám saman snúist við. Haustið 2003 voru konur 63% nemenda á háskólastigi en karlar 37%.

Mynd 26. Nemendur í háskólanámi á Íslandi og erlendis 1977–2003
Figure 26. Students at tertiary level in Iceland and abroad 1977–2003

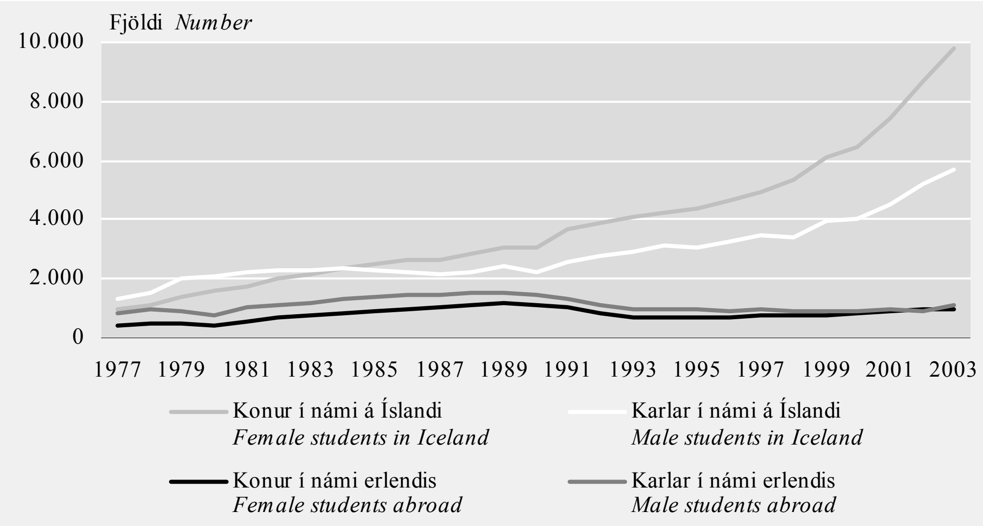

Námsval á háskólastigi er að nokkru leyti enn kynbundið

Konur á háskólastigi eru fjölmennari en karlar í öllum meginflokkum náms nema í flokknum náttúrufræði, stærðfræði og flokknum tæknigreinar, verkfræði. Námsval kvenna og karla á þessu skólastigi er að vissu leyti enn kynbundið þó víða sé kynjaskiptingin nú jafnari en áður. Haustið 2003 voru konur 84% nemenda í heilbrigðisgreinum og uppeldis- og kennaranámi en karlar hins vegar 75% nemenda í tæknigreinum og verkfræði. Í greinum eins og tungumálum, listum og samfélagsvísindum þ.m.t. lögfræði var hlutur kvenna 65–67% og í viðskipta- og hagfræði sem er fjölmenn grein var hann 55%. Karlar voru 57% nemenda í náttúrufræði og stærðfræði.

Tafla 25. Nemendur á háskólastigi eftir flokkun náms að hausti 2003
Table 25. Students in tertiary level education by subject group, autumn 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Háskólastig ***Tertiary level (incl. non-university)***	**9.786**	**5.680**	**63**	**37**
Lækningar, heilbrigðisgreinar *Medicine, nursing, etc.*	1.345	248	84	16
Uppeldisfræði, kennaranám *Teacher-training, educ. science*	2.491	460	84	16
Tungumál, mannvísindi *Languages, humanities*	1.463	731	67	33
Listir *Fine and applied arts*	246	128	66	34
Samfélagsvísindi, lögfræði *Social sciences, jurisprudence*	1.542	815	65	35
Viðskipta- og hagfræði *Economics, business administration*	1.549	1.244	55	45
Landbúnaður, matvælafræði, þjónusta *Agriculture, food sciences, services*	130	121	52	48
Náttúrufræði, stærðfræði *Natural sciences, mathematics*	696	941	43	57
Tæknigreinar, verkfræði *Engineering*	324	992	25	75

Mikil sókn í meistara- og doktorsnám á Íslandi

Athyglisverð er sú þróun sem orðið hefur á allra síðustu árum í fjölda nemenda sem stunda framhaldsnám hér á landi þ.e. nám til meistaraprófs og doktorsprófs. Haustið 2003 voru 800 konur og 470 karlar skráð í meistaranám hér heima auk þess sem 27 konur og 24 karlar voru skráð í doktorsnám. Er hlutfall kynja í meistaranámi það sama og í nemendafjölda á háskólastigi í heild, konur 63% og karlar 37% en hlutur kvenna er heldur lægri meðal doktorsnema eða 53%.

Tafla 26. Nemendur í framhaldsnámi á háskólastigi á Íslandi að hausti 2003
Table 26. Students in post graduate studies in Iceland, autumn 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Meistaranám *Education for the Master's degree*	800	470	63	37
Doktorsnám *Education for a Ph.D. degree*	27	24	53	47

Fjarnám algengara meðal kvenna en karla

Námsform á háskólastigi hefur tekið breytingum á síðustu árum. Fjarnám hefur farið vaxandi. Árið 2003 voru tæplega 1.600 konur í fjarnámi sem svarar til 16% kvenna í námi á háskólastigi. Á sama tíma voru 405 karlar í fjarnámi eða 7% karla í háskólanámi. Nám í kvöldskóla stunduðu 275 konur (3%) og 416 karlar (7%).

Mynd 27. Nemendur á háskólastigi eftir námsformi 2003
Figure 27. Students at tertiary level by mode of studying 2003

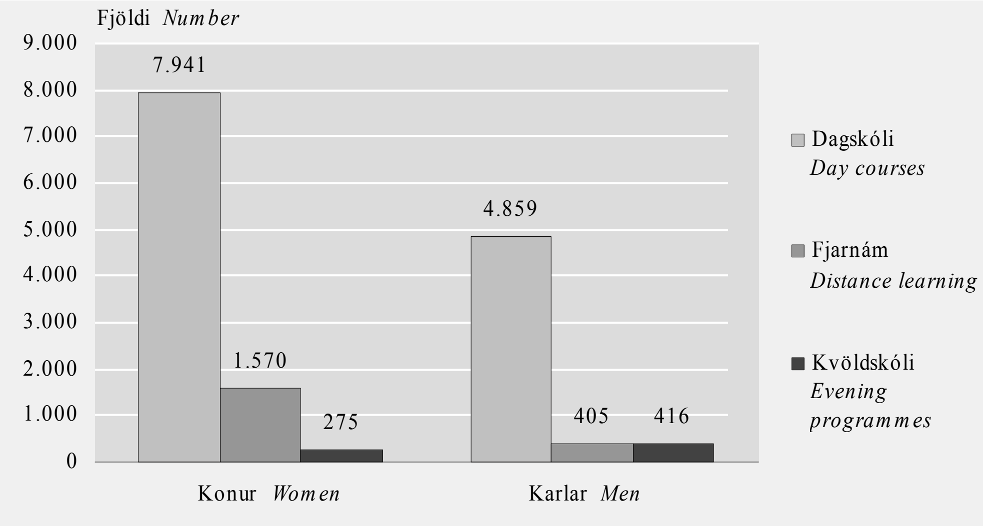

Svipaður fjöldi kvenna og karla við nám erlendis 2003

Tölur um fjölda Íslendinga við nám erlendis eru fengnar frá Lánasjóði íslenskra námsmanna. Er hér oftast um framhaldsnám að ræða. Mynd 26 sýnir að fjöldi námsmanna fór vaxandi framundir lok níunda áratugarins en þá fækkaði þeim aftur um tíma en hefur síðan fjölgað á ný. Karlar hafa jafnan verið fleiri en konur þar til síðustu árin að munurinn hefur jafnast út. Árið 2003 voru 1.091 karl (52%) og 1.006 konur (48%) við nám erlendis.

Svipað kynjamynstur kemur fram í tölum um nám erlendis og í námi innanlands. Hlutur kvenna er mun hærri en karla í uppeldis- og kennaranámi svo og lækningum og heilbrigðisgreinum en hlutur karla umtalsvert hærri en kvenna í tæknigreinum.

Brautskráningar

Svipaður fjöldi brautskráninga kvenna og karla á framhaldsskólastigi en kynbundinn munur eftir námsbrautum

Skólaárið 2002–2003 voru brautskráningar kvenna á framhaldsskólastigi 2.594 (50%) og karla 2.583 (50%). Kynbundinn munur er greinilegur þegar litið er til brautskráninga eftir námsbrautum. Voru konur í miklum meirihluta brautskráðra á heilsu-, mála-, lista-, félagsfræða- og matvælabrautum en karlar voru hins vegar mun fleiri brautskráðra á iðn- og tæknibrautum. Jafnræði kynja ríkir á raungreinabrautum og viðskiptabrautum. Tæplega helmingur allra brautskráninga karla eða 44% voru af iðn- og tæknibrautum en aðeins 5% brautskráninga kvenna.

Mynd 28. Brautskráningar á framhaldsskólastigi 2002/2003
Figure 28. Graduations at upper secondary level 2002/2003

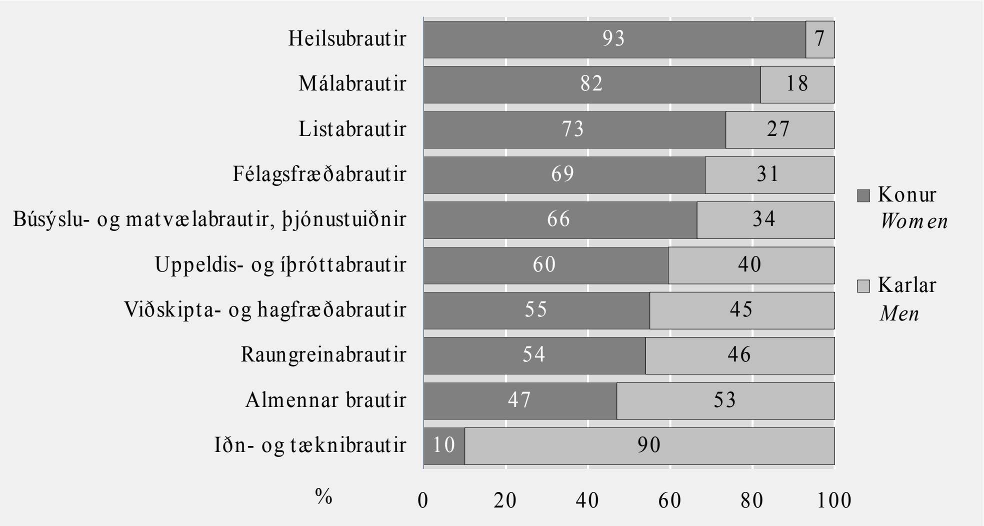

Translation: see table 24.

Konur sex af hverjum tíu brautskráðra á háskólastigi, karlar fjórir

Skólaárið 2002/2003 voru brautskráningar kvenna á háskólastigi 1.842 og karla 1.079. Var hlutfall kvenna 63% á heildina en hæst var það í brautskráningum í heilbrigðisgreinum (86%) og uppeldis- og kennaranámi (82%). Hlutfall karla var hæst í tæknigreinum (73%) og náttúrufræði og stærðfræði (59%).

Mynd 29. Brautskráningar á háskólastigi 2002/2003
Figure 29. Graduations at tertiary level 2002/2003

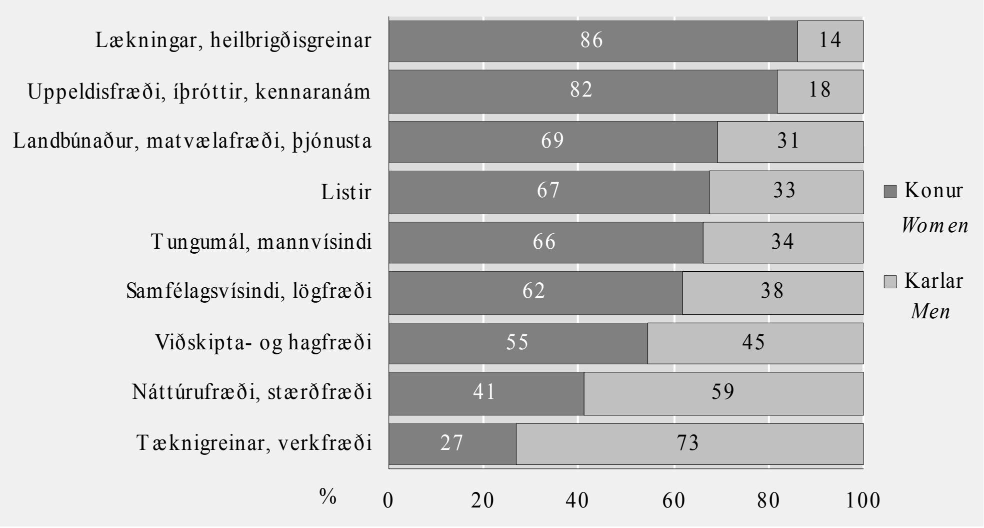

Translation: see table 27.

Það er einnig vert að skoða hvernig dreifingu brautskráninga er háttað eftir námsbrautum. Flestar brautskráningar kvenna eða 35% voru í uppeldis- og kennaranámi og í viðskipta- og hagfræði 16% en fæstar í listum 3% og tæknigreinum 5%. Stærsti hluti brautskráninga karla var í viðskipta- og hagfræði 22% og í tæknigreinum einnig 22% en fæstar í listum og heilbrigðisgreinum, 3%.

Tafla 27. Brautskráningar á háskólastigi 2002/2003
Table 27. Graduations at tertiary level 2002/2003

	Fjöldi *Number*		Hlutfallsleg skipting, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Háskólastig *Tertiary level (incl. non-university)*	**1.842**	**1.079**	**100**	**100**
Uppeldisfræði, íþróttir, kennaranám *Teacher-training, education science*	638	141	35	13
Viðskipta- og hagfræði *Economics, business administration*	289	239	16	22
Lækningar, heilbrigðisgreinar *Medicine, nursing, etc.*	221	36	12	3
Tungumál, mannvísindi *Languages, humanities*	179	92	10	9
Samfélagsvísindi, lögfræði *Social sciences, jurisprudence*	145	90	8	8
Náttúrufræði, stærðfræði *Natural sciences, mathematics*	113	162	6	15
Landbúnaður, matvælafræði, þjónusta *Agriculture, food sciences, services*	104	46	6	4
Tæknigreinar, verkfræði *Engineering*	89	242	5	22
Listir *Fine and applied arts*	64	31	3	3

Mun fleiri útskriftir karla en kvenna úr iðnnámi en fleiri konur en karlar ljúka stúdentsprófum

Tafla 28 sýnir brautskráningar eftir prófgráðu skólaárið 2002/03. Er þar bæði um próf af framhaldsskólastigi og háskólastigi að ræða. Fjöldi útskrifta kvenna var alls 4.436 (55%) og karla 3.662 (45%). Karlar voru í miklum meirihluta þeirra sem luku burtfararprófi úr iðn og sveinsprófi en konur í meirihluta þeirra sem luku stúdentsprófi (62%). Konur hafa verið í meirihluta brautskráðra stúdenta allt frá skólaárinu 1977/78.

Tafla 28. Brautskráningar eftir prófgráðu 2002/2003
Table 28. Graduations by diplomas and degrees 2002/2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Prófgráður alls *Diplomas and degrees*	**4.436**	**3.662**	**55**	**45**
Burtfararpróf úr iðn *Certified trade, school certificate*	133	462	22	78
Sveinspróf *Journeyman's examination*	113	452	20	80
Stúdentspróf *Matriculation examination*	1.583	987	62	38
Önnur framhaldsskólapróf *Other examin. at upper secondary level*	765	682	53	47
Iðnmeistarapróf *Master of trade examination*	68	75	48	52
Próf á háskólastigi (ekki háskólagráða) *Tertiary level, non-university diploma*	337	245	58	42
Háskólapróf, fyrsta gráða *First university degree*	1.067	638	63	37
Viðbótarnám að lokinni fyrstu gráðu, ekki framhaldsgráða *Diploma after first university degree, not second degree*	260	37	88	12
Háskólapróf, meistaragráða *Master's degree*	108	81	57	43
Doktorsgráða *Ph.D.*	2	3	40	60

Konur 63% brautskráðra með fyrstu háskólagráðu

Próflok á háskólastigi án háskólagráðu voru heldur fleiri hjá konum en körlum. Háskólaprófi, fyrstu gráðu, luku 1.067 konur (63%) og 638 karlar (37%). Konur voru 88% þeirra sem útskrifuðust með viðbótarnám, ekki framhaldsgráðu, að lokinni fyrstu gráðu, eða 260 samanborið við 37 karla. Þær voru og fjölmennari í hópi þeirra sem luku meistaragráðu eða 108 (57%) en karlar voru 81 (43%). Fimm luku doktorsprófi frá íslenskum háskóla þetta skólaár, tvær konur og þrír karlar.

Konum sem ljúka doktorsprófi fer ört fjölgandi

Ekki eru fyrir hendi tæmandi upplýsingar um Íslendinga sem ljúka doktorsprófi þar sem langflestir þeirra útskrifast frá erlendum háskólum. Í Árbókum Almanaks Hins íslenska þjóðvinafélags er birt yfirlit um þá sem lokið hafa doktorsprófi viðkomandi ár á grundvelli fréttatilkynninga í Morgunblaðinu og heimilda frá Háskóla Íslands og gefa þær upplýsingar vísbendingar um þróunina. Tölur um fjölda þeirra sem ljúka doktorsprófi voru unnar úr þessum gögnum fyrir tímabilið 1990–2000 fyrir ritið *Konur í vísindum á Íslandi* sem menntamálaráðuneytið gaf út árið 2002 og hafa upplýsingarnar verið uppfærðar hér. Á tímabilinu 1990–2003 luku 539 doktorsprófi eftir því sem vitað er um, 169 konur eða 31% og 370 karlar, 69%. Sé tímabilinu skipt í þrennt er ljóst að hlutur kvenna hefur farið vaxandi.

Mynd 30. Doktorar útskrifaðir á Íslandi og erlendis 1990–2003
Figure 30. Ph.D. graduations from Universities in Iceland and abroad 1990–2003

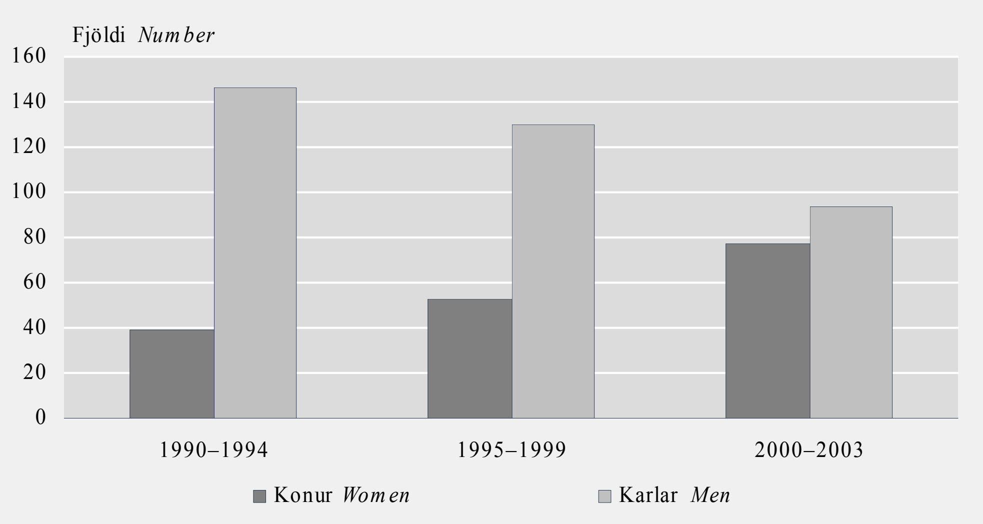

Tafla 29. Doktorar útskrifaðir á Íslandi og erlendis 1990–2003
Table 29. Persons completing Ph.D. degree in Iceland and abroad 1990–2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**169**	**370**	**31**	**69**
1990–1994	39	146	21	79
1995–1999	53	130	29	71
2000–2003	77	94	45	55

Skýringar *Notes:* Byggt er á upplýsingum sem birtast um nýútskrifaða doktora í Morgunblaðinu ár hvert og frá Háskóla Íslands. Upplýsingarnar eru ekki tæmandi um fjölda útskrifaðra doktora. *Based on information on new doctors published in Morgunbladid each year and from The University of Iceland. The information is not exhaustive of all those finishing a doctors´degree respective years.*

Heimild *Source:* Almanak Hins íslenska þjóðvinafélags 1992–2004. Árbækur 1990–2002; Rannís fréttir 1. 2004. *The Yearbooks of the Icelandic Ethnic Society 1990–2002. Rannís Newsletter 1. 2004.*

Menntunarstig mannfjöldans

Fimmtungur mannfjöldans 25–64 ára með háskólamenntun

Menntunarstig mannfjöldans 25–64 ára árið 2002 kemur fram í töflu 30 sem byggð er á gögnum vinnumarkaðsrannsókna Hagstofunnar. Á heildina litið er hærra hlutfall kvenna en karla með grunnmenntun/starfsnámskeið eingöngu eða 43% á móti 26% karla. Með framhaldsskólamenntun eru 28% kvenna og 31 % karla en aftur skilur á milli kynja við sérskólamenntun þar sem 22% karla en 10% kvenna hafa þá menntun og er þessi munur að hluta til vegna færri kvenna með iðnmeistaranám að baki. Kynin standa hins vegar jöfn að vígi þegar kemur að háskólamenntun, fimmtungur kvenna og karla eru með þá menntun. Því yngri sem konurnar eru því hærra hlutfall þeirra er með háskólamenntun sem kemur heim og saman við mikla sókn þeirra í háskólamenntun síðustu árin. Hlutfall karla með háskólamenntun er í kringum 22% hjá 25–54 ára en nokkuð lægra hjá 55–64 ára eða 14%.

Tafla 30. Mannfjöldinn 25–64 ára eftir menntunarstigi og aldri 2002
Figure 30. Population aged 25–64 years by education level and age 2002

Hlutfallstölur, % *Percentage*	25–64 Alls *total*	25–34 ára *years*	35–44 ára *years*	45–54 ára *years*	55–64 ára *years*
Konur alls *Women total*	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Grunnmenntun *ISCED 1, 2*	28	31	34	17	27
Starfsnámskeið/gagnfræðapróf *ISCED 1,2+*	15	5	6	27	26
Framhaldsskólamenntun *ISCED 3*	28	33	25	26	28
Sérskólamenntun *ISCED 5*	10	7	12	13	8*
Háskólamenntun *ISCED 6, 7*	20	24	23	17	10
Karlar alls *Men total*	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Grunnmenntun *ISCED 1, 2*	10	14	12	6	8
Starfsnámskeið/gagnfræðapróf *ISCED 1,2+*	16	14	12	21	20
Framhaldsskólamenntun *ISCED 3*	31	39	31	26	26
Sérskólamenntun *ISCED 5*	22	11	23	26	32
Háskólamenntun *ISCED 6, 7*	20	21	22	22	14

Skýringar *Notes:* Byggt á vinnumarkaðsrannsóknum Hagstofu Íslands. Menntun á við hæstu prófgráðu þátttakenda. *Based on Labour Force Surveys. Education refers to highest educational level attained.*

Skólastjórnendur og kennarar

Karlar í meirihluta skólastjórnenda

Skipting skólastjórnenda og kennara eftir kyni er mjög breytileg eftir skólastigi. Leikskólar hafa þá sérstöðu að þar eru skólastjórnendur og kennarar að langmestu leyti konur. Tveir karlar voru leikskólastjórar árið 2003 samanborið við 270 konur og karlar voru 4% af rúmlega 2.900 leikskólakennurum. Hlutfall kvenna sem skólastjórnenda fer lækkandi með hækkandi skólastigi. Konur voru 43% skólastjóra á grunnskólastigi, 19% skólameistara á framhaldsskólastigi og 18% rektora á háskólastigi árið 2003. Hlutfall kvenna var hærra í hópi stjórnenda á kennslusviði.

Hlutfall kvenna meðal kennara lækkar með hækkandi skólastigi

Þegar kemur að kennurum er mynstrið það sama, lækkandi hlutfall kvenna með hækkandi skólastigi. Konur voru 79% kennara á grunnskólastigi, 50% kennara á framhaldsskólastigi og 35% á háskólastigi ef eingöngu er litið til prófessora, dósenta og lektora. Þær voru hins vegar 49% annarra kennara á háskólastigi en þar eru stundakennarar stærsti hópurinn. Aðeins 32 konur voru prófessorar samanborið við 165 karla eða 16%.

Mynd 31. Skólastjórar, skólameistarar og rektorar 2003
Figure 31. Headmasters, principals and presidents 2003

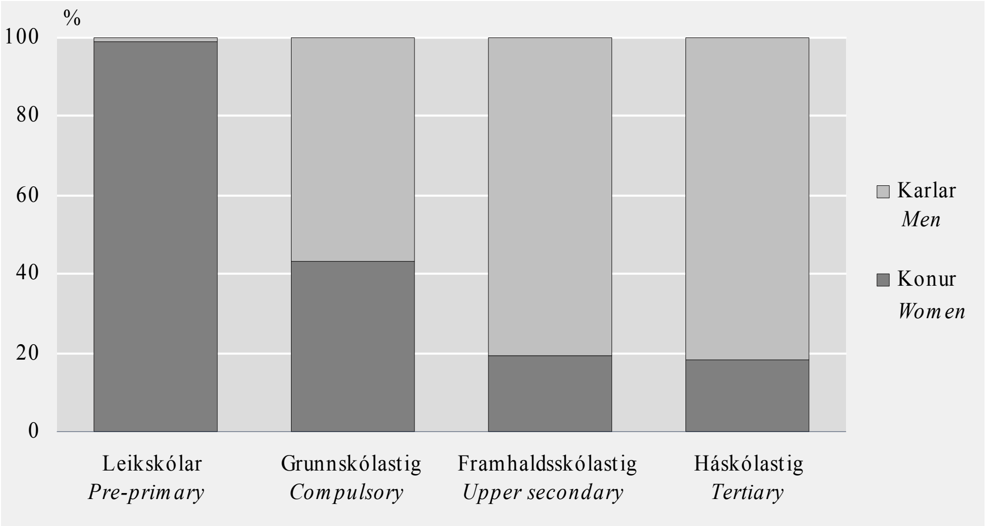

Mynd 32. Kennarar eftir skólastigi 2003
Figure 32. Teachers by education level 2003

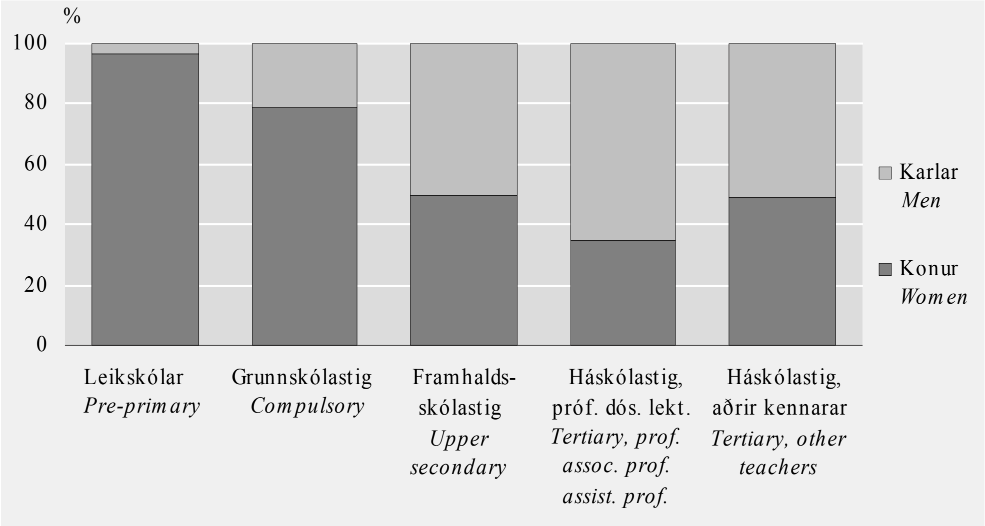

Tafla 31. Skólastjórnendur og kennarar eftir skólastigi 2003
Table 31. School administrators and teachers by school level 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Leikskólastig ***Pre-primary schools***	**3.930**	**122**	**97**	**3**
Leikskólastjórar *Headmasters*	270	2	99	1
Aðstoðarleikskólastjórar *Assistant headmastes*	202	1	100	1
Deildarstjórar *Heads of department*	642	11	98	2
Leikskólakennarar og aðrir starfsm. við uppeldi og menntun *Preschool teachers and others working in educ./child-care*	2.816	108	96	4
Grunnskólastig ***Compulsory education***	**7.105**	**2.051**	**78**	**22**
Skólastjórar *Headmasters/-mistr.*	82	107	43	57
Aðstoðarskólastjórar *Ass. headmasters/-mistr.*	87	54	62	38
Kennarar *Teachers*	3.468	945	79	21
Kennarar með réttindi *Licenced teachers*	2.839	706	80	20
Kennarar án réttinda *Unlicenced teachers*	629	239	72	28
Framhaldsskólastig ***Upper secondary level***	**806**	**888**	**48**	**52**
Skólameistarar *Principals*	7	29	19	81
Aðstoðarskólameistarar *Assistant principals*	7	22	24	76
Stjórnendur á kennslusviði *Directors of studies*	143	179	44	56
Kennarar framhaldsskóla *Teachers*	649	658	50	50
Háskólastig ***Tertiary level***	**752**	**974**	**44**	**56**
Rektor *Presidents*	2	9	18	82
Aðstoðarmaður rektors *Assistant presidents*	5	2	71	29
Stjórnendur á kennslusviði *Directors of studies*	33	37	47	53
Prófessor *Professors*	32	165	16	84
Dósent *Associate professors*	56	122	31	69
Lektor *Lecturers*	131	126	51	49
Aðrir kennarar (þ.m.t. stundakennarar) *Other teachers at tertiary level*	493	513	49	51

Starfandi fólk í vísindum

Fleiri karlar en konur starfandi í vísindum

Rannsóknamiðstöð Íslands (áður Rannsóknaráð Íslands) gerir könnun annað hvert ár á mannafla og fjármagni í rannsóknum og þróun hér á landi. Samkvæmt nýjustu tölum sem eru fyrir árið 2001 unnu rúmlega fimm þúsund manns við rannsóknir og þróun, voru konur 40% en karlar 60%. Fjöldi ársverka var tæplega þrjú þúsund og kynjaskiptingin svipuð, konur 39%, og karlar 61%. Stærsti hópurinn eru sérfræðingar, þá tæknilegt aðstoðarfólk og loks annað starfsfólk. Hlutfall kvenna var 35% meðal sérfræðinga, 45% tæknilegs aðstoðarfólks og 52% annarra.

Tafla 32. Starfandi fólk við rannsóknir og þróun eftir starfsstétt 2001
Table 32. Employed persons in research and development (R&D) by occupation 2001

	Fjöldi *Number*		Ársverk *Man-years*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Fjöldi alls *Total number*	**2.084**	**3.158**	**1.128**	**1.790**
Sérfræðingar *Researchers*	1.126	2.117	641	1.228
Tæknilegt aðstoðarfólk *Technicians*	532	644	257	330
Annað starfsfólk *Other*	426	397	230	232
Hlutfallstölur, %				
Alls *Total*	**40**	**60**	**39**	**61**
Sérfræðingar *Researchers*	35	65	34	66
Tæknilegt aðstoðarfólk *Technicians*	45	55	44	56
Annað starfsfólk *Other*	52	48	50	50

Heimild *Source:* Könnun á rannsókn og þróun 2001. Rannsóknamiðstöð Íslands. *Research and Development Surrvey 2001. Icelandic Research Centre.*

Tölvu- og internetnotkun

Tölvu- og internetnotkun svipuð hjá konum og körlum

Samkvæmt rannsókn Hagstofunnar á notkun heimila og einstaklinga á tæknibúnaði og interneti í febrúar 2004 höfðu 84% kvenna og 86% karla notað tölvu undangengna þrjá mánuði og 81% kvenna og 84% karla höfðu notað internetið. Sé litið til aldurs fólksins þá var notkunin um eða yfir 97% hjá 16–24 ára bæði hvað tölvur og internet snerti, heldur minni eða rétt innan við 90% hjá 25–54 ára en allmiklu minni notkun kom fram hjá 55–74 ára og það er fyrst hjá þeim aldurshópi sem greina má kynjamun svo nokkru nemi. Helmingur kvenna á þessum aldri og 65% karla notuðu tölvur og 44% kvenna og 60% karla notuðu internetið.

Tafla 33. Tölvu- og internetnotkun einstaklinga eftir aldri 2004
Table 33. Individuals' use of a computer and the Internet by age 2004

	Tölvunotkun *Use of a computer*		Internetnotkun *Use of the Internet*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**84**	**86**	**81**	**84**
16–24 ára *years*	99	97	97	97
25–54 ára *years*	90	89	88	87
55–74 ára *years*	50	65	44	60

Skýring *Note:* Upplýsingar eru fengnar úr rannsókn Hagstofunnar um notkun heimila og einstaklinga á tæknibúnaði og interneti frá febrúar 2004. Viðmiðunartími tölvu- og internetnotkunar er þrír mánuðir fyrir framkvæmd könnunar. *The information is based on a survey conducted by Statistics Iceland on the use of ICT and the Internet by households and individuals 2004. Reference time is three months prior to the survey.*

Atvinna

Vinnumarkaðsrannsóknir Hagstofu Íslands hófust árið 1991. Lengst af voru gerðar tvær kannanir á ári en frá og með árinu 2003 varð rannsóknin samfelld þ.e. nær til allra vikna ársins. Vegna breytinga á tilhögun vinnumarkaðsrannsóknanna eru skil sett í tímaraðir milli áranna 2002 og 2003. Í nokkrum tilvika eru nýjustu tölur sem fyrir liggja frá árinu 2002. Efnið í kaflanum spannar atvinnuþátttöku, og atvinnuleysi, atvinnustétt, starfandi fólk eftir atvinnugreinum og starfsstéttum, starfshlutfalli og vinnutíma.

Atvinnuþátttaka

Atvinnuþátttaka kvenna úr 34% 1960 í 78% 2002

Á sama tíma og atvinnuþátttaka karla hefur verið nokkuð stöðug undanfarna áratugi eða um 90% hefur atvinnuþátttaka kvenna tekið miklum breytingum sbr. mynd 33 sem nær yfir tímabilið 1920–2003. Upplýsingarnar fyrir 1991 eru úr Hagskinnu og byggðar á mismunandi heimildum m.a. manntölum. Tölurnar eru ekki algjörlega sambærilegar en gefa vísbendingar um þróunina. Árið 1920 var atvinnuþátttaka kvenna 35%. Stóra stökkið í atvinnuþátttöku þeirra varð síðan á milli 1960 og 1980 en á því tímabili má heita að atvinnuþátttaka kvenna hafi tvöfaldast, fór úr 34% árið 1960 í 65% 1981. Hún hélt áfram að aukast og var komin í 75% árið 1991 og í 78% árið 2003. Það ár var atvinnuþátttaka karla 86%.

Mynd 33. Atvinnuþátttaka 1920–2003
Figure 33. Labour force participation rates 1920–2003

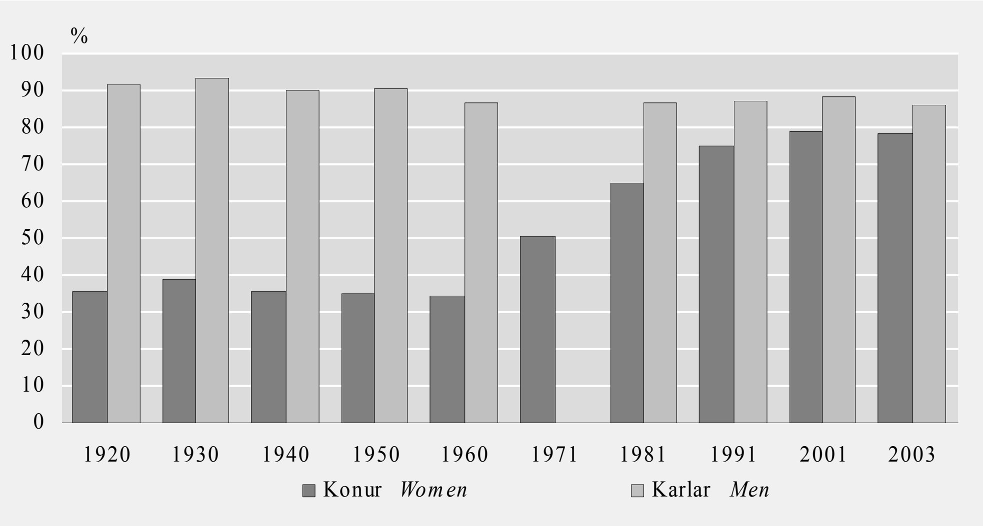

Upplýsingar vantar um atvinnuþátttöku karla árið 1971. *Information is missing for activity rate of men in 1971.*

Áhrif hjúskaparstöðu á atvinnuþátttöku

Atvinnuþátttaka ókvæntra karla hefur jafnan verið minni en kvæntra karla. Öðru máli gegnir um konur því lengst af á tímabilinu 1920–2002 var atvinnuþátttaka ógiftra kvenna mun meiri en þeirra giftu. Breyting varð í byrjun tíunda áratugarins en þá var atvinnuþátttaka giftra kvenna hærri en ógiftra og sama má segja árið 2002.

Tafla 34. Atvinnuþátttaka eftir hjúskaparstétt 1920–2003
Table 34. Labour force participation rates by marital status 1920–2003

Hlutföll, % *Percentage*	Alls *Total*		Ógiftar/ókvæntir *Unmarried*		Giftar/kvæntir *Married*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1920	35	92	57	89	6	95
1930	39	93	65	93	5	94
1940	36	90	58	87	7	95
1950	35	90	60	86	19	94
1960	34	87	54	79	19	93
1971	51	…	62	…	42	…
1981	65	87	67	80	64	92
1991	75	87	67	74	79	94
2001	79	88	80	80	79	91
2002	78	87	75	77	82	91
2003	78	87	…	…	…	…

Skýringar *Notes:* 1920–1950 fólk á vinnumarkaði; 1960 fólk á vinnumarkaði 15 ára og eldra, sem vinnur þriðjung úr ári eða meira. 1971–1981: fólk 15–74 ára, sem vinnur meira en fjórðung úr ári. 1991 og síðar fólk 16–74 ára, sem vinnur a.m.k. eina klst. eða lengur í viðmiðunarviku í vinnumarkaðsrannsókn. *1920–1950: Employed people; 1960: People 15 years and over employed for more than a third of the year. 1971–1981: People aged 15–74 employed for more than one quarter of a year. 1991 and later: people aged 16–74 working at least one hour in the reference week of the labour market survey.*

Samanlagt vinnuafl kvenna og karla árið 2003 var rúmlega 162 þúsund manns þar af voru konur 47% og karlar 53%.

Tafla 35. Atvinnuþátttaka og vinnuafl 1991–2003
Table 35. Labour force participation and labour force 1991–2003

	Atvinnuþátttaka, % *Labour force part. rate*		Áætlað vinnuafl *Estimated labour force*: Fjöldi *Number*		Áætlað vinnuafl *Estimated labour force*: Hlutfallsleg skipting, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1991–1995	76	87	67.000	77.500	46	54
1996–2000	78	87	71.300	81.500	47	53
2001	79	88	75.900	86.800	47	53
2002	78	87	76.000	86.000	47	53
2003	78	86	76.900	85.500	47	53

76% kvenna og 83% karla starfandi

Vinnuaflið nær til starfandi fólks og atvinnulausra. Hlutfall starfandi kvenna var 76% árið 2003 og hafði hækkað úr 73% tímabilið 1991–1995. Sambærilegt hlutfall karla var 83% árið 2003 og einnig tímabilið 1991–1995.

Tafla 36. Hlutfall og fjöldi starfandi 1991–2003
Table 36. Percentage and number of employed persons 1991–2003

	Hlutfall starfandi af 16–74 ára *Percent empl. of 16–74 years*		Starfandi fólk *Employed people* Áætl. fjöldi *Estim. number*		Hlutfalleg skipting, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1991–1995	73	83	63.700	74.200	46	54
1996–2000	75	85	68.900	79.500	46	54
2001	77	86	74.000	85.000	47	53
2002	76	84	73.800	83.000	47	53
2003	76	83	74.600	82.400	48	52

Atvinnuþátttaka kvenna allt að 9o% en karla 97%

Árið 2003 var atvinnuþátttaka kynja svipuð á aldrinum 16–24 ára eða 73% hjá konum og 76% hjá körlum. Atvinnuþátttaka kvenna var mest á aldrinum 35–54 ára eða 90% og karla á aldrinum 25–54 ára, 94–97%. Sé árið 1993 haft til samanburðar kemur fram að atvinnuþátttaka þeirra yngstu hefur aukist á sama tíma og atvinnuþátttaka þeirra elstu hefur dregist saman bæði hjá konum og körlum.

Mynd 34. Atvinnuþátttaka eftir aldri 2003
Figure 34. Labour force participation by age groups 2003

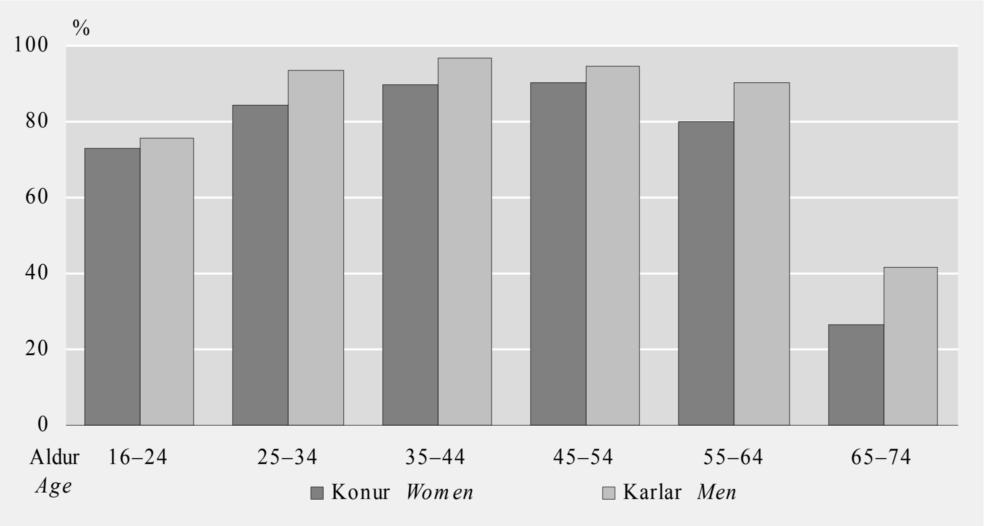

Atvinnuþátttaka 25–64 ára mest hjá háskólamenntuðum

Árið 2002 var atvinnuþátttaka meðal 25–64 ára kvenna 88% og karla 96%. Hún var hæst meðal háskólamenntaðra á vinnumarkaði hjá báðum kynjum, eða 96% hjá konum og 99% hjá körlum. Lægst var atvinnuþátttakan hjá þeim sem voru með grunnmenntun eða 81% hjá konum og 93% hjá körlum.

Tafla 37. Atvinnuþátttaka 25–64 ára eftir menntun 2002
Table 37. Labour force participation of 25–64 years old by education level 2002

Hlutfallstölur, % *Percentage*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**88**	**96**
Grunnmenntun *ISCED 1, 2*	81	93
Starfsnámskeið/gagnfræðapróf *ISCED 1,2+*	90	96
Framhaldsskólamenntun *ISCED 3*	87	94
Sérskólamenntun *ISCED 5*	91	97
Háskólamenntun *ISCED 6, 7*	96	99

Fjórðungur starfandi karla eru sjálfstætt starfandi en 9 % kvenna

Skipting starfandi eftir atvinnustétt í launþega, sjálfstætt starfandi og ólaunað skyldulið er mjög ólík hjá konum og körlum. Árið 2002 voru 91% kvenna samanborið við 76% karla launþegar. Hlutfall karla sem voru sjálfstætt starfandi var 23% eða 19.300 karlar en tæp 9% kvenna eða 6.300 tilheyrðu þeim hópi.

Tafla 38. Starfandi fólk eftir atvinnustétt 2002
Table 38. Employed persons by status in employment 2002

	Fjöldi *Number*		Hlutf. skipting, %		Hlutföll %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**73.800**	**83.000**	**100,0**	**100,0**	**47**	**53**
Launþegar *Employees*	67.300	63.400	91,3	76,4	51	49
Sjálfstætt starfandi *Self-employed*	6.300	19.300	8,5	23,3	25	75
Ólaunað skyldulið *Unpaid family workers*	200*	200*	0,2*	0,3*	50	50

*Frávikshlutfall yfir 20%. *Relative standard error exceeds 20%.*

Atvinnuleysi

Meira atvinnuleysi meðal kvenna en karla á tíunda áratugnum en nú meira meðal karla

Á tímabilinu frá 1991–2001 var atvinnuleysi meira meðal kvenna en karla en árið 2002 snérist dæmið við. Árið 2003 var atvinnuleysi kvenna 3,1% og karla 3,6% og eru þær tölur nokkuð lægri en tímabilið 1991–95 einkum hjá konum þegar 4,8% kvenna og 4,2% karla voru atvinnulaus.

Mynd 35. Atvinnuleysi 1991–2003
Figure 35. Unemployment 1991–2003

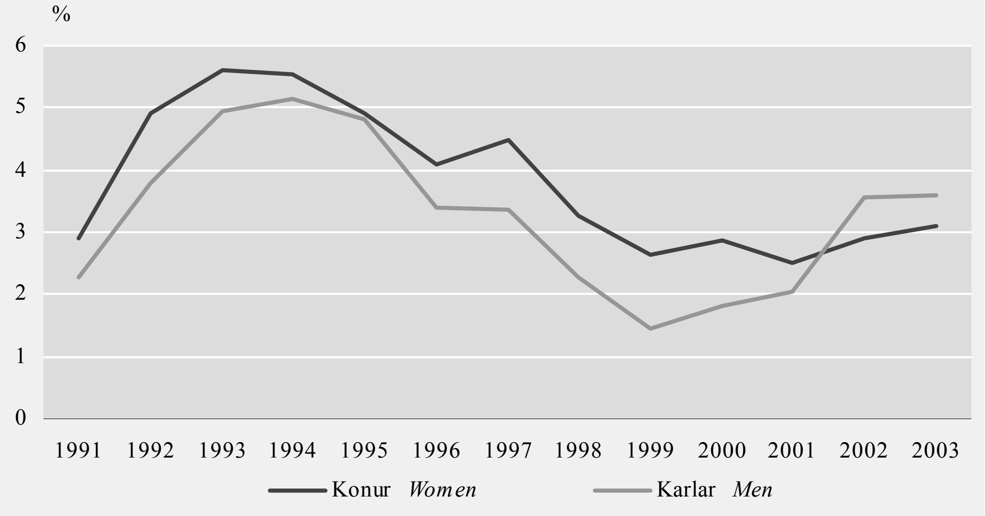

Tafla 39. Atvinnuleysi 1991–2003
Table 39. Unemployment 1991–2003

	Hlutfall af vinnuafli, % *Percentage of labour force*		Áætlaður fjöldi *Estimated number*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1991–1995	4,8	4,2	3.200	3.300
1996–2000	3,5	2,4	2.500	2.000
2001	2,5	2,0	1.900	1.800
2002	2,9	3,6	2.200	3.100
2003	3,1	3,6	2.400	3.100

Atvinnuleysi mest hjá ungu fólki

Atvinnuleysi var hlutfallslega mest hjá þeim yngstu á vinnumarkaðinum árið 2003. Atvinnuleysi karla 16–24 ára var 9,4% en kvenna á sama aldri 7,0%. Þá var atvinnuleysi 4–5% hjá báðum kynjum 25–34 ára en minna hjá eldra fólki.

Mynd 36. Atvinnuleysi eftir aldri 2003
Figure 36. Unemployment rates by age 2003

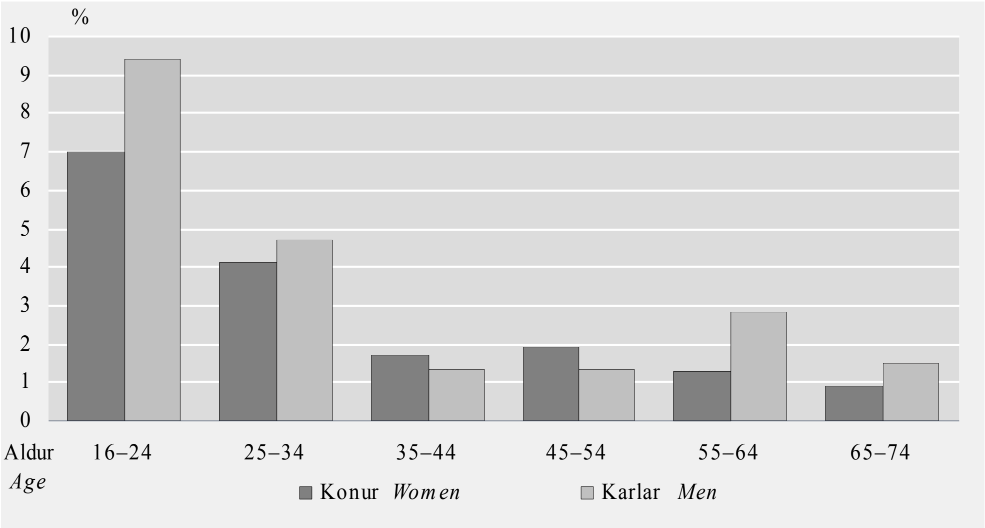

Atvinnuleysi mismunandi eftir menntun

Atvinnuleysi árið 2002 var mismikið eftir menntun einstaklinga. Það var mest hjá þeim sem voru með minnsta menntun. Atvinnuleysi karla með grunnmenntun var 9,6% og kvenna 4,6%. Atvinnuleysið var minnst hjá þeim sem voru með háskólamenntun, heldur hærra hjá konum en körlum.

Kynskiptur vinnumarkaður

87% kvenna starfa við þjónustu

Vinnumarkaðurinn er enn kynskiptur. Þetta kemur fram þegar skipting kynja eftir atvinnugreinum og starfsstéttum er skoðuð. Árið 2003 unnu 3% starfandi kvenna og 10% karla við landbúnað og fiskveiðar, 11% kvenna og 32% karla störfuðu í iðnaði en meginþorri kvenna eða 87% störfuðu við þjónustu samanborið við 58% karla. Undir iðnað fellur m.a. fiskvinnsla þar sem jafnstór hluti starfandi kvenna og karla vann. Innan þjónustugreina er heilbrigðis- og félagsþjónusta þar sem yfir fjórðungur kvenna á vinnumarkaði starfaði árið 2003 samanborið við 4% starfandi karla. Þá unnu 11% kvenna og 5% karla við fræðslustarfsemi.

Tafla 40. Starfandi fólk eftir atvinnugreinum 2003
Table 40. Employed persons by economic activity 2003

	Konur *Women*		Karlar *Men*	
	Fjöldi *Number*	%	Fjöldi Number	%
Alls *Total*	**74.600**	**100,0**	**82.400**	**100,0**
Landbúnaður og fiskveiðar *Agriculture and fishing*	**2.300**	**3,1**	**8.500**	**10,3**
Landbúnaður *Agriculture*	1.900	2,5	3.800	4,6
Fiskveiðar *Fishing*	400	0,5*	4.700	5,7
Iðngreinar *Industry*	**7.800**	**10,5**	**26.400**	**32,0**
Fiskvinnsla *Fish processing*	2.600	3,5	2.800	3,4
Annar iðnaður *Manufacturing except fish processing*	4.500	6,0	11.800	14,3
Veitustarfsemi *Electricity & water supply*	300	0,4*	1.300	1,6
Mannvirkjagerð *Construction*	400	0,5*	10.400	12,6
Þjónustugreinar *Services*	**64.500**	**86,5**	**47.500**	**57,6**
Verslun og viðgerðaþjónusta *Wholesale, retail trade, repairs*	9.200	12,3	11.300	13,7
Hótel- og veitingahúsarekstur *Hotels, restaurants*	3.200	4,3	2.300	2,8
Samgöngur og flutningar *Transport, communication*	3.500	4,7	6.200	7,5
Fjármálaþjónusta *Financial intermediation*	4.300	5,8	1.900	2,3
Fasteigna- og viðskiptaþjónusta *Real estate and business activities*	5.500	7,4	8.800	10,7
Opinber stjórnsýsla *Public administration*	4.200	5,6	4.000	4,9
Fræðslustarfsemi *Education*	8.100	10,9	4.000	4,9
Heilbrigðis- og félagsþj. *Health services, social work*	21.300	28,6	3.500	4,2
Önnur þjónusta og ótilgr. *Other services and n.s.*	5.200	7,0	5.400	6,6

*Frávikshlutfall yfir 20%. *Relative standard error exceeds 20%.*

Mynd 37. Hlutfallsleg skipting kynja innan atvinnugreina 2003
Figure 37. Percent distribution by sex within economic activity 2003

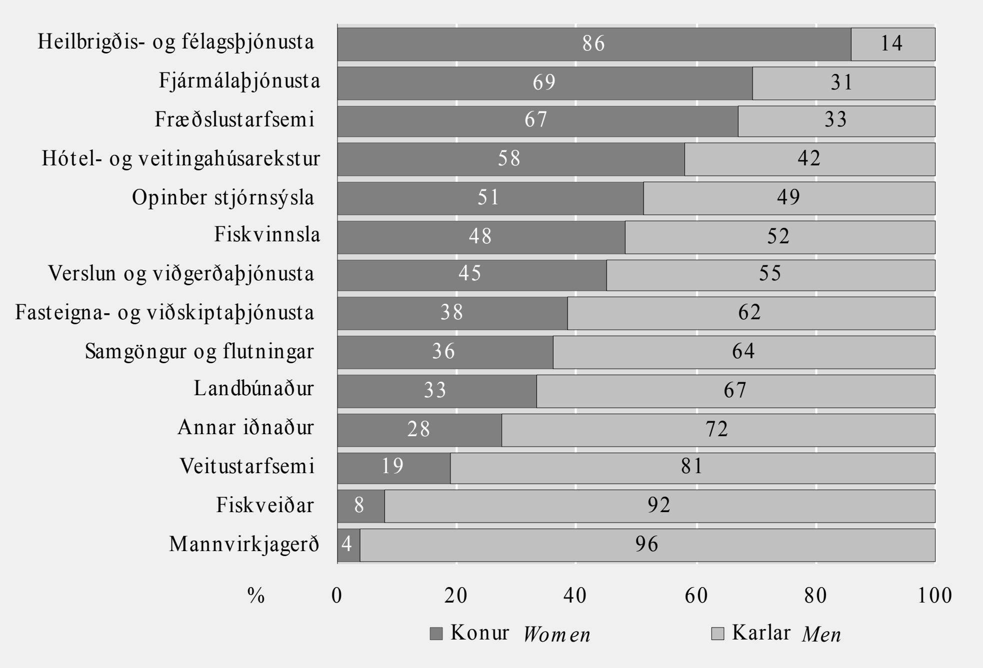

Translation: see table 40.

Kynjaskipting starfandi fólks innan atvinnugreina undirstrikar enn frekar kynskiptan vinnumarkaðinn eins og sjá má í mynd 37 þar sem atvinnugreinum hefur verið raðað eftir hlutfallslegri skiptingu kynja innan greinanna. Í nokkrum atvinnugreinum er hlutfall kvenna og karla nokkuð svipað, eins og í opinberri stjórnsýslu, fiskvinnslu, verslun og viðgerðarþjónustu. Í greinum eins og heilbrigðis- og félagsþjónustu, fjármálaþjónustu og fræðslustarfsemi eru konur í miklum meirihluta en í öðrum greinum eins og í mannvirkjagerð, fiskveiðum og veitustarfsemi snýst dæmið við.

27% starfandi kvenna í þjónustu- og verslunarstörfum

Störf eru flokkuð í níu megin starfsstéttir (ISTARF95). Töluverður munur er á dreifingu starfandi kvenna og karla eftir stéttum. Árið 2003 voru 27% starfandi kvenna í þjónustu- og verslunarstörfum, 19% voru sérfræðingar, 16% sérmenntað starfsfólk og 16% í flokki skrifstofufólks. Á hinn bóginn var stærsti hluti karla, 23% í hópi sérhæfðs iðnaðarstarfsfólks, 15% voru sérfræðingar og 13% voru í þjónustu- og verslunarstörfum. Þá voru 8% karla og 5% kvenna stjórnendur og embættismenn.

Tafla 41. Starfandi fólk eftir starfsstétt 2003
Table 41. Employed persons by occupation 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutf. skipting, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**74.600**	**82.400**	**100**	**100**
Stjórnendur og embættismenn *Senior officials and managers*	3.500	7.000	5	8
Sérfræðingar *Professionals*	14.300	12.600	19	15
Sérmenntað starfsfólk *Associate professionals*	12.000	9.500	16	12
Skrifstofufólk *Clerks*	11.700	1.800	16	2
Þjónustu- og verslunarfólk *Service and sales workers*	20.500	11.100	27	13
Bændur og fiskimenn *Agricultural and fishery workers*	1.600	6.300	2	8
Sérhæft iðnaðarstarfsf. *Craft and related trades workers*	3.000	19.100	4	23
Véla- og vélgæslufólk *Plant and machine operators*	400	7.800	1	9
Ósérhæft starfsfólk *Elementary occupations*	7.500	7.200	10	9

Kvennastéttir og karlastéttir

Mynd 38 sýnir hlutfallslega skiptingu kynja innan starfsstétta árið 2003, raðað eftir hlutfalli kvenna. Segja mé að skrifstofufólk sé kvennastétt (87%) og véla- og vélgæslufólk (95%) svo og sérhæft iðnaðarstarfsfólk (86%) karlastéttir. Konur eru fjölmennari en karlar í störfum þjónustu- og verslunarfólks (65%) en karlar eru hins vegar í meirihluta meðal bænda og fiskimanna (80%) og stjórnenda og embættismanna (67%). Jafnari kynjaskipting er meðal sérfræðinga, sérmenntaðra og ósérhæfðs starfsfólks.

Mynd 38. Hlutfallsleg skipting kynja innan starfsstétta 2003
Figure 38. Percent distribution by sex within occupations 2003

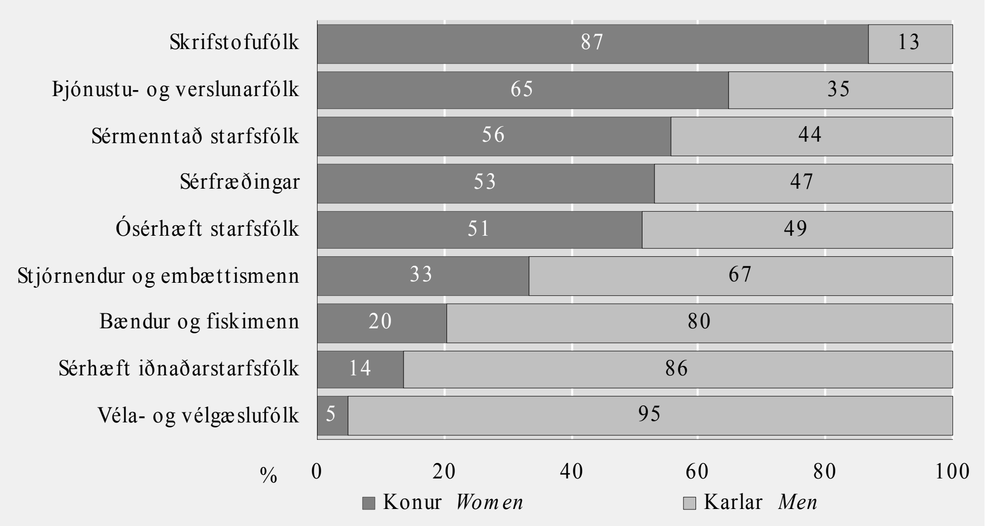

Translation: see table 41.

Starfshlutfall og vinnutími

Konum í fullu starfi fjölgar

Konum í fullu starfi á vinnumarkaðnum fer fjölgandi. Hlutfall þeirra af starfandi konum hækkaði úr 52% tímabilið 1991–1995 í 63% árið 2003. Um leið lækkaði hlutfall þeirra sem voru í hlutastarfi úr 48% í 37%. Þorri karla hefur jafnan verið í fullu starfi eða 88–90% á árunum 1991–2003.

Tafla 42. Starfandi fólk eftir starfshlutfalli 1991–2003
Table 42. Employed persons by full-time/part-time employment 1991–2003

Hlutföll, %	Fullt starf *Full-time*			Hlutastarf *Part-time*		
Percentage	Alls *Total*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Alls *Total*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1991–1995	72	52	90	28	48	10
1996–2000	73	54	89	27	46	11
2001	74	57	88	26	43	12
2002	74	58	88	26	42	12
2003	77	63	90	23	37	10

Skýringar *Notes:* Fullt starf: unnið að jafnaði í 35 klst. eða meira á viku; hlutastarf: unnið í 1–34 klst. á viku að jafnaði. *Full-time work: 35 hours or more per week; part-time work: 1–34 hours per week.*

Meðalvinnutími karla lengri en kvenna

Vinnutími karla á vinnumarkaði er lengri en kvenna. Árið 2003 unnu karlar alls 47 stundir á viku að meðaltali en konur 36 stundir. Hefur vinnustundum kvenna fjölgað um tvær en karla fækkað um þrjár frá 1991–1995. Konur í fullu starfi unnu að meðaltali í 43 stundir árið 2003 og karlar í 49 stundir.

Tafla 43. Meðalfjöldi vinnustunda eftir starfshlutfalli 1991–2003
Table 43. Average actual hours worked by full-time/part-time employment 1991–2003

Klst. *Hours*	Alls *Total*		Full starf *Full-time*		Hlutastarf *Part-time*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1991–1995	34	50	44	53	23	23
1996–2000	35	50	44	54	24	22
2001	36	50	44	53	24	23
2002	36	49	45	52	24	22
2003	36	47	43	49	24	23

Skýringar *Notes:* Þeir sem unnu a.m.k. eina klst. í viðmiðunarviku. Vinnustundir ná til vinnustunda bæði í aðal- og aukastarfi. *Only those working 1 hour or more in the reference week. Working hours refer to those both in main job and second job.*

Fjöldi og aldur barna hefur áhrif á atvinnuþátttöku

Atvinnuþátttaka fólks á vinnumarkaði er einna mest á aldrinum 25–54 ára eða 88% meðal kvenna og 97% meðal karla. Atvinnuþátttaka kvenna á þessum aldri ræðst að nokkru leyti af fjölda barna og aldri yngsta barns á heimili. Atvinnuþátttaka karla 25–54 ára virðist aukast eftir því sem fleiri og yngri börn eru á heimilinu.

Tafla 44. Atvinnuþátttaka og vinnutími fólks 25–54 ára eftir fjölda og aldri barna 2002
Table 44. Population 25–54 years. Activity rate and hours worked by number and age of children 2002

	Atvinnuþátttaka, % *Activity rate, %*		Venjulegar vinnustundir, *Usual hours worked,* Klst. á viku *Hours a week*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**88**	**97**	**36**	**50**
Ekkert barn á heimilinu *No children in household*	90	95	38	48
Börn á heimili *Children in household*	87	98	35	52
Yngsta barn 0–6 ára *Youngest child 0–6 years*	86	98	33	51
Yngsta barn 7–15 ára *Youngest child 7–15 years*	89	98	37	52
1 barn *child*	90	97	37	52
0–6 ára *years*	85	97	34	51
7–15 ára *years*	94	98	38	52
2 börn eða fleiri *children or more*	85	98	34	52
Yngsta barn 0–6 ára *Youngest child 0–6 years*	86	98	33	52
Yngsta barn 7–15 ára *Youngest child 7–15 years*	83	97	35	52

Skýringar *Notes:* Með börnum er átt við einstaklinga yngri en 16 ára sem búsettir eru á heimili svarenda. Ekki er endilega um eigin börn að ræða. *Children refers to individuals under the age of 16 who live in the household of the respondent. These are not necessarily the respondent´s own children.*

Aldur og fjöldi barna hefur áhrif á vinnutíma

Venjulegur vinnutími kvenna á aldrinum 25–54 ára var 36 stundir að meðaltali árið 2002 og minnkaði eftir því sem fleiri og yngri börn voru á heimilinu. Var vinnutíminn heldur meiri eða 38 stundir þar sem ekkert barn var til staðar. Þessu er öfugt farið hjá körlum. Venjulegur vinnutími hjá 25–54 ára körlum var í heild 50 stundir, 52 stundir ef börn voru á heimili en 48 stundir ef ekkert barn var á heimili.

Laun og tekjur

Í kaflanum verður sýnd þróun atvinnutekna síðustu tvo áratugi og vikið sérstaklega að nýjustu tölum sem eru frá árinu 2003 og þær skoðaðar með tilliti til aldurs, atvinnugreina og landsvæða. Þá er greint frá tölum Kjararannsóknarnefndar um laun á hinum almenna vinnumarkaði eftir starfsstéttum árið 2003 og einnig frá tölum Kjararannsóknarnefndar opinberra starfsmanna um launaþróun starfsmanna í BSRB og BHM hjá ríkinu svo og framhaldsskólakennara síðustu árin. Loks er fjallað um bótaþega og viðtakendur fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga.

Atvinnutekjur

Stórt bil milli atvinnutekna kvenna og karla

Hægt hefur miðað síðustu tvo áratugi í að brúa bilið í atvinnutekjum kvenna og karla. Árið 1980 voru atvinnutekjur kvenna 47% af atvinnutekjum karla en árið 2003 var hlutfallið komið í 61 af hundraði. Sé eingöngu litið til giftra kvenna og kvæntra karla var sambærilegt hlutfall 38% árið 1980 og 52% 2003. Þessar tölur eru byggðar á framtöldum tekjum einstaklinga til skatts og eiga við meðal-launatekjur, ökutækjastyrk og dagpeninga nettó viðkomandi ár. Ekki er tekið tillit til vinnutíma í þessum tölum.

Mynd 39. Atvinnutekjur kvenna sem hlutfall af atvinnutekjum karla 1980–2003
Figure 39. Women's income from employment as percentage of men's income 1980–2003

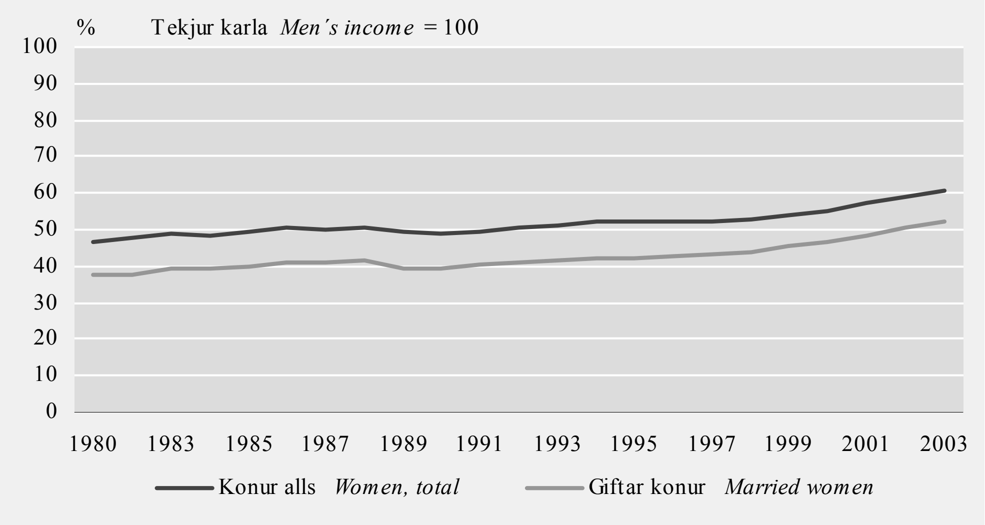

Ný gögn um tekjur einstaklinga

Önnur sambærileg gögn um tekjur eru nú einnig fyrir hendi en það eru upplýsingar frá ríkisskattstjóra um staðgreiðsluskyld laun. Hagstofa Íslands vinnur talnaefni um meðalatvinnutekjur á grundvelli þeirra og hefur birt niðurstöður fyrir árin 1998–2003. Með atvinnutekjum er hér átt við skattskyldar launagreiðslur fyrir vinnu-framlag í aðalstarfi auk staðgreiðsluskyldra dagpeninga og ökutækjastyrks. Meðal-atvinnutekjur má túlka sem meðalárslaun í aðalstarfi ef unnið er alla tólf mánuði ársins. Meðalatvinnutekjur eru óháðar vinnutíma í mánuði og því er ekki um ársverk að ræða.

Árið 2003 voru atvinnutekjur starfandi kvenna 1.993 þúsund krónur en karla 3.235 þúsund krónur og tekjur kvenna því tæp 62% af tekjum karla.

Tafla 45. Atvinnutekjur 1998–2003
Table 45. Income from employment 1998–2003

	Þúsundir kr. á ári *Thous. ISK a year*		Atvinnutekjur kvenna sem hlutfall af atvinnutekjum karla *Women's average income as percentage of men's income*
	Konur *Women*	Karlar *Men*	
1998	1.290	2.276	57
1999	1.419	2.444	58
2000	1.553	2.645	59
2001	1.739	2.920	60
2002	1.883	3.121	60
2003	1.993	3.235	62

Skýringar *Notes:* Byggt er á upplýsingum frá ríkisskattstjóra um staðgreiðsluskyld laun. Atvinnutekjur eru beinar skattskyldar launagreiðslur fyrir vinnuframlag í aðalstarfi auk staðgreiðsluskyldra dagpeninga og ökutækjastyrks. Meðalatvinnutekjur er summa árstekna fyrir aðalstarf í hverri atvinnugrein deilt með meðalfjölda starfandi. Þetta má túlka sem meðalárslaun í aðalstarfi ef unnið er alla tólf mánuði ársins. Meðalatvinnutekjur eru óháðar vinnutíma í mánuði og því er ekki um ársverk að ræða. Starfandi fólk eru launþegar og sjálfstætt starfandi fólk. Enginn sem er yngri en 12 ára í árslok telst hafa atvinnutekjur. *Based on "pay as you earn" data from the Internal Revenue Directorate. Income from employment refer here to taxable earnings for employment in main job as well as taxable allowances in relation to travel cost. Average income from employment is the sum of annual income for main job in each industry devided by average number of employed persons. This can be interpreted as average annual income in main job if worked during all the twelve months of the year. Average income from employment is independent of hours worked each month hence the figures do not reflect man-years. Employed persons are employees and self-employed. Noone under age of 12 years is considered having income of employment.*

Atvinnutekjur hæstar á miðjum aldri

Atvinnutekjur eru breytilegar eftir aldri eins og fram kemur í mynd 40 og er mynstrið hið sama hjá konum og körlum. Tekjur fara hækkandi fram að miðjum aldri, þegar þær eru hæstar en lækka síðan smám saman með hækkandi aldri. Tekjur eru hæstar hjá konum á aldrinum 45–49 ára og hjá körlum 40–49 ára. Tekjur kvenna sem hlutfall af tekjum karla er hæst hjá þeim yngstu og elstu þar sem tekjur eru lægstar. Um miðjan aldur er hlutfallið á bilinu 58–62% af tekjum karla.

Mynd 40. Atvinnutekjur eftir aldri 2003
Figure 40. Income from employment by age 2003

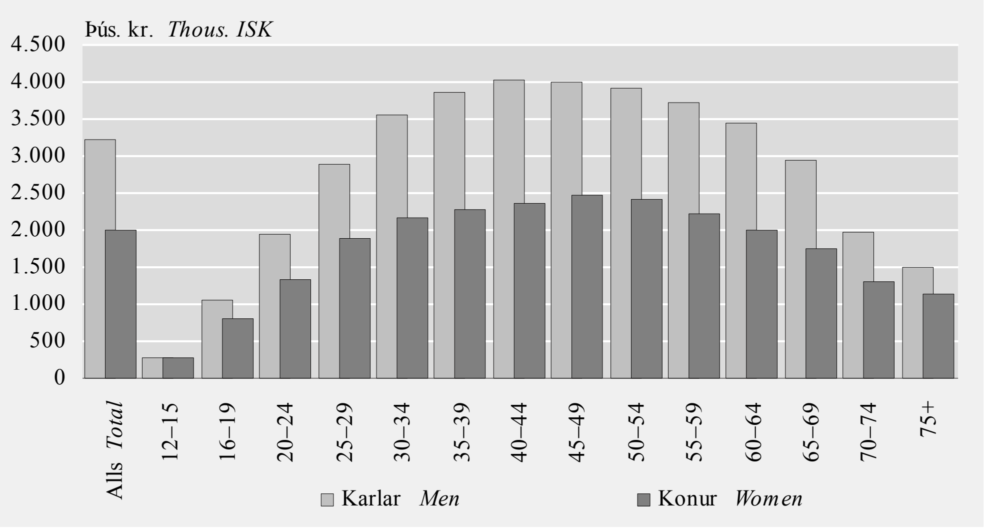

Atvinnutekjur kvenna og karla hæstar í fjármálastarfsemi en tekjur karla helmingi hærri en kvenna

Atvinnutekjur eru einnig breytilegar eftir atvinnugreinum. Í öllum greinum eru atvinnutekjur kvenna lægri en karla. Hæstum tekjum ná bæði konur og karlar í fjármálastarfsemi þar sem tekjur karla voru 5,6 milljónir en kvenna helmingi lægri eða 2,8 milljónir króna. Í öðru sæti hjá konum voru tekjur í veitustarfsemi en í fiskveiðum hjá körlum. Tekjur voru lægstar í landbúnaði 1,1 milljón króna hjá konum og tæp 1, 4 milljónir hjá körlum en einmitt í þeirri atvinnugrein náðu konur hæstu hlutfalli af tekjum karla, 84%. Í heildina voru konur með 62% af tekjum karla. Þær atvinnugreinar þar sem tekjur kvenna náðu því hlutfalli voru auk landbúnaðar, mannvirkjagerð (70%), hótel- og veitingahúsarekstur (75%), samgöngur og flutningar (68%) og fræðslustarfsemi (70%). Vert er að nefna að í heilbrigðis- og félagsþjónustu þar sem fjórðungur kvenna starfar voru tekjur þeirra 55% af tekjum karla. Í opinberri stjórnsýslu þar sem svipaður fjöldi og hlutfall starfandi kvenna og karla vinna voru tekjur kvenna 59% af tekjum karla.

Mynd 41. Atvinnutekjur eftir atvinnugreinum 2003
Figure 41. Income from employment by economic ativity 2003

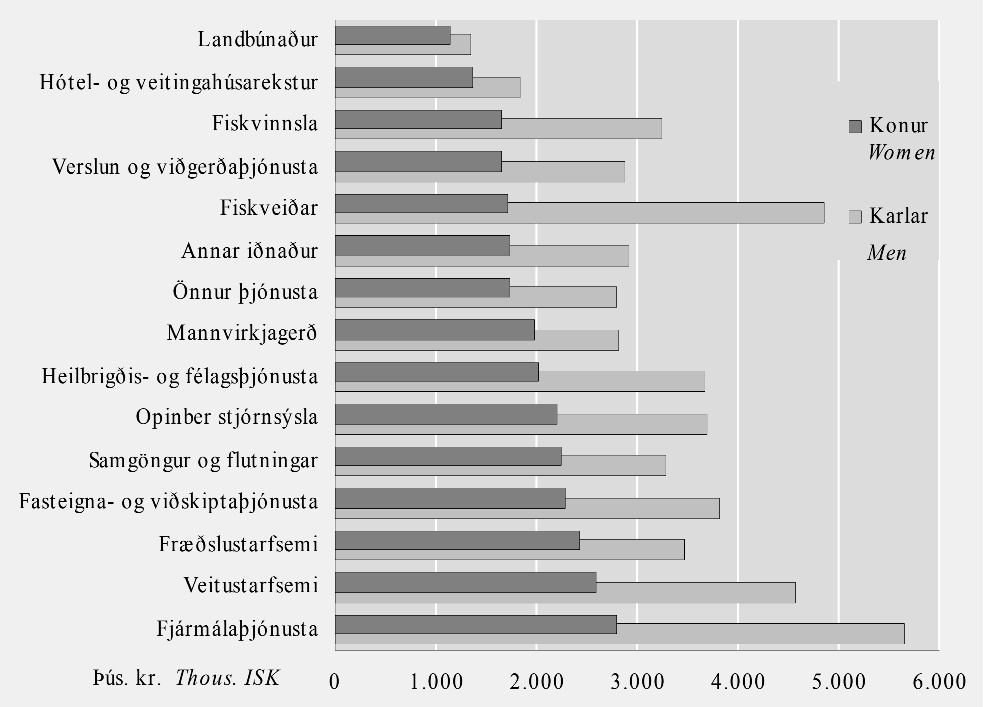

Translation: see table 46.

Tafla 46. Atvinnutekjur eftir atvinnugreinum 2003
Table 46. Income from employment by industry 2003

Þúsundir kr. *Thous. ISK*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Tekjur kvenna sem hlutf. af tekjum karla *Women´s income as percentage of men's income*
Alls *Total*	**1.993**	**3.235**	**62**
Frumvinnslugreinar alls *Agriculture and fishing*	**1.334**	**3.522**	**38**
Landbúnaður *Agriculture*	1.137	1.354	84
Fiskveiðar *Fishing*	1.707	4.851	35
Iðngreinar alls *Industry*	**1.768**	**2.989**	**59**
Fiskvinnsla *Fish processing*	1.661	3.242	51
Annar iðnaður *Manuf. except fish processing*	1.739	2.928	59
Veitustarfsemi *Electricity and water supply*	2.588	4.569	57
Mannvirkjagerð *Construction*	1.975	2.817	70
Þjónustugreinar alls *Services*	**2.044**	**3.325**	**61**
Verslun og viðgerðaþjónusta *Whole sale, retail trade, repairs*	1.663	2.878	58
Hótel- og veitingahúsarekstur *Hotels, restaurants*	1.373	1.827	75
Samgöngur og flutningar *Transport, communication*	2.235	3.287	68
Fjármálaþjónusta *Financial intermediation*	2.793	5.646	49
Fasteigna- og viðskiptaþjónusta *Real estate and business activities*	2.294	3.810	60
Opinber stjórnsýsla *Public administration*	2.198	3.700	59
Fræðslustarfsemi *Education*	2.427	3.469	70
Heilbrigðis- og félagsþjónusta *Health serv., social work*	2.024	3.665	55
Önnur þjónusta *Other services*	1.740	2.805	62

Mynd 42. Atvinnutekjur eftir landsvæðum 2003
Figure 42. Income from employment by region 2003

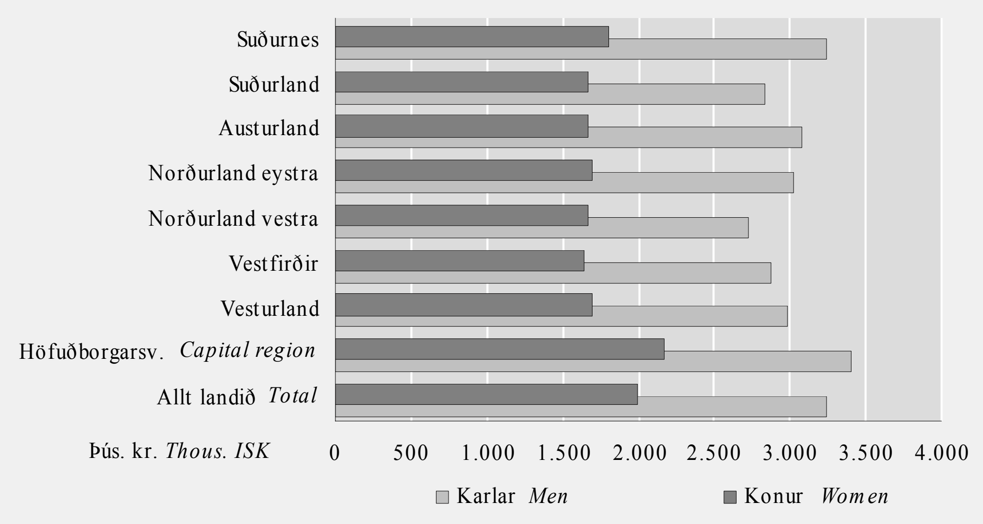

Atvinnutekjur kvenna og karla hæstar á höfuðborgarsvæðinu

Meiri breytileiki er í meðalatvinnutekjum karla en kvenna eftir landsvæðum. Höfðuborgarsvæðið sker sig úr hjá báðum kynjum með hæstar meðalatvinnutekjur. Árið 2003 voru tekjur kvenna þar 2,1 milljón og karla 3,4 milljónir. Samsvara tekjur kvenna 64% af tekjum karla sem er yfir landsmeðaltali (62%). Utan

höfuðborgarsvæðisins voru tekjur kvenna 57% af tekjum karla. Atvinnutekjur bæði kvenna og karla voru næsthæstar á Suðurnesjum, um 1,8 milljón hjá konum og 3,2 milljónir hjá körlum, og svara tekjur kvenna þar til 56% af tekjum karla. Á öðrum landsvæðum voru tekjur kvenna mjög áþekkar eða tæp 1,7 milljón. Tekjur karla voru þar frá 2,7 til 3,1 milljóna.

Laun eftir starfsstéttum

Gögn Kjararannsóknarnefndar

Kjararannsóknarnefnd safnar gögnum um laun frá fyrirtækjum á almennum vinnumarkaði og birtir reglubundið tölur þar að lútandi. Meðal þess eru laun eftir starfsstéttum. Regluleg laun eru greidd laun fyrir umsaminn vinnutíma hvort sem um er að ræða dagvinnu eða vaktavinnu. Þau eru umreiknuð til mánaðarlauna fyrir fullt starf, hvort sem launamaður er í fullu starfi eða hlutastarfi og fær greitt tímakaup eða mánaðarkaup. Heildarlaun eru öll laun fullvinnandi einstaklinga.

Regluleg laun kvenna 76% af launum karla

Árið 2003 voru regluleg mánaðarlaun karla 216 þúsund krónur en kvenna 165 þúsund eða 76% af launum karla. Heildarlaun karla voru 268 þúsund og kvenna 202 þúsund eða 75% af launum karla. Regluleg laun kvenna voru frá 127 þúsundum króna hjá verkafólki til 310 þúsunda hjá sérfræðingum. Regluleg laun karla voru einnig lægst hjá verkafólki, 153 þúsund en hins vegar hæst hjá stjórnendum, 422 þúsund. Regluleg laun kvenna sem hlutfall af launum karla voru hæst hjá iðnaðarmönnum, 90%, þá hjá verkafólki, 83%. Sambærilegt hlutfall var hins vegar lægst hjá tæknum og sérmenntuðu fólki, 65% og því næst hjá stjórnendum 68%.

Heildarlaun kvenna 69–83% af launum karla

Sambærilegur launamunur kemur fram þegar heildarlaun eftir starfsstétt eru skoðuð en hann minnkar í sumum tilvikum en eykst í öðrum miðað við regluleg laun. Árið 2003 voru heildarlaun kvenna frá 69% til 83% af launum karla mismunandi eftir starfsstéttum. Hlutfallið var hæst hjá sérfræðingum þar sem heildarlaun kvenna voru 83% af launum karla en lægst hjá tæknum og sérmenntuðu starfsfólki, þar sem hlutfallið var 69%.

Mynd 43. Regluleg laun á mánuði eftir starfsstéttum 2003
Figure 43. Regular monthly salaries by occupation 2003

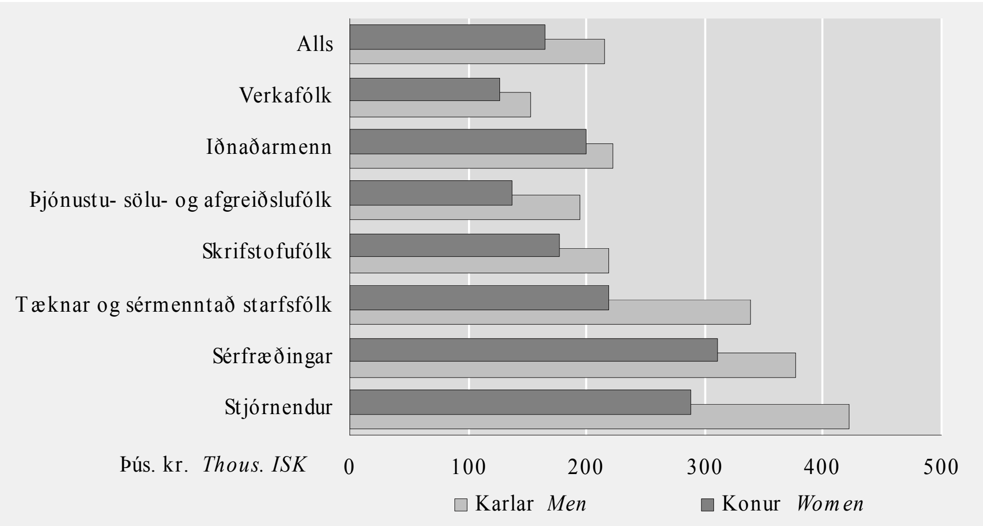

Translation: see table 47.

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd. *Institute of Labour Market Research.*

Mynd 44. Heildarlaun á mánuði eftir starfsstéttum 2003
Figure 44. Total monthly salaries by occupation 2003

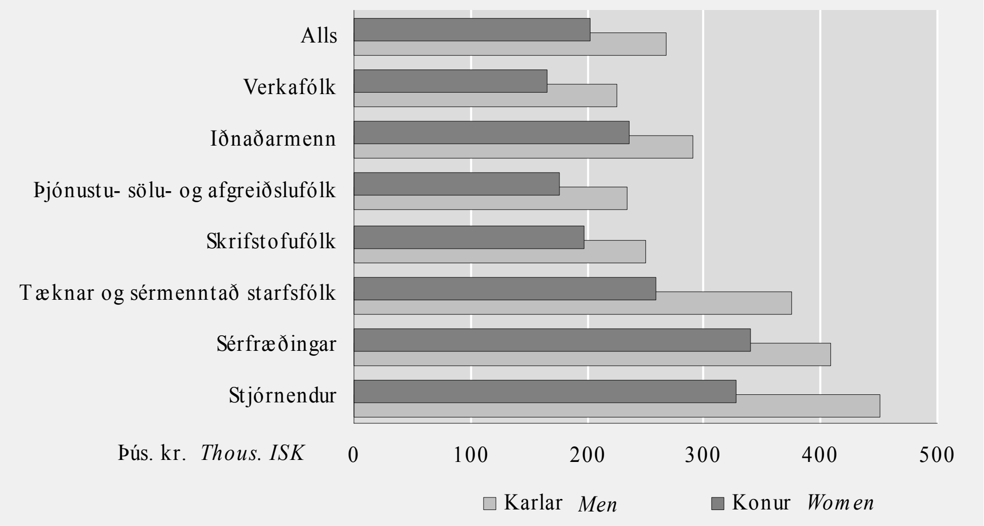

Translation: see table 47.

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd. *Institute of Labour Market Research.*

Tafla 47. Laun eftir starfsstéttum 2003
Table 47. Earnings by occupations 2003

	Laun á mánuði í þúsundum kr. *Monthly earnings, thous. ISK*				Laun kvenna í hlutfalli af launum karla *Women's salaries as % of men's salaries*	
	Regluleg laun[1] *Reg. salaries[1]*		Heildarlaun[2] *Total salaries[2]*			
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Regluleg laun *Regular sal.[1]*	*Heildar-laun Total sal.[2]*
Alls *Total*	**165**	**216**	**202**	**268**	**76**	**75**
Stjórnendur *Managers*	288	422	327	451	68	73
Sérfræðingar *Professionals*	310	377	339	409	82	83
Tæknar og sérmenntað starfsfólk *Technicians and associate professionals*	219	339	259	375	65	69
Skrifstofufólk *Clerks*	177	219	198	250	81	79
Þjónustu- sölu- og afgreiðslufólk *Service and sales workers*	137	194	176	235	71	75
Iðnaðarmenn *Craft and trade workers*	200	222	236	291	90	81
Verkafólk *Unskilled machine and specialized workers*	127	153	165	226	83	73

Skýringar *Notes*: Starfsstéttir eru flokkaðar í samræmi við Íslenska starfaflokkun, ÍSTARF95. *Occupations are classified according to ÍSTARF95, an Icelandic version of ISCO–88.*

[1] Regluleg laun eru greidd laun fyrir umsaminn vinnutíma skv. kjarasamningum, hvort sem um er að ræða dagvinnu eða vaktavinnu. Regluleg laun eru umreiknuð til mánaðarlauna fyrir fullt starf, hvort sem launamaður er í fullu starfi eða hlutastarfi og fær greitt tímakaup eða mánaðarlaun. *Earnings for regular working hours including performance and cost-related payments.The data is full-time equivalent and relates to all wage earners and salaried employees whether part-time or full-time.*

[2] Heildarlaun eru öll laun fullvinnandi einstaklinga. Laun í hlutastarfi eru ekki reiknuð sem ígildi 100% starfshlutfalls. *Total salaries for full-time employed.*

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd. *Institute of Labour Market Research..*

Kjararannsóknarnefnd reiknar einnig út meðaltímakaup eftir starfsstéttum. Meðaltímakaup er öll laun deilt með öllum tímum. Það sýnir hvað er greitt að meðaltali fyrir hverja vinnustund. Ekki er tekið tillit til uppmælinga, óreglulegra bónusa eða

ýmissa eingreiðslna við útreikninga. Meðaltímakaup er sá mælikvarði sem gjarnan er notaður til að meta launamun kynja (gender pay gap) t.d. í alþjóðlegum samanburði.

Konur með 77% af meðaltímakaupi karla á almennum vinnumarkaði

Árið 2003 var meðaltímakaup karla á almennum vinnumarkaði 1.335 krónur og kvenna 1.034 eða 77% af tímakaupi karla. Meðaltímakaup kvenna var hæst hjá sérfræðingum 1.974 krónur og því næst hjá stjórnendum 1.763 krónur en lægst var það hjá verkafólki 791 króna. Meðaltímakaup karla var hæst hjá stjórnendum, 2.564 krónur og því næst hjá sérfræðingum 2.340 krónur en lægst hjá verkafólki, 987 krónur.

Tafla 48. Meðaltímakaup eftir starfsstéttum 2003
Table 48. Average hourly wages by occupation 2003

	Kr. á klst. *ISK per hour*		Meðaltímakaup kvenna sem hlutfall af tímakaupi karla *Women's average hourly wages as percent of men's hourly wages*
	Konur *Women*	Karlar *Men*	
Alls ***Total***	**1.034**	**1.335**	**77**
Stjórnendur *Managers*	1.763	2.564	69
Sérfræðingar *Professionals*	1.974	2.340	84
Tæknar og sérmenntað starfsfólk *Technicians and associate professionals*	1.367	2.060	66
Skrifstofufólk *Clerks*	1.102	1.352	82
Þjónustu- sölu- og afgreiðslufólk *Service and sales workers*	892	1.181	76
Iðnaðarmenn *Craft and trade workers*	1.187	1.368	87
Verkafólk *Unskilled machine and spec. workers*	791	987	80

Skýringar *Notes:* Meðaltímakaup er öll laun deilt með öllum tímum. Meðaltímakaup sýnir hvað er greitt að meðaltali fyrir hverja unna vinnustund. Ekki er tekið tillit til uppmælinga, óreglulegra bónusa eða ýmissa eingreiðslna við útreikninga. *Average hourly wages are gross average hourly wages excluding only piecework, irregular bonuses and various other irregular payments.*

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd. *Institute of Labour Market Research.*

Stjórnendur: Konur með 69% af meðaltímakaupi karla

Samanburður á meðaltímakaupi kvenna og karla sýnir verulegan launamun í öllum starfsstéttum sem hér um ræðir. Meðaltímakaup kvenna sem hlutfall af tímakaupi karla var lægst hjá tækni- og sérmenntuðu starfsfólki 66% og hjá stjórnendum 69% en hæst hjá iðnaðarmönnum 87% og hjá sérfræðingum 84%.

Mynd 45. Meðaltímakaup kvenna sem hlutfall af tímakaupi karla 2003
Figure 45. Women's average hourly wages as percent of men's hourly wages 2003
Karlar *Men = 100*

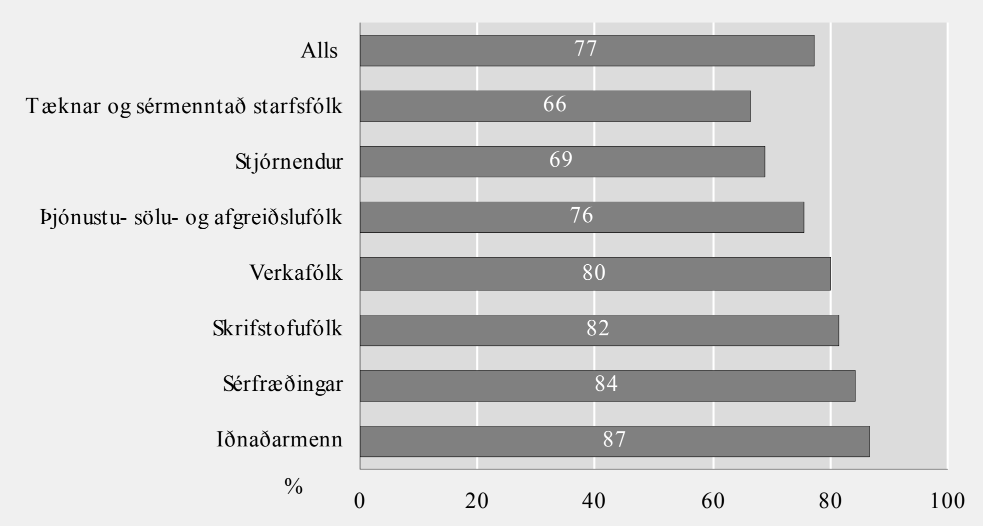

Translation: see table 48.

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd. *Institute of Labour Market Research.*

Laun opinberra starfsmanna

Kjararannsóknanefnd opinberra starfsmanna vinnur efni um laun opinberra starfsmanna m.a. taxtalaun, laun fyrir yfirvinnu, önnur laun og heildarlaun hjá félagsmönnum BSRB og BHM hjá ríkinu og einnig framhaldsskólakennara.

Taxtalaun kvenna í BSRB 87% af launum karla – heildarlaun 71%

Árið 2003 voru karlar í BSRB með 175 þúsund krónur að meðaltali í taxtalaun á mánuði en konur með 153 þúsund eða 87% af launum karla. Heildarlaun karla voru 288 þúsund og heildarlaun kvenna 206 þúsund eða 71% af launum karla. Karlar höfðu helmingi hærri laun en konur fyrir yfirvinnu og fyrir önnur laun. Yfirvinna í launum karla nam 27% af heildarlaunum þeirra samanborið við 17% hjá konum og sambærileg hlutföll fyrir önnur laun voru 12% hjá körlum og 9% hjá konum.

Tafla 49. Laun opinberra starfsmanna 2003
Table 49. Earnings of public employees 2003

		Þúsund kr. á mán. *Thous. ISK per month*				Hlutföll, % *Percent distribution*			
	Stöðugildi *Number of employed*	Taxtalaun *Salaries*	Yfirvinnulaun *Overtime pay*	Önnur laun *Other pay*	Heildarlaun *Total pay*	Taxtalaun *Salaries*	Yfirvinnulaun *Overtime pay*	Önnur laun *Other pay*	Heildarlaun *Total pay*
BSRB, ríkisstarfsmenn[1]									
Konur *Women*	3.809	153	35	18	206	74	17	9	100
Karlar *Men*	2.291	175	77	36	288	61	27	12	100
BHM[2]									
Konur *Women*	3.079	226	59	23	307	73	19	8	100
Karlar *Men*	1.475	252	69	16	337	75	21	5	100

[1] Bandalag starfsmanna ríkis og bæja (BSRB); ríkisstarfsmenn. *The Federation of State and Municipal Employees; state employees only.*
[2] Bandalag háskólamanna (BHM). *Association of Academics.*

Heimild *Source:* Kjararannsóknarnefnd opinberra starfsmanna (KOS). *Public Sector Labour Market Institute.*

Taxtalaun kvenna í BHM 90% af launum karla

Kynjamunur á launum er einnig fyrir hendi hjá BHM en hann er heldur minni hlutfallslega en hjá félagsmönnum BSRB. Árið 2003 voru taxtalaun karla í BHM 252 þúsund krónur og kvenna 226 þúsund eða 90% af launum karla. Heildarlaun karla voru 337 þúsund krónur og kvenna 307 þúsund krónur eða 91% af launum karla. Karlar voru með hærri laun fyrir yfirvinnu en konur en konur hins vegar með hærri önnur laun en karlar. Þannig var yfirvinna 21% af heildarlaunum karla samanborið við 19% hjá konum og önnur laun 8% af heildarlaunum kvenna en 5% af heildalaunum karla.

Mynd 46. Laun opinberra starfsmanna 2003. Meðallaun á mánuði
Figure 46. Average monthly earnings of public employees 2003

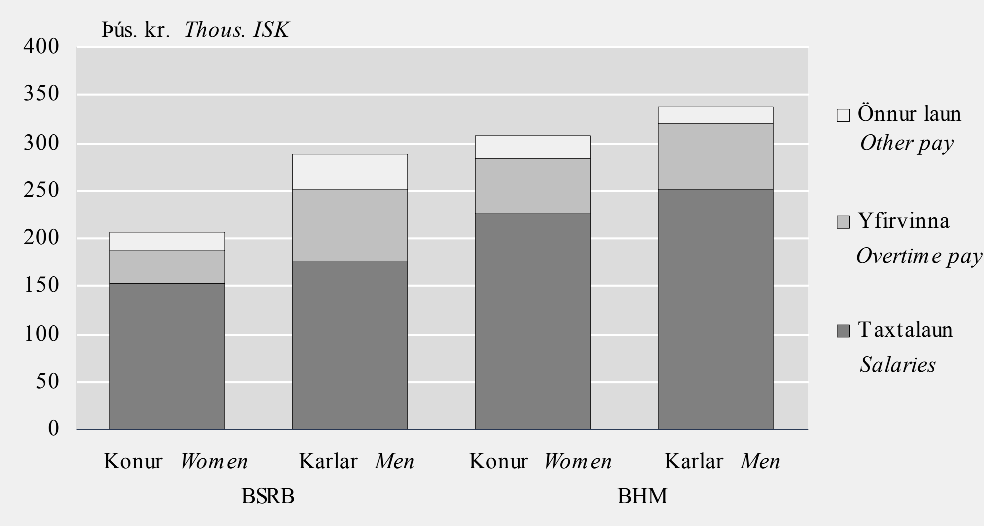

Heimild *Source*: Kjararannsóknarnefnd opinberra starfsmanna (KOS). *Public Sector Labour Market Institute.*

Mynd 47. Laun kvenna í BSRB[1] í hlutfalli af launum karla 1990–2003
Figure 47. Earnings of non-academic state employees[1] 1990–2003 Women´s earnings as percent of men´s earnings

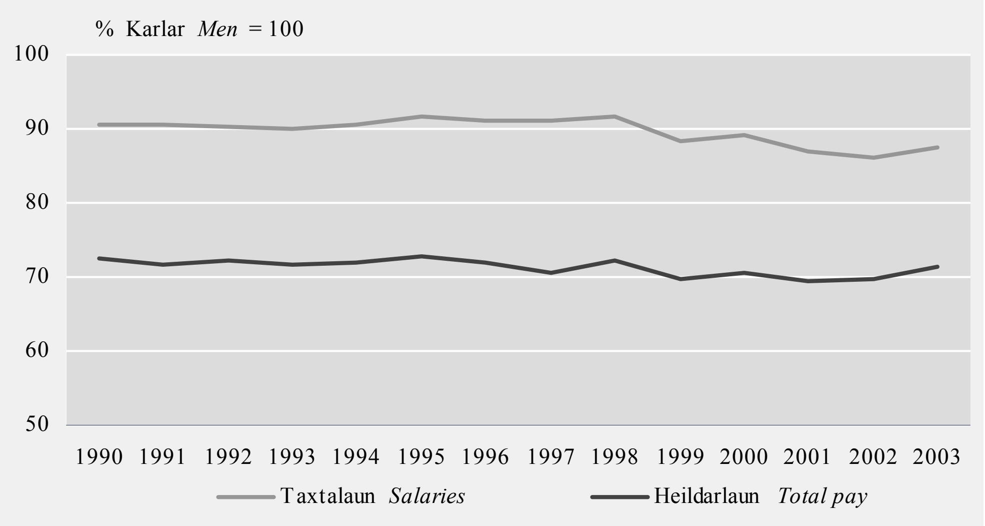

[1] Ríkisstarfsmenn eingöngu. *Members of The Federation of State and Municipal employees. States employees only.*

Heimild *Source*: Kjararannsóknarnefnd opinberra starfsmanna (KOS). *Public Sector Labour Market Institute.*

Áhugavert er að skoða hvernig þróun launamunar kynja hefur verið hjá félagsmönnum BSRB og BHM síðustu árin. Mynd 47 sýnir taxtalaun og heildarlaun kvenna í BSRB í hlutfalli af launum karla árin 1990–2003. Konur ná hærra hlutfalli af launum karla í taxtalaunum en heildarlaunum öll árin. Hlutföllin stóðu í stað til að byrja með, hækkuðu örlítið um tíma en fóru síðan lækkandi, sem þýðir að hlutur kvenna hefur orðið lakari með árunum.

Þróunin var heldur á annan veg hjá félagsmönnum BHM. Konur náðu hærra hlutfalli af launum karla í taxtalaunum en heildarlaunum allt fram til ársins 2000 er dæmið snérist við. Konur voru með 90% af taxtalaunum karla árið 2003 eða nokkurn veginn það sama og árið 1990 þó svo hafi ekki verið allt tímabilið. Hins vegar hafði hlutfall heildarlauna kvenna af launum karla hækkað úr 84% árið 1990 í 91% árið 2003.

Mynd 48. Laun kvenna í BHM sem hlutfall af launum karla 1990–2003
Figure 48. Earnings of university graduate employees[1] 1990–2003. Women's earnings as a percentage of men´s earnings

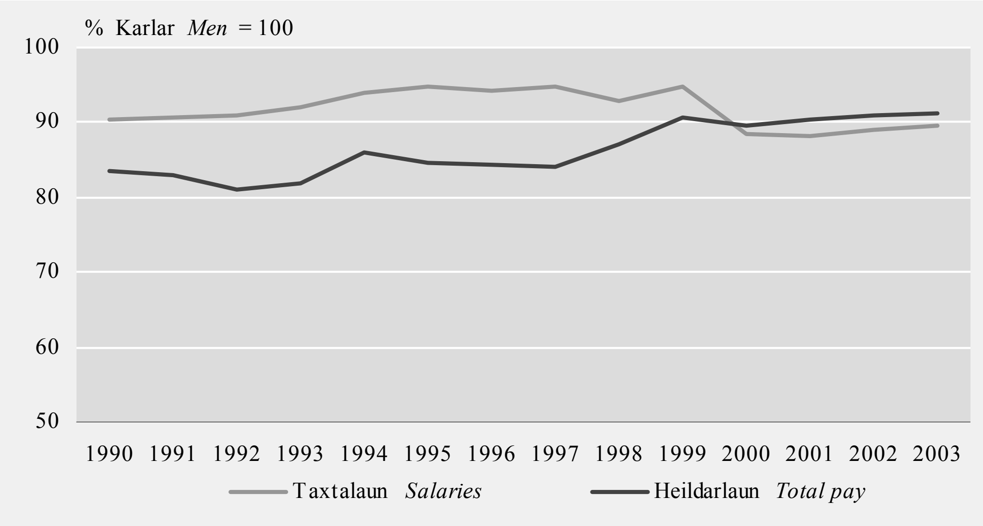

[1] *Members of The Association of Academics.*

Heimild *Source*: Kjararannsóknarnefnd opinberra starfsmanna (KOS). *Public Sector Labour Market Institute.*

Samkvæmt upplýsingum Kjararannsóknarnefndar opinberra starfsmanna voru meðaldagvinnulaun karla í stétt framhaldsskólakennara hjá ríkinu 234 þúsund og kvenna 228 þúsund árið 2003 eða 98% af launum karla og hefur það verið sambærilegt allt frá árinu 1990. Heildarlaun karla voru 337 þúsund og kvenna 294 þúsund eða 87% af launum karla. Hefur þetta hlutfall ekki verið hærra frá 1990.

Mynd 49. Meðallaun framhaldsskólakennara 1990–2003. Laun kvenna sem hlutfall af launum karla

Figure 49. Earnings of teachers at upper secondary level 1990–2003. Women´s earnings as percent of men´s earnings

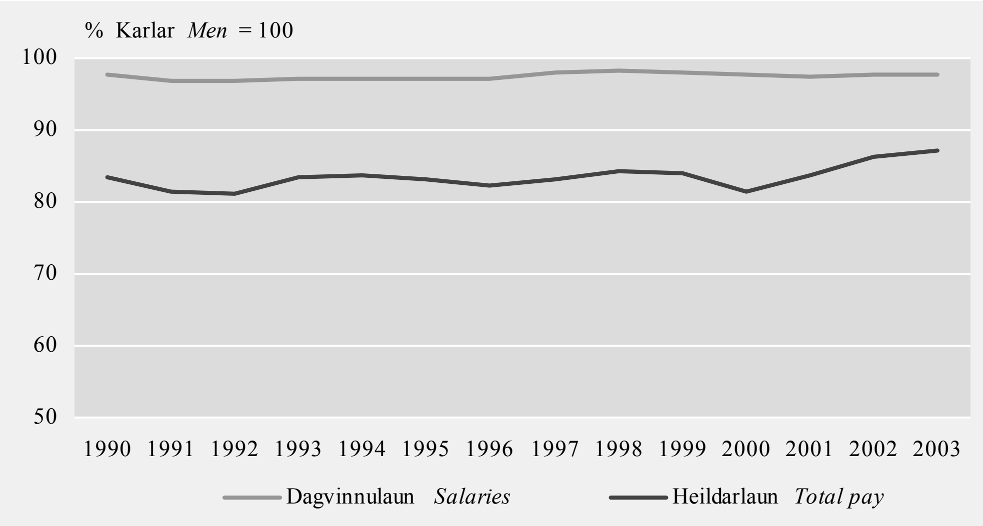

Bótaþegar og viðtakendur fjárhagsaðstoðar

Konur fjölmennari en karlar í öllum bótaflokkum

Yfirlit um bótaþega almannatrygginga og vegna félagslegrar aðstoðar eftir bótaflokkum sýnir að í öllum flokkum eru konur fjölmennari en karlar og eru ýmsar ástæður fyrir því. Meðalævilengd kvenna er lengri en karla og þær því fjölmennari í hópi aldraðra og þeim bótaflokkum sem heyra til aldraðra, má þar nefna grunnellilífeyri, tekjutryggingu, tekjutryggingarauka, heimilisuppbót o.fl.. Fleiri konur en karlar eru öryrkjar eins og fram hefur komið (Lífsvenjur og heilsa) og staðfestist með tölum um örorkulífeyri, örorkustyrk, tekjutryggingu og endurhæfingarlífeyri. Barnalífeyrir er greiddur með börnum yngri en 18 ára ef annað foreldri er látið eða er öryrki. Mæðra- og feðralaun renna til einstæðra foreldra en í þeim hópi eru konur fjölmennari en karlar. Konur eru 96% þeirra sem fá greidd mæðra- og feðralaun. Framfærendur fatlaðra og langveikra barna eiga kost á umönnunargreiðslum. Svo er að sjá að það séu frekar konur en karlar meðal forráðamanna sem veiti greiðslunum viðtöku. Meðlög eru ekki bótaflokkur en Tryggingastofnun hefur milligöngu um greiðslu þeirra. Árið 2003 fengu um 11 þúsund manns greidd meðlög, þar af voru konur 96% og karlar 4%.

Tafla 50. Bótaþegar lífeyristrygginga og vegna félagslegrar aðstoðar 2003
Table 50. Recipients of social security benefits by category 2003

Bótaflokkar *Benefit category*	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Grunnellilífeyrir *Basic retirement pension*	15.163	11.481	57	43
Tekjutrygging ellilífeyrisþega *Income supplement. to retirem. pens.*	12.846	9.587	57	43
Örorkulífeyrir *Disability pension*	6.817	4.382	61	39
Tekjutrygging örorkulífeyrisþega *Income supplement to disability pens.*	6.208	4.071	60	40
Tekjutryggingarauki *Extra income supplement*	7.059	4.572	61	39
Örorkustyrkur *Disability allowance*	504	188	73	27
Endurhæfingarlífeyrir *Rehabilitation benefits*	412	213	66	34
Hemilisuppbót *Household supplement*	7.805	3.432	69	31
Maka-/umönnunarbætur *Spouse's and carer's benefits*	90	21	81	19
Dánarbætur *Death benefits*	151	45	77	23
Barnalífeyrir *Child pension*	3.912	985	80	20
Barnalífeyrir v/menntunar *Child pension/education*	201	191	51	49
Mæðralaun - feðralaun *Single parent´s allowances*	3.360	130	96	4
Umönnunargreiðslur v/fatlaðra og sjúkra barna *Carer´s allowance for carers of sick and disabled children*	1.798	229	89	11
Meðlög (ekki bótafl.) *Child maintenance (not benefits)*	10.332	464	96	4

Heimild *Source:* Tryggingastofnun ríkisins. *State Social Security Institute.*

19% einstæðra mæðra og 12% einstæðra feðra fengu fjárhagsaðstoð

Árið 2002 veittu sveitarfélögin tæplega sex þúsund fjölskyldum/heimilum fjárhagsaðstoð. Skipting þeirra eftir fjölskyldugerð gefur til kynna að helmingur viðtakenda voru einstæðar konur einkum konur með börn (34%). Hlutur einstæðra karla án barna var einnig stór eða 36%, sem vekur athygli. Hjón/sambúðarfólk með börn voru 8% og hjón án barna tæp 4%. Sé fjöldi viðtakenda skoðaður miðað við stærð viðkomandi hóps í samfélaginu fengu t.d. 19% einstæðra kvenna með börn fjárhagsaðstoð (1.989) samanborið við 12% einstæðra karla með börn (108).

Mynd 50. Viðtakendur fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga 2002
Figure 50. Recipients of municipal income support 2002

Tafla 51. Viðtakendur fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga eftir fjölskyldugerð 2002
Table 51. Recipients of municipal income support by type of household 2002

	Viðtakendur *Recipients*		Hlutfall viðtakenda af fjölda í viðkomandi hópi *Percentage of recipients. of total number in respective group*
	Fjöldi *Number*	Hlutfallsleg skipting, % *Percent distribution*	
Alls ***Total***	**5.930**	**100**	**4**
Einstæðar konur *Single women*			
með börn *with children*	1.989	34	19
án barna *without children*	1.028	17	3
Einstæðir karlar *Single men*			
með börn *with children*	108	2	12
án barna *without children*	2.119	36	5
Hjón/sambýlisfólk *Married/cohab.*			
með börn *with children*	478	8	1
án barna *without children*	208	4	1

Áhrifastöður

Í kaflanum um áhrifastöður er byrjað á að skoða þátttöku kvenna og karla á Alþingi og í nefndum þess, ráðherra og aðstoðarmenn þeirra svo og skipan sveitarstjórna. Þá er fjallað um stjórnir, nefndir og ráð ríkisins og ýmsar stöður eins og framkvæmdastjóra sveitarfélaga, dómara og sendierindreka. Ennfremur er gerð grein fyrir stjórnum samtaka á vinnumarkaði. Loks er vikið að kynjaskiptingu meðal blaða- og fréttamanna, og í trúnaðarstörfum hjá þjóðkirkjunni.

Alþingi og ríkisstjórn

Konur fengu kosningarétt til Alþingis árið 1915, þ.e. konur 40 ára og eldri, en fullan rétt á við karla árið 1920 og tók fyrsta konan sæti á þingi árið 1922. Næstu fimm áratugi var fjöldi kvenna á þingi aðeins ein, tvær eða engin. Árið 1971 voru þrjár konur kjörnar (5%) og fjölgaði þeim ekki aftur fyrr en árið 1983 er níu konur voru kjörnar sem svaraði til 15% þingmanna. Hlutfall kvenna meðal þingmanna fór svo hækkandi eins og mynd 51 ber með sér fram til ársins 1999 þegar 22 konur voru kjörnar, 35% þingmanna. Í kosningunum 2003 fækkaði þingkonum í 19 og hlutfall þeirra af þingmönnum fór niður í 30%. Karlar skipa því enn mikinn meirihluta þingsæta. Þingmannatalan í heild tók breytingum gegnum þetta tímabil sem hér hefur verið rakið eða úr 42 árið 1923 í 49 árið 1934, 52 árið 1942, 60 árið 1959 og 63 árið 1987.

Konum fjölgaði hlutfallslega hraðar og meira meðal frambjóðenda en kjörinna fulltrúa á tímabilinu 1963–2003 eða úr 8% frambjóðenda árið 1963 í 50% árið 1995 en það ár voru konur 25% kjörinna fulltrúa. Árið 2003 voru konur 42% frambjóðenda og 30% kjörinna fulltrúa.

Mynd 51. Þingmenn kjörnir í alþingiskosningum 1916–2003
Figure 51. Members elected to the Althingi 1916–2003

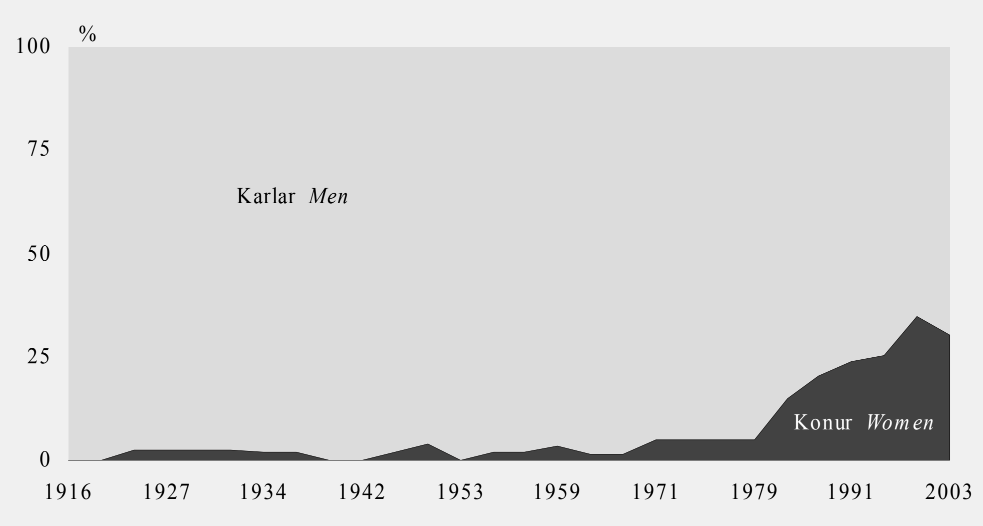

Tafla 52. Frambjóðendur og kjörnir fulltrúar í alþingiskosningum 1963–2003
Table 52. Candidates and elected members in general elections 1963–2003

	Fjöldi *Number*				Hlutföll, % *Percentage*			
	Frambjóðendur *Candidates*		Kjörnir fulltrúar *Elected members*		Frambjóðendur *Candidates*		Kjörnir fulltrúar *Elected members*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1963	31	371	1	59	8	92	2	98
1967	44	406	1	59	10	90	2	98
1971	78	447	3	57	15	85	5	95
1974	97	459	3	57	17	83	5	95
1978	149	449	3	57	25	75	5	95
1979	119	355	3	57	27	73	5	95
1983	195	361	9	51	35	65	15	85
1987	437	521	13	50	46	54	21	79
1991	469	560	15	48	46	54	24	76
1995	425	418	16	47	50	50	25	75
1999	312	464	22	41	40	60	35	65
2003	329	447	19	44	42	58	30	70

Kosningaþátttaka kynja hefur verið jöfn síðan 1987

Kosningaþátttaka kvenna og karla í Alþingiskosningum hefur verið nokkuð jöfn frá árinu 1987 en fram að þeim tíma var kosningaþátttaka karla ávallt meiri en kvenna. Framan af öldinni sem leið fór kosningaþátttakan smám saman vaxandi hjá báðum kynjum en að vonum voru breytingarnar meiri meðal kvenna en karla. Í fyrstu kosningum árið 1923 eftir að konur fengu jafnan kosningarétt á við karla kusu 68% kosningabærra kvenna og 84% karla. Eftir miðja öldina þegar kosningaþátttakan var hvað mest hélst hún stöðug um skeið en fór síðan heldur minnkandi fram til 1999 er hún var 84% hjá báðum kynjum. Í kosningunum árið 2003 var þátttaka kvenna heldur meiri en karla eða 88% en karla 87% (bráðabirgðatölur).

Mynd 52. Kosningaþátttaka í Alþingiskosningum 1916–2003
Figure 52. Participation in elections to Althingi 1916–2003

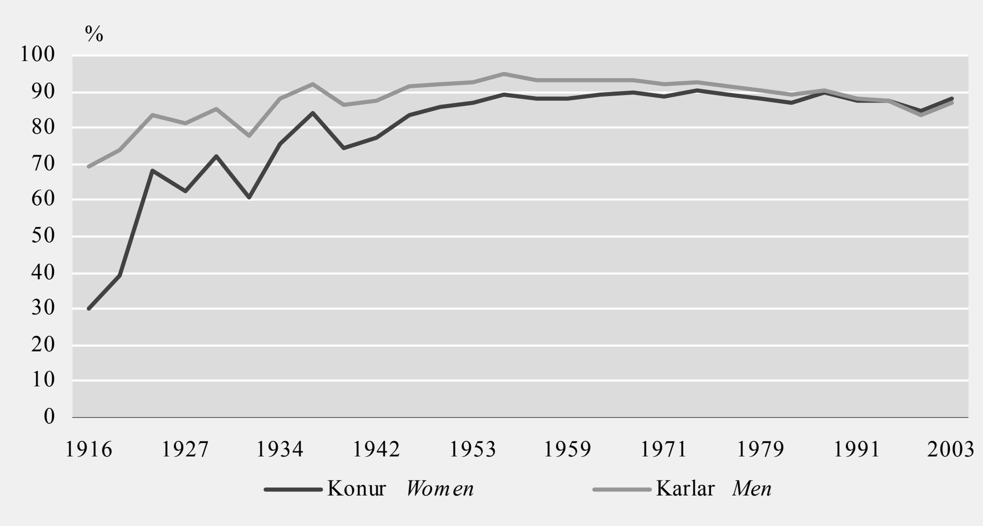

Frambjóðendur og kjörnir fulltrúar stjórnmálaflokka

Í Alþingiskosningunum árið 2003 buðu sjö stjórnmálaflokkar og stjórnmálaöfl fram lista með frambjóðendum og fengu fimm þeirra kjörna fulltrúa á þing. Karlar voru í meirihluta frambjóðenda hjá öllum þessum aðilum og einnig meðal kjörinna fulltrúa þeirra. Hlutur kvenna meðal frambjóðenda var hæstur hjá Samfylkingunni 48% og einnig meðal kjörinna þingmanna eða 45%. Voru tölur ekki ósvipaðar hjá Vinstri hreyfingunni - grænt framboð en lægri hjá öðrum flokkum.

Tafla 53. Frambjóðendur og úrslit í Alþingiskosningum 2003
Table 53. Candidates and elected members in general elections to the Althingi 2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Frambjóðendur ***Candidates***				
Stjórnmálaflokkar ***Political organizations***	**329**	**385**	**46**	**54**
Framsóknarflokkur *Progressive party*	56	70	44	56
Frjálslyndi flokkurinn *The Liberal Party*	37	89	29	71
Samfylkingin *The Alliance*	60	66	48	52
Sjálfstæðisflokkur *The Independence Party*	59	67	47	53
Vinstri hreyfingin – grænt framboð *The Left–Green Movement*	57	69	45	55
Framboð óháðra í Suðurkjördæmi *The Independent in Constituency South*	8	12	40	60
Nýtt afl	52	12	81	19
Kjörnir fulltrúar ***Members elected***				
Stjórnmálaflokkar ***Political organizations***	**19**	**44**	**30**	**70**
Framsóknarflokkur *Progressive party*	4	8	33	67
Frjálslyndi flokkurinn *The Liberal Party*	–	4	–	100
Samfylkingin *The Alliance*	9	11	45	55
Sjálfstæðisflokkur *The Independence Party*	4	18	18	82
Vinstri hreyfingin – grænt framboð *The Left–Green Movement*	2	3	40	60
Framboð óháðra í Suðurkjördæmi *The Independent in Constituency South*	–	–	–	–
Nýtt afl	–	–	–	–

Sjávarútvegsnefnd Alþingis konulaus

Tólf fastanefndir starfa á Alþingi. Á löggjafarþinginu 2003–2004 voru þessar nefndir skipaðar 110 mönnum, 37 konum (34%) og 73 körlum (66%). Endurspeglar það nokkurn veginn kynjaskiptingu þingmanna. Karlar voru í meirihluta í öllum nefndum nema heilbrigðis- og trygginganefnd þar sem konur voru 78% nefndarmanna og umhverfisnefnd þar sem hlutfall þeirra var 56%. Sjávarútvegsnefnd var skipuð körlum eingöngu. Konur voru formenn í fjórum nefndum og karlar í átta nefndum.

Á umræddu þingi var forseti Alþingis karl og sömuleiðis fyrsti varaforseti. Þrjár konur og tveir karlar gegndu hlutverki annarra varaforseta.

Tafla 54. Fastanefndir Alþingis 2003–2004
Table 54. Standing committees of the parliament 2003–2004

	Aðalmenn *Members*			Formenn *Chairpersons*	
	Fjöldi alls	Hlutföll,%			
	Total number	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**110**	**34**	**66**	**4**	**8**
Allsherjarnefnd *General*	9	44	56	–	1
Efnahags- og viðskiptanefnd *Economic and trade*	9	22	78	–	1
Félagsmálanefnd *Social affairs*	9	22	78	–	1
Fjárlaganefnd *Budget*	11	27	73	–	1
Heilbrigðis- og trygginganefnd *Health and soc. sec.*	9	78	22	1	–
Iðnaðarnefnd *Industry*	9	11	89	–	1
Landbúnaðarnefnd *Agriculture*	9	44	56	1	–
Menntamálanefnd *Education*	9	33	67	–	1
Samgöngunefnd *Transport and communication*	9	22	78	–	1
Sjávarútvegsnefnd *Fisheries*	9	–	100	–	1
Umhverfisnefnd *Environment*	9	56	44	1	–
Utanríkismálanefnd *Foreign affairs*	9	44	56	1	–

Heimild *Source:* Alþingi. *Althingi.*

Konur 39% nefndarmanna í alþjóðanefndum Alþingis

Auk fastanefnda starfa níu alþjóðanefndir á vegum Alþingis. Á þinginu 2003–2004 voru alls 36 þingmenn í þessum nefndum, 14 konur (39%) og 22 karlar (61%). Karlar voru í meirihluta í sex nefndum og í tveimur þeirra, Íslandsdeild Alþjóðaþingmannasambandsins og Nato-þingsins, sátu eingöngu karlar. Konur voru í meirihluta í þremur nefndum, Íslandsdeild Norðurlandaráðs, Þingmannaráðstefnu um Norðurskautsmál og þingi Öryggis- og samvinnustofnunar Evrópu. Formennska í nefndunum níu var í höndum þriggja kvenna og sex karla.

Alls hafa níu konur verið ráðherrar

Það var ekki fyrr en árið 1970 að kona tók fyrst sæti í ríkisstjórn hér á landi. Frá þeim tíma og til ársins 1999 var ýmist ein eða engin kona í ríkisstjórn. Eftir kosningarnar 1999 var ríkisstjórnin skipuð þremur konum og níu körlum og fjórum konum og átta körlum við lok ársins þegar ráðherraskipti fóru fram. Í ríkisstjórn sem skipuð var að loknum kosningum sumarið 2003 sátu þrjár konur og níu karlar og er staðan óbreytt í september 2004. Alls hafa níu konur gegnt starfi ráðherra hér á landi.

Tafla 55. Ráðherrar 1970–2004
Table 55. Government ministers 1970–2004

Tölur í desember *Figures in December*	Fjöldi *Number* Konur *Women*	Fjöldi *Number* Karlar *Men*	Hlutföll, % Konur *Women*	Hlutföll, % Karlar *Men*
1970	1	6	14	86
1975	–	8	–	100
1980	–	10	–	100
1985	1	10	9	91
1990	1	10	9	91
1995	1	9	10	90
2000	4	8	33	67
2004 (Sept.)	3	9	25	75

Heimild *Source*: Stjórnarráð Íslands (vefur). *Government Offices of Iceland (web).*

Aðstoðarmenn ráðherra komu fyrst til sögunnar árið 1971. Frá þeim tíma til júlí 2004 höfðu alls 112 manns gegnt slíku starfi, 21 kona (19%) og 91 karl (81%). Í tíð ríkisstjórnarinnar sem kom til valda í maí 2003 og fram til 1. júlí 2004 voru 3 konur og 12 karlar aðstoðarmenn ráðherra.

Tafla 56. Aðstoðarmenn ráðherra 1971–2004
Table 56. Advisers to ministers 1971–2004

Ár nýrrar ríkisstjórnar *The year of a new government*	Fjöldi *Number* Konur *Women*	Fjöldi *Number* Karlar *Men*	Hlutföll, % Konur *Women*	Hlutföll, % Karlar *Men*
Alls *Total*	**21**	**91**	**19**	**81**
1971	2	1	67	33
1974	–	3	–	100
1978	–	3	–	100
1979	–	2	–	100
1980	–	5	–	100
1983	3	8	27	73
1987	2	9	18	82
1988	4	10	29	71
1991	3	17	15	85
1995	1	10	9	91
1999	3	11	21	79
2003	3	12	20	80

Skýringar *Notes:* Miðað er við heildarfjölda aðstoðarmanna á öllu starfstímabili viðkomandi ríkisstjórnar. Tölur ársins 2003 ná til 1. júlí 2004. *Figures refer to the total number of advisers during the reign of respective government. Figures for the year 2003 cover the period of present government to 1 July 2004.*

Heimild *Source:* Stjórnarráð Íslands 1964-2004, I. Ritstjórn: Ásmundur Helgason og Ómar H. Kristmundsson og Hagstofa Íslands.

Sveitarstjórnir

Tæpur þriðjungur sveitarstjórnarmanna eru konur

Konur öðluðust kosningarétt til sveitarstjórna á landinu öllu árið 1909 en fyrstu áratugina fór lítið fyrir beinni þátttöku þeirra á þeim vettvangi. Árið 1950 voru sjö konur kosnar til setu í sveitarstjórnum og rúmlega 1.100 karlar og voru konur því innan við 1%. Þrjátíu árum síðar var hlutfall kvenna í sveitarstjórnum orðið 12%, 22% árið 1990, og hæst í síðustu kosningum árið 2002 eða 31%. Það ár voru 205

konur og 452 karlar kosnir til setu í sveitarstjórnum. Með sameiningu sveitarfélaga á undanförnum árum hefur sveitarfélögum fækkað verulega en þau voru 104 vorið 2004. Sveitarstjórnarmönnum hefur að sama skapi fækkað.

Mynd 53. Kjörnir sveitarstjórnarmenn 1950–2002
Figure 53. Elected representatives on local government councils 1950–2002

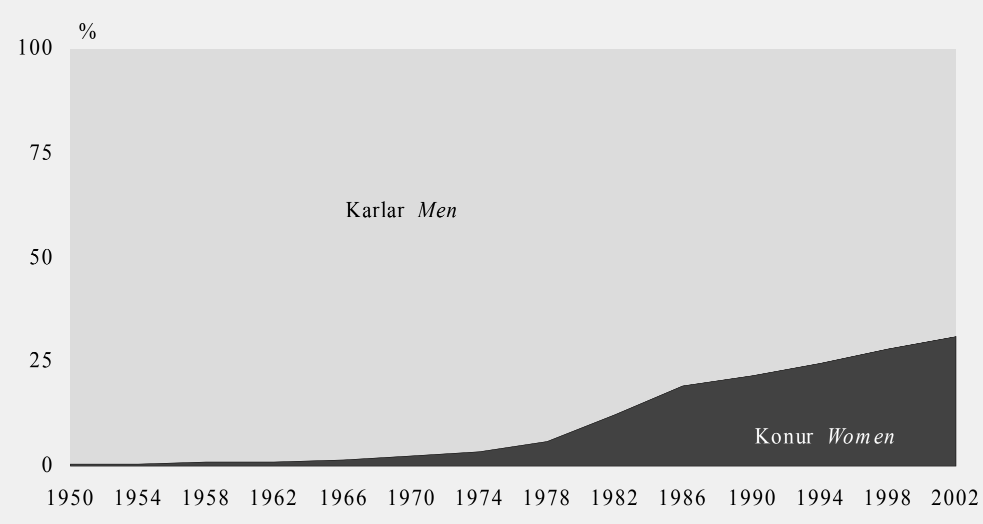

Tafla 57. Kjörnir sveitarstjórnarmenn 1950–2002
Table 57. Elected representatives on local government councils 1950–2002

Ár *Year*	Fjöldi *Number* Konur *Women*	Karlar *Men*	Alls [1] *Total* [1]	Hlutföll, % *Percentage* Konur *Women*	Karlar *Men*
1950	7	1.136	1.143	1	99
1954	5	1.139	1.144	0	100
1958	10	1.136	1.146	1	99
1962	11	1.140	1.151	1	99
1966	18	1.141	1.159	2	98
1970	28	1.125	1.153	2	98
1974	42	1.095	1.162	4	94
1978	71	1.076	1.172	6	92
1982	148	1.044	1.192	12	88
1986	226	954	1.180	19	81
1990	243	873	1.116	22	78
1994	242	739	981	25	75
1998	213	543	756	28	72
2002	205	452	657	31	69

[1] Meðtaldir nokkrir þar sem upplýsingar vantar um kyn. *Included are some data where gender is not known.*

Mun fleiri karlar en konur eru í framkvæmdastjórar sveitarfélaga

Framkvæmdastjórar sveitarfélaga eru bæjarstjórar, sveitarstjórar og oddvitar. Árið 2004 gegndu 19 konur (18%) og 85 karlar (82%) þessum störfum. Voru konur 16% bæjarstjóra, 23% sveitarstjóra og 16% oddvita. Á landinu starfa átta landshlutasamtök sveitarfélaga sem hvert um sig hefur framkvæmdarstjóra. Vorið 2004 voru karlar framkvæmdastjórar í sjö þeirra og kona í einu þ.e. í Sambandi Sveitarfélaga á Vesturlandi.

Tafla 58. Framkvæmdastjórar sveitarfélaga 2004
Table 58. Municipal managers (mayors) 2004

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls ***Total***	**19**	**85**	**18**	**82**
Bæjarstjóri *Mayor*	5	27	16	84
Sveitarstjóri *Municpal manager*	8	27	23	77
Oddviti *Chairman of district council*	6	31	16	84

Heimild ***Source:*** Samband íslenskra sveitarfélaga. *The Association of Local Authorities in Iceland.*

Opinberar nefndir og ríkisstofnanir

Konur 29% nefndarmanna í stjórnum, nefndum og ráðum ríkisins

Hlutur kvenna í stjórnum, nefndum og ráðum ríkisins var 3% árið 1970, og karla 97%. Rúmlega 30 árum síðar eða 2001–2003 var hlutfall kvenna 29%. Árin 2001–2003 voru 1.014 konur og 2.519 karlar í nefndum hins opinbera. Fjöldi nefndarmanna eftir ráðuneytum var mjög mismunandi og hlutfall kynja meðal þeirra einnig (tafla 60). Karlar voru í meirihluta nefndarmanna í öllum ráðuneytum. Hlutfall kvenna var hæst í nefndum félagsmálaráðuneytis, 45% en lægst í nefndum utanríkisráðuneytisins, 11%. Hjá tveimur ráðuneytum voru nefndarmenn yfir 500 talsins þ.e. í heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu og menntamálaráðuneytinu. Hlutur kvenna í nefndum þess fyrra var 37% og þess síðara 39%.

Mynd 54. Nefndarmenn í stjórnum, nefndum og ráðum ríkisins 1971–2003
Figure 54. Members of public committees, boards and councils 1971–2003

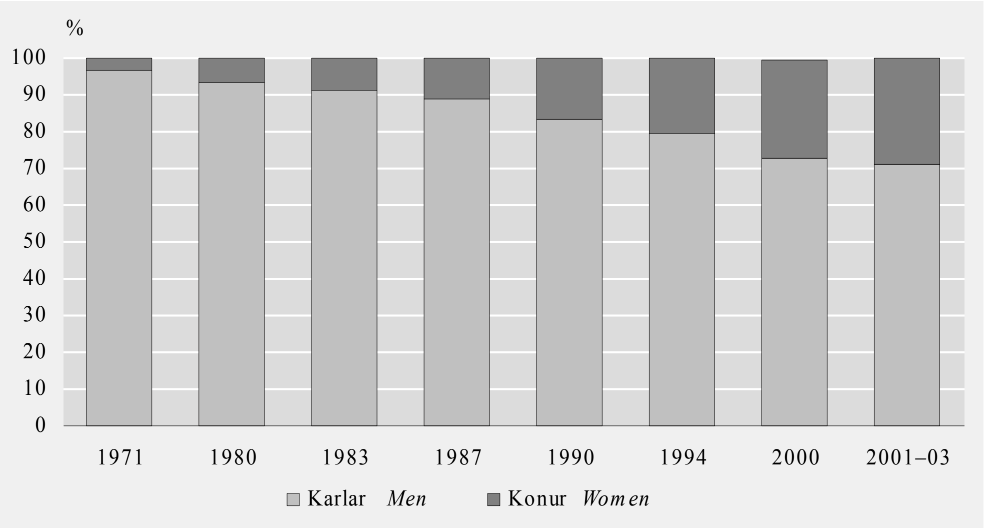

Tafla 59. Stjórnir, nefndir og ráð ríkisins 1971–2003
Table 59. Public committees, boards and councils 1971–2003

	Fjöldi nefndarmanna *Number of members*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1971	70	2.009	3	97
1980	187	2.577	7	93
1983	268	2.663	9	91
1987	261	2.121	11	89
1990 [1]	501	2.524	17	83
1994 [1]	592	2.250	21	79
2000	1.082	3.005	27	73
2001–2003	1.014	2.519	29	71

[1] Tölur eru ekki alveg sambærilegar við fyrri ár. *Data is not entirely comparable with previous years.*

Heimild *Source:* ´85-nefndin og Jafnréttisráð: Konur hvað nú? 1985; Jafnréttisráð. Þskj. 541, 142. mál á 126. löggjafarþingi 2000–2001; Þskj. 1.674 – 549. mál 130. löggjafarþings 2003–2004. *The '85-Committee and the Equal Status Council: Konur, hvað nú? (Women, what now?) 1985; The Equal Status Council. Parliamentary documents from session 126 and 130 of Althingi.*

Tafla 60. Stjórnir, nefndir og ráð ríkisins eftir ráðuneyti 2001–2003
Table 60. Public committees, boards and councils by ministry 2001–2003

	Fjöldi nefndarmanna *Number of members*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**1.014**	**2.519**	**29**	**71**
Forsætisráðuneyti *Prime Minister´s Office*	52	93	36	64
Dóms- og kirkjumálaráðuneyti *Justice and Ecclesiastical*	45	131	26	74
Félagsmálaráðuneyti *Social Affairs*	90	111	45	55
Fjármálaráðuneyti *Finance*	75	237	24	76
Heilbrigðs- og tryggingamálaráðuneyti *Health and Social Security*	208	351	37	63
Iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti *Industry and Com.*	95	404	19	81
Landbúnaðarráðuneyti *Agriculture*	61	296	17	83
Menntamálaráðuneyti *Education, Science and Culture*	209	331	39	61
Samgönguráðuneyti *Communications*	16	62	21	79
Sjávarútvegsráðuneyti *Fisheries*	20	73	22	78
Umhverfisráðuneyti *Environment*	132	339	28	72
Utanríkisráðuneyti *Foreign Affairs*	11	91	11	89

Heimild *Source:* Þskj. 1.674 – 549. mál 130. löggjafarþings 2003–2004. *Parliamentary document 1,674 – 549 of session 130 of Althingi.*

Karlar eru 79% forstöðumanna ríkisstofnana

Alls eru ráðuneytisstjórar 13 talsins. Til skamms tíma var ein kona í þeim hópi en þeim fjölgaði í tvær í september 2004. (Tvær konur hafa fyrr gegnt starfi ráðuneytisstjóra samtímis). Fjölmargar stofnanir heyra undir ráðuneytin, en mismunandi er hve margar þær eru og hvernig kynjaskiptingu er háttað meðal forstöðumanna sem voru alls 227 í apríl 2004, 48 konur (21%) og 179 karlar (79%). Karlar voru í meirihluta forstöðumanna stofnana allra ráðuneyta nema eins, forsætisráðuneytis, þar sem tvær konur og einn karl voru forstöðumenn. Eingöngu karlar voru forstöðumenn stofnana hjá fimm ráðuneytum. Engin stofnun er á

vegum Hagstofu Íslands. Hjá öðrum ráðuneytum voru konur 5–38% forstöðumanna.

Tafla 61. Forstöðumenn ráðuneyta og ríkisstofnana í apríl 2004
Table 61. Permanent secretaries of ministries and managers of state institutions, April 2004

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Ráðuneyti *(lok sept.) Ministries (end of Sept.)*[1]	**2**	**11**	**15**	**85**
Stofnanir alls *Institutions total*	**48**	**179**	**21**	**79**
Æðsta yfirstjórn *Independent state institutions*	–	6	–	100
Ráðuneyti *Ministry*				
Forsætisráðuneyti *Prime Ministers Office*	2	1	67	33
Félagsmálaráðuneyti *Social Affairs*	5	8	38	62
Heilbrigðis- og tryggingamálar. *Health and Soc. Security*	13	31	30	70
Menntamálaráðuneyti *Education*	16	39	29	71
Dóms- og kirkjumálaráðuneyti *Justice and Ecclesiastical*	9	33	21	79
Sjávarútvegsráðuneyti *Fisheries*	1	4	20	80
Iðnaðarráðuneyti *Industry and trade*	1	6	14	86
Fjármálaráðuneyti *Finance*	1	19	5	95
Landbúnaðarráðuneyti *Agriculture*	–	11	–	100
Samgöngumálaráðuneyti *Communication*	–	6	–	100
Umhverfisráðuneyti *Environment*	–	8	–	100
Utanríkisráðuneyti *Foreign Affairs*	–	3	–	100
Viðskiptaráðuneyti *Commerce*	–	4	–	100
Hagstofa Íslands *Statistics Iceland*	–	–	–	–

Skýringar *Notes:* Byggt er á lista yfir ríkisstofnanir og forstöðumenn þeirra sem birtur er á vef fjármálaráðuneytisins. *Based on a list of state institutions and their managers, published on the website of the Ministry of Finance.*

[1] Einn ráðuneytisstjóri er fyrir bæði iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti. *One Director-General serves both the Ministry of Industry and Trade and the Ministry of Commerce.*

Heimild *Source:* Fjármálaráðuneytið (vefsíða í apríl 2004). *Ministry of Finance (website, April 2004).*

Dómarar, lögregla og sendierindrekar

Konur 22% hæstaréttardómara og 26% dómara héraðsdómstóla

Árið 1986 var kona í fyrsta sinn skipaður hæstaréttardómari hér á landi. Árið 2001 fjölgaði konum í hæstarétti í tvær. Í árslok 2003 sátu 9 dómarar í hæstarétti, tvær konur (22%) og sjö karlar (78%). Á sama tíma voru 10 konur (26%) og 28 karlar (74%) dómarar hjá héraðsdómstólunum átta. Hjá hverjum héraðsdómstóli er einn dómstjóri sem kemur úr hópi dómara. Árið 2003 voru 2 konur (25%) og 4 karlar (75%) dómstjórar.

Konur 9% lögreglumanna

Konum við löggæslu fer fjölgandi. Árið 2003 störfuðu 728 karlar og 75 konur í lögreglunni hér á landi eða rúm 9%. Árið 2001 var þetta hlutfall 7% og rúm 4% árið 1997 samkvæmt upplýsingum á vef ríkislögreglustjóraembættisins.

Tafla 62. Dómarar 1999–2003
Table 62. Judges 1999–2003

Tölur í árslok *End-of-year data*	Hæstiréttur *Supreme Court*		Héraðsdómstólar *District Courts* Alls *Total*		Héraðsdómstólar *District Courts* Þar af dómstjórar *Of which chief judges*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Fjöldi ***Number***						
1999	1	8	9	29	1	7
2000	1	8	10	28	1	7
2001	2	7	9	29	1	7
2002	2	7	9	29	1	7
2003	2	7	10	28	2	6
Hlutföll, % ***Percentage***						
1999	11	89	24	76	13	88
2000	11	89	26	74	13	88
2001	22	78	24	76	13	88
2002	22	78	24	76	13	88
2003	22	78	26	74	25	75

Heimild *Source:* Dómstólaráð. *The Administrative Council of District Courts.*

Meirihluti sendierindreka eru karlar

Sendierindrekar í utanríkisþjónustunni gegna m.a. stöðum, sendiherra, sendifulltrúa, sendiráðunauta og sendiráðsritara. Því hærri sem staðan er því lægri er hlutur kvenna. Í júní 2004 voru 29 sendiherrar í utanríkisþjónustunni 28 karlar (97%) og ein kona (3%). Konur voru 19% sendifulltrúa, 35% sendiráðunauta og í meirihluta sendiráðsritara eða 63% 2004.

Tafla 63. Sendierindrekar í utanríkisþjónustunni í júní 2004
Table 63. Diplomatic positions in the Icelandic Foreign Service, June 2004

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Sendiherra *Ambassador*	1	28	3	97
Sendifulltrúi *Minister-Counsellor*	4	17	19	81
Sendiráðunautur *Counsellor*	8	15	35	65
Sendiráðsritari *First Secretary*	10	6	63	38

Skýringar *Notes*: Einn sendiherra og tveir sendifulltrúar (allt karlar) sem eru í leyfi frá störfum eru ekki meðtaldir. *One ambassador and two Minister-Counsellors (all men) who are on leave are not included.*

Heimild *Source:* Utanríkisráðuneytið. *Ministry for Foreign Affairs.*

Samtök og félög í atvinnulífinu

Karlar í miklum meirihluta við stjórn Samtaka atvinnulífsins og aðildarfélaga

Í Samtökum atvinnulífsins eru sjö sambönd aðildarfélaga með samtals 2.800 fyrirtæki innan sinna vébanda og 46.300 ársverk. Hvort sem litið er til stjórna samtakanna sjálfra eða aðildarfélaganna er hlutur kvenna miðað við karla áberandi lítill. Sjö konur eru í 100 manna fulltrúaráði, þær eru 10% stjórnarmanna, og 14% framkvæmdastjórnar Samtaka atvinnulífsins. Konur eru 7% af 69 stjórnarmönnum aðildarfélaganna sjö og sitja reyndar aðeins í stjórnum þriggja þeirra.

Tafla 64. Samtök atvinnulífsins 2004
Table 64. SA - Confederation of Icelandic Employers 2004

	Stjórnarmenn *Members of boards*				Fyrirt.	
	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %		með aðild	Ársverk
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	*Business Members*	*Man-years*
Fulltrúaráð *Board of representatives*	7	93	7	93	.	.
Stjórn *Board of directors*	2	19	10	90	.	.
Framkvæmastjórn *Executive board*	1	6	14	86	.	.
Aðildarfélög *Confed. members*						
Stjórnir alls *Boards total*	**5**	**64**	**7**	**93**	**2.800**	**46.300**
Landssamband ísl. útvegsm. (LÍÚ)	1	14	7	93	230	4.500
Samtök ferðaþjónustunnar (SAF)	3	4	43	57	270	5.500
Samtök atvinnurekenda í raf- og tölvuiðnaði (SART)	–	12	–	100	250	1.000
Samtök fiskvinnslustöðva (SF)	–	17	–	100	100	5.200
Samtök fjármálafyrirtækja (SFF)	–	3	–	100	50	4.100
Samtök iðnaðarins (SI)	1	7	13	88	1.500	16.000
Samtök verslunar og þjónustu (SVÞ)	–	7	–	100	400	10.000

Heimild *Source:* Samtök atvinnulífsins (vefsíða). *SA-Confederation of Icelandic Employers (website).*

Stjórnir samtaka stéttarfélaga endurspegla ekki kynjaskiptingu félagsmanna

Í níu helstu samtökum stéttarfélaga voru árið 2003 alls 143.600 virkir félagsmenn, heldur fleiri konur en karlar eða 52%. Hlutur kvenna í stjórnum samtakanna var hins vegar 30%. Karlar voru formenn átta samtaka en kona formaður einna, þ.e. BHM. Í tveimur samtökum eru eingöngu karlar félagsmenn þ.e. í Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands og Múrarasambandi Íslands. Nokkuð vantar á að stjórnir samtaka endurspegli kynjaskiptingu félagsmanna. Í ASÍ þar sem kynjahlutfall félagsmanna var jafnt voru konur 27% stjórnarmanna og karlar 73%. Í BSRB voru konur 70% félagsmanna en 32 % stjórnarmanna og í BHM voru konur 77% félagsmanna og 57% stjórnarmanna svo dæmi séu tekin.

Tafla 65. Virkir félagsmenn og stjórnir í samtökum stéttarfélaga 2003
Table 65. Active members and boards of labour federations 2003

	Félagsmenn *Members*			Stjórnir *Boards*		Form. samtaka	
		Hlutföll, %		Hlutföll, %		*Chairp. of org.*	
	Fjöldi alls *Total*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**143.600**	**52**	**48**	**30**	**70**	**1**	**8**
Alþýðusamband Íslands (ASÍ)	88.905	50	50	27	73	–	1
Bandalag háskólamanna (BHM)	7.410	77	23	57	43	1	–
Bandal. starfsm. ríkis og bæja (BSRB)	18.653	70	30	32	68	–	1
Farmanna og fiskimannas. Ísl. (FFSÍ)	1.501	–	100	–	100	–	1
Iðnnemasamband Íslands (INSÍ)	2.407	38	62	33	67	–	1
Kennarasamband Íslands (KÍ)	8.324	75	25	64	36	–	1
Múrarasamband Íslands (MÍ)	354	–	100	–	100	–	1
Samband íslenskra bankam. (SÍB)	3.780	71	29	57	43	–	1
Verkstjórasamband Íslands (VSSÍ)	2.271	8	92	–	100	–	1

Skýringar *Notes:* ASÍ: *Icelandic Federation of Labour*; BHM: *Associations of Academics*; BSRB: *Federation of State and Municipal Employees*; FFSÍ: *Merchant Navy and Fishing Vessel Officers' Guild*; INSÍ: *Apprentices' Association of Iceland*; KÍ: *Teachers' Association of Iceland; MÍ: Masons' Association of Iceland*; SÍB: *Union of Icelandic Bank Employees*; VSSÍ: *Icelandic Union of Foremen and Supervisors.*

Heimild *Source*: Hagstofa Íslands og viðkomandi samtök. *Statistics Iceland and respective organizations.*

Ein kona af átta í stjórn Landssamtaka lífeyrissjóða

Landssamtök lífeyrissjóða hafa innan sinna vébanda 46 lífeyrissjóði sem í voru um 190.000 greiðandi sjóðfélagar í lok árs 2003. Stjórn samtakanna er skipuð sjö körlum og einni konu og í fulltrúaráðinu sitja 90 karlar og 18 konur eða 17%.

Tafla 66. Landsamtök lífeyrissjóða 2004
Table 66. National Association of Pension Funds 2004

	Fjöldi fulltrúa *Number of members*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Stjórn *Board*	1	7	13	88
Varastjórn *Vice board*	1	7	13	88
Fulltrúaráð *Board of representatives*	18	90	17	83

Heimild *Source*: Landssamtök lífeyrissjóða. *National Association of Pension Funds.*

Konur voru 18% framkæmdastjóra félaga 2001

Á heildina litið voru konur 18% framkvæmdastjóra félaga í hlutafélagaskrá sem voru með rekstur á árinu 2001 en hlutfallið var breytilegt eftir atvinnugreinum. Það var hæst í félögum með fræðslustarfsemi 43% en lægst hjá félögum við mannvirkjagerð 9%. Flest félög voru í flokknum verslun og viðgerðarþjónusta eða 1.858 en þar voru 23% framkvæmdastjóra konur.

Tafla 67. Framkvæmdastjórar félaga í hlutafélagaskrá með rekstur á árinu 2001
Table 67. Managers of companies in Register of Limited Companies in business 2001

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls *Total*	**1.426**	**6.412**	**18**	**82**
Fræðslustarfsemi *Education*	13	17	43	57
Önnur samfélagsþjónusta *Other community social services*	144	229	39	61
Heilbrigðis- og félagsþjónusta *Health services, social work*	75	139	35	65
Hótel- og veitingahúsarekstur *Hotels, restaurants*	105	317	25	75
Verslun og viðgerðaþjónusta *Wholesale, retail trade, repairs*	429	1.429	23	77
Fasteigna- og viðskiptaþjón. *Real estate & business activities*	251	1.170	18	82
Samgöngur og flutningar *Transport, communication*	50	273	15	85
Fjármálaþjónusta *Financial intermediation*	15	90	14	86
Landbúnaður *Agriculture*	19	122	13	87
Annar iðnaður *Manufacturing except fish processing*	121	830	13	87
Fiskveiðar *Fishing*	61	436	12	88
Matvæla- og drykkjarvöruiðn. *Manuf. of food prod.& bev.*	37	344	10	90
Mannvirkjagerð *Construction*	101	967	9	91
Annað og ótilgreint *Other services and n.s.*	5	49	9	91

Skýringar *Notes*: Taflan nær til hlutafélaga, einkahlutafélaga, samvinnufélaga og sjálfseignarstofnana en ekki til sameignarfyrirtækja eða fyrirtækja sem einstaklingar reka í eigin nafni. *The table covers public and private limited companies, cooperative societies and independent institutions but does not include companies with unlimited partnership or sole proprietorship.*

Heimild *Source:* Erindi Eiríks Hilmarssonar, staðg. hagstofustjóra, flutt á ráðstefnu Félags kvenna í atvinnurekstri 23. maí 2002. Presentation given by E. Hilmarsson, Deputy Director General, Statistics Iceland, at a conference of The Association of Women Entrepreneurs 23 May 2002.

Konur 2,3 % stjórnarmanna

Í Úrvalsvísitölu Kauphallar Íslands eru 15 félög. Í júní 2004 voru 87 manns í stjórnum þessara félaga, 85 karlar og tvær konur sem svarar til 2,3% stjórnarmanna.

Tafla 68. Stjórnarmenn í félögum í Úrvalsvísitölu Kauphallar Íslands í júní 2004
Table 68. Boards of ICEX–15 companies, June 2004

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Alls ***Total***	**2**	**85**	**2**	**98**
Bakkavör Group hf.	–	7	–	100
Burðarás hf.	1	4	20	80
HB Grandi hf.	–	5	–	100
Íslandsbanki hf.	–	7	–	100
Og fjarskipti hf.	–	5	–	100
Kaupþing Búnaðarbanki hf.	1	8	11	89
Landsbanki hf.	–	5	–	100
Marel hf.	–	5	–	100
Medcare Flaga hf.	–	5	–	100
Opin Kerfi Group hf	–	5	–	100
Actavis Group hf.	–	5	–	100
Samherji hf.	–	5	–	100
Straumur Fjárfestingarbanki hf.	–	5	–	100
Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna hf.	–	7	–	100
Össur hf.	–	7	–	100

Heimild *Source:* Vefsíður eða skrifstofur viðkomandi félaga. *The companies´ websites or offices.*

Blaðamenn

Þrír af hverjum fjórum blaða- og fréttamönnum eru karlar

Félagsmönnum í Blaðamannafélagi Íslands og Félagi fréttamanna hefur fjölgað umtalsvert á síðustu tuttugu árum. Karlar eru nú sem fyrr í miklum meirihluta félagsmanna. Árið 1980 voru konur 18% fullgildra félagsmanna, 30% árið 1990 og 34% árið 2003.

Mynd 55. Félagsmenn í Blaðamannafélagi Íslands og Félagi fréttamanna 1980–2003
Figure 55. Members of associations of Icelandic journalists 1980–2003

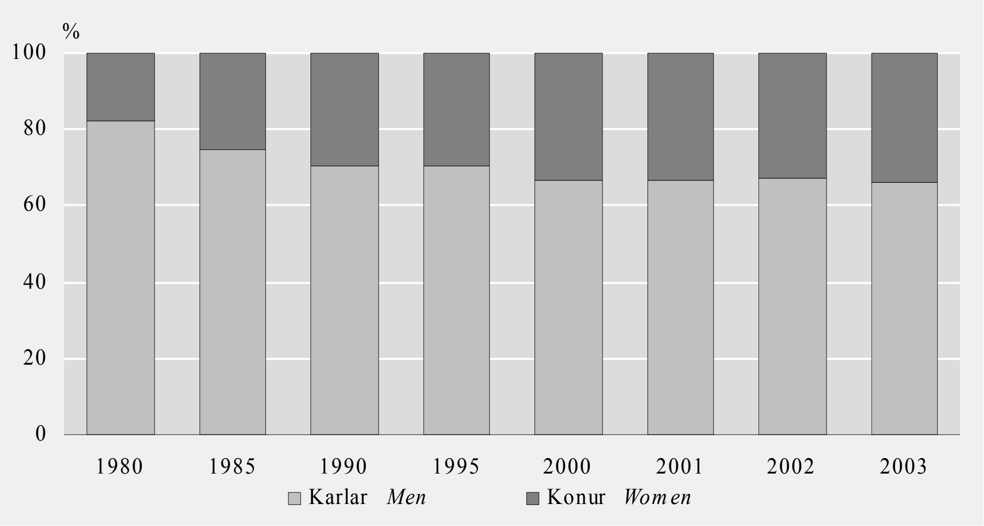

Tafla 69. Félagsmenn í Blaðamannafélagi Íslands og Félagi fréttamanna 1980–2003

Table 69. Members of associations of Icelandic journalists 1980–2003

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, % *Percentage*	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
1980	27	127	18	82
1985	64	187	25	75
1990	92	217	30	70
1995	131	313	30	70
2000	176	348	34	66
2001	172	341	34	66
2002	177	367	33	67
2003	191	371	34	66

Þjóðkirkjan

Konur fjórðungur þjónandi presta

Nú sem fyrr gegna karlar störfum biskupa. Hins vegar fer konum fjölgandi í hópi þjónandi presta og voru fjórðungur þeirra í júní 2004 en 18% presta árið 1997. Í kirkjuráði sitja tvær konur og þrír karlar og á kirkjuþingi 7 konur (28%) og 18 karlar (72%).

Tafla 70. Þjóðkirkjan á Íslandi í júní 2004

Table 70. The Evangelical-Lutheran Church of Iceland 2004

	Fjöldi *Number*		Hlutföll, %	
	Konur *Women*	Karlar *Men*	Konur *Women*	Karlar *Men*
Biskup og vígslubiskup *Bishop and Suffragan bishop*	–	3	–	100
Þjónandi prestar *National church ministers*	39	120	25	75
Kirkjuráð *Church Council*	2	3	40	60
Kirkjuþing *Church Assembly*	7	18	28	72

Heimild ***Source:*** Biskupsstofa (heimasíða í júní 2004). *The Evangelical Lutheran Church of Iceland, The Bishop´s Office.*

English summary

The age structure of the Icelandic population has changed over the last decades. There has been a decline in fertility while life expectancy of women and men has increased, contributing to an ageing population. The mean age at marriage has increased as well as the mean age of mothers at the birth of their first child. One out of ten women 18 years and older belong to the group of single parents compared to 1% of men in the same age group.

There is an apparent gender difference when it comes to diet, physical exercise, smoking and alcohol consumption. The proportion of overweight women and men has increased, more for men than women. One in five women and one in four men smoke daily. More women than men are recipients of disability pensions and allowances or 8% of women and 5% of men 16-66 years old.

The great majority of 3 to 5 years old children are in pre-primary institutions. The enrolment rate is higher for women than men in almost all age cohorts from 16-29. Women are 63% of tertiary level students and graduates. One in five women and men in the age group 25–64 have tertiary level education. To some extent the choice of studies is still different for women and men.

In the year 2003 the labour force participation rate was 78% for women and 86% for men. The number of women who work full time is continually increasing. Unemployment is now higher among men than women, counter to the unemployment rate in the nineties when it was higher for women than men. The labour market is still gender segregated.

Women's total income from employment was around 62% of men's total income in 2003. Women earned around 75% of men's earnings in the private market, and 77% of men's average hourly wages. Women in the Federation of State and Municipal Employees earned 87% of men's salaries, but 71% of men's total pay. Women's salaries amounted to 90% of men's salaries among members of the Association of Academics.

Women are a minority when it comes to power and influence. They are around 30% of elected members to the Althingi and of elected representatives on local government councils, 25% of government ministers and 19% of municipal managers (mayors). Women are 29% of members in public committees, boards and councils and 21% of managers of state institutions. Very few women are on boards of employers associations and among senior managers of large enterprises. The boards of employee associations do not reflect the gender division of their members.

Hagtíðindi
Statistical Series
89. árgangur nr. 52
ISSN 0019–1078

Félags- heilbrigðis- og dómsmál
Health, social affairs, justice
2004:2 (Leiðrétt útgáfa *Corrected issue* 18. október 2004)
ISSN 1670–4673 (pappír *paper*) • ISSN 1670–4681 (pdf)
Verð ISK 1.500 *Price EUR 17*
Umsjón *Supervision* Sigríður Vilhjálmsdóttir • sigridur.vilhjalmsdottir@hagstofa.is
© Hagstofa Íslands *Statistics Iceland* • Borgartúni 21a 150 Reykjavík Iceland
Öllum eru heimil afnot af ritinu. Vinsamlega getið heimildar. *Please quote the source.*
www.hagstofa.is/hagtidindi *www.statice.is/series*

Sími *Telephone* +(354) 528 1000
Bréfasími *Fax* +(354) 528 1099
afgreidsla@hagstofa.is